

ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด
ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่ขิง

พระมหาชนกร อัครจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ปีการศึกษา 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**MOTIVATION FACTORS IN GOING TEMPLE OF PEOPLE
AND SUCCESS IN TEMPLE ADMINISTRATION :
COMPARISON BETWEEN WAT PATHUMWANARAM
RAJAWORAVIHARA AND WAT RAIKHING**

PHRAMAHA THANAKORN AKKARACHAN

**A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements
for Master of Public Administration in Public Policy
Academic Year 2013
Copyright of Bansomdejchaopraya Rajabhat University**

ชื่อเรื่อง บัญญัติใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด
ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่ขิง

ชื่อผู้วิจัย พระมหารณกร อัครจันทร์

สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ

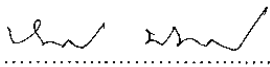
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.ศรัณย์ จูฑารีย์

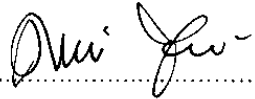
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.สุรศักดิ์ โดประสี

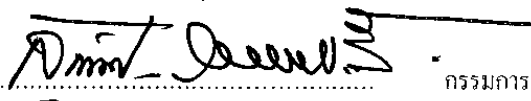
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

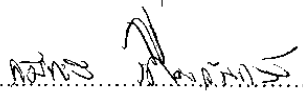

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

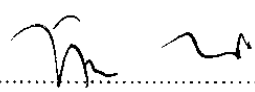
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัณฑ์ธิดา นิลทองคำ)


..... กรรมการ
(ดร.ศรัณย์ จูฑารีย์)


..... กรรมการ
(ดร.สุรศักดิ์ โดประสี)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร เพ็ญจันทร์)


..... กรรมการและเลขานุการ
(ดร.ทิชชญา วรรณบวรเดช)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง
ชื่อผู้วิจัย	พระมหาชนกร อัครจันทร์
สาขาวิชา	นโยบายสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.ศรัณย์ จูฑารีย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.สุรศักดิ์ โตประสี
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน และระดับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนและความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนที่เข้าวัดปทุมวนารามแขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 386 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตรฐาน 5 ระดับและแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวัดไร่จิง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและระดับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่จิงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ การประชาสัมพันธ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร และปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ชื่อเสียงของวัด และเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิง

คำสำคัญ: ปัจจัยจูงใจ การบริหารวัด

Title	Motivation Factors in Going A Temple of People and Success in Temple Administration: Comparison between Wat Pathumwanaram Rajaworavihara and Wat Raikhing
Author	Phramaha Thanakorn Akkarachan
Program	Public Policy
Major Advisor	Dr.Sarun Thitaree
Co-advisor	Dr.Surasak Torprasee
Academic Year	2013

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the level of motivation factors in going temple of people and level of success in temple administration of Wat Pathumwanaram Rajaworavihara and Wat Raikhing and 2) to study the relation between motivation factors in going temple of people and success in temple administration of Wat Pathumwanaram Rajaworavihara and WatRaikhing. The samples included 386 people who came to Wat Raikhingthumbonraikhing and Wat Pathumwanaram Rajaworavihara. Data was collected using 5-point rating scale questionnaires and checklist and was statistically analyzed in percentage, arithmetic mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The finding revealed as follows:

1. The motivation factors in going temple of people in Wat Pathumwanaram Rajaworavihara, was generally at moderate level while that of Wat Raikhing was generally forward at high level. The success in temple administration of Wat Pathumwanaram Rajaworavihara and Wat Raikhing was generally found at the high level.

2. Factors on abbots and monks public relations and sacred things were related to success in temple administration of Wat Pathumwanaram Rajaworavihara and factors on public relations and abbots and monks, were related to success in temple administration of Wat Raikhing.

Keywords: Motivation Factors, Temple Administration

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลและความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย ดร.ศรัณย์ ฐิตารีย์ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และดร.สุรศักดิ์ โตประสี ที่ได้ให้คำแนะนำ ปรึกษาจนวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ที่ได้รับมาเชื่อมโยงในการทำวิจัยครั้งนี้และให้กำลังใจให้ผู้วิจัยเกิดความมานะในการทำวิจัยจนงานวิจัยซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ธีรภักดิ์กุล ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ พระราชวิริยาลังการ เจ้าอาวาสวัดไร่จิง และพระธรรมัชฌุนี เจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร ที่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ในการเก็บข้อมูลในการการทำวิจัย ขอขอบพระคุณ พระเทพวิมลญาณที่เมตตาช่วยประสานกับประชาชนในการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณประชาชนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียน การสืบค้นข้อมูลและเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยอย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาแด่บุพการี พระคุณบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

พระมหาชนกร อัครจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด.....	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร.....	47
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด.....	54
การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	77
บริบทวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่ขิง.....	80
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	85
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	93
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	93
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	94
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	96
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	96

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	99
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัด ของประชาชนของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง.....	102
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จในการ บริหารวัดของวัดปทุมวนารามและวัดไร่จิง.....	108
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน....	113
ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ.....	118
บทที่ 5	
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	120
สรุปผลการวิจัย.....	120
อภิปรายผล.....	125
ข้อเสนอแนะ.....	144
บรรณานุกรม.....	146
ภาคผนวก.....	155
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	156
ภาคผนวก ข หนังสือราชการ.....	158
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	164
ภาคผนวก ง การวิเคราะห์เครื่องมือ.....	172
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ.....	177
ภาคผนวก ฉ หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ.....	209
ประวัติผู้วิจัย.....	211

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	99
2	ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด.....	101
3	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนวัด ปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐมในภาพรวม.....	103
4	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด.....	104
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด.....	105
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านชื่อเสียงของวัด.....	106
7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	107
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านการประชาสัมพันธ์.....	108
9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัดของ วัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิงฯ ตำบลไร่จิง โดยภาพรวม.....	109
10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัด ปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านสาธารณูปการ.....	110
11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัดของ วัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านการเผยแพร่.....	111
12	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัดของ วัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านการศึกษาสงเคราะห์.....	112
13	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัดของ วัดปทุมวนาราม และวัดไร่จิง ด้านการสาธารณสงเคราะห์.....	113

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
14	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนาราม).....	114
15	การวิเคราะห์ถดถอยพหุความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนาราม.....	115
16	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง).....	116
17	การวิเคราะห์ถดถอยพหุความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดไร่จิง.....	117
18	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ.....	118

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2	ลำดับชั้นของความต้องการ.....	10

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทย มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา และการจัดระเบียบทางสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี จนถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักของสถาบัน พระพุทธศาสนามีหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการ ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน ดังที่พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต)(2527, น.209) ได้กล่าวไว้ว่าวัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนและสังคม และเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมเป็นส่วนประกอบที่จะขาดเสียมิได้สำหรับชุมชนในแต่ละระดับ โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมของวัด ทำให้พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น สมเด็จพระธีรญาณมุนีกล่าวว่า “วัดเป็นเสมือนร่างกายของศาสนา ซึ่งต้องบำรุงรักษา ถ้าไม่มีวัดก็ไม่มีที่ตั้ง ศาสนาก็อยู่ยาก” วัดเป็นสถานที่พักอาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป ในอดีตที่ผ่านมาวัดเป็นสถาบันหลักของสังคม(สมเด็จพระธีรญาณมุนี, 2527, น.7)

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต) (2527, น.205-206) ได้กล่าวว่า บทบาทของวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคมนอกจากอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว พอสรุปได้ดังนี้ วัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระรับการศึกษาศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพและยังจะเป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอกยาและรักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น วัดยังเป็นที่พักผ่อนเดินทางเป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม วัดเป็นที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมดเป็นที่ไกลเกลียดชังพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ ตลอดจนเป็นที่พำนักพิภคภัณฑ์เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงานเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองที่

กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ในยามสงครามอาจใช้เป็นที่ชุมนุมทหารด้วย เป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิตจึงกล่าวได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจประชาชนส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดในบทบาทเหล่านี้ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือ โดยนัยนี้วัดก็กลายเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศชาติ ในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความสามัคคีและให้รวมตัวกันเข้าเป็นหน่วยหนึ่ง ๆ ได้ วัดจึงถือว่าเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีความสำคัญทางสังคมทำหน้าที่วางรากฐานความเจริญให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม ช่วยลดและขจัดปัญหาสังคมช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพทางสังคม ช่วยลดและขจัดปัญหาสังคม ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม กล่าวได้ว่าศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้ในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์สังคม พบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ประเพณี เป็นต้น (ณรงค์ เส็งประษา, 2538, น.100-101)

แต่ภายหลังบทบาทของวัดก็ลดน้อยลงไปอันเนื่องมาจากสภาพความเปลี่ยนแปลงไปทางสังคม ตลอดทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยหลายประการ อย่างเช่น คนเข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุ คือ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารที่เกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อผลตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ และวงการศาสนามีปัญหาในตนเอง (รชนิกร เศรษฐ, 2536, น.58) สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่เป็นสังคมบริโภคนิยมความเสื่อมถอยทางศิลปวัฒนธรรมจริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีทางการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ (ประเวศ วะสี, 2545, น.75)

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เป็นวัดที่เป็นที่รู้จักของประชาชนเป็นจำนวนมากในฐานะที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ที่มีความสงบร่มรื่นซึ่งตั้งอยู่

ใจกลางเมืองวัดแห่งนี้มีผู้คนมานั่งสมาธิปฏิบัติธรรมกันมากเนื่องจากการเดินทางสะดวก ถึงแม้แต่จะอยู่กลางใจเมืองแต่ก็มีความสงบร่มรื่นของธรรมชาติภายในวัด ผู้ที่เข้ามาทำบุญหรือมาปฏิบัติธรรมจะรู้สึกถึงความสบายใจ ส่วนวัดไร่จิง เป็นวัดที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันดี เป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปมาช้านานเนื่องจากมีกิตติศัพท์ เลื่องลือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระปฏิมากรในพระอุโบสถนามว่า หลวงพ่อวัดไร่จิง ซึ่งเป็นเหตุจูงใจให้พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลไปกราบไว้อยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เป็นวัดที่มีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญเป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีความสงบร่มรื่น ซึ่งแตกต่างจากวัดไร่จิงเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชน ในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดไร่จิงอันเป็นเหตุจูงใจให้พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลไปกราบไว้อยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัดปทุมวนารามและวัดไร่จิง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัดกันมากขึ้นและนำไปพัฒนาการบริหารของวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทำให้วัดเป็นศูนย์กลางเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน และระดับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ กิจกรรมหรือหลักปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนที่เข้าวัดปทุมวนาราม แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่สามารถนับได้เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนที่เข้าวัดปทุมวนารามและประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง จำนวน 368 คน ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากร (ธานินทร์ ศิลปจารุ, 2553, น.46)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน 5 ด้าน คือเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการประชาสัมพันธ์

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามกับไร่จิง ประกอบด้วย ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแพร่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการศาสนาสงเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับระดับความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิงเพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางปรับปรุงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัดให้มากขึ้น

2. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ ของปัจจัยจูงใจการเข้าวัดกับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง ข้อมูลจากการวิจัยเป็นข้อมูลในการศึกษาแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป และผลจากการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อพระผู้บริหารวัด ในการจัดรูปแบบการบริหารให้ประสบความสำเร็จต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด หมายถึง ปัจจัยที่กระตุ้นจูงใจชักนำประชาชนให้เข้าวัด เช่น เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด กิจกรรมหรือหลักปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการประชาสัมพันธ์

เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ หมายถึง เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดมีจริยาวัตรที่นำเลื่อมใสศรัทธา มีจุดเด่นในการเทศนาธรรม มีอริยาสัยไมตรีต้อนรับญาติโยมเป็นอย่างดีสามารถให้คำปรึกษาแนะนำประชาชนในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมหรือหลักปฏิบัติของวัด หมายถึง พิธีกรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น เช่นปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ ฟังธรรม ถวายสังฆทาน บริจาคเงินบำรุงวัด เป็นต้น

ชื่อเสียงของวัด หมายถึง เป็นวัดที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป เป็นวัดที่มีความเก่าแก่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นโบราณสถาน มีชื่อเสียงทางด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด เช่น หลวงพ่อวัดไร่จิง

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง สิ่งที่เชื่อถือว่ามีความอำนาจบันดาลให้สำเร็จได้ดังประสงค์ ของ
 ขลัง เช่น วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลให้
 เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา

การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การที่วัดหรือพระสงฆ์นำข้อมูลเกี่ยวกับวัดหรือ
 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสื่อสารถึงประชาชน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ได้แก่ สื่อ
 สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือธรรมะ บทความ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น สื่อเทคโนโลยี เช่น วิทยุ
 โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งการแสดงธรรม และการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
 เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้

ความสำเร็จในการบริหารวัด หมายถึง การดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ ของวัดประกอบด้วย
 ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้เกิดความสงบเรียบร้อยเป็นระบบ
 เพื่อพัฒนาสภาพของวัดให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

การสาธารณูปการ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และ
 สิ่งแวดล้อม การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่
 ภายในวัด

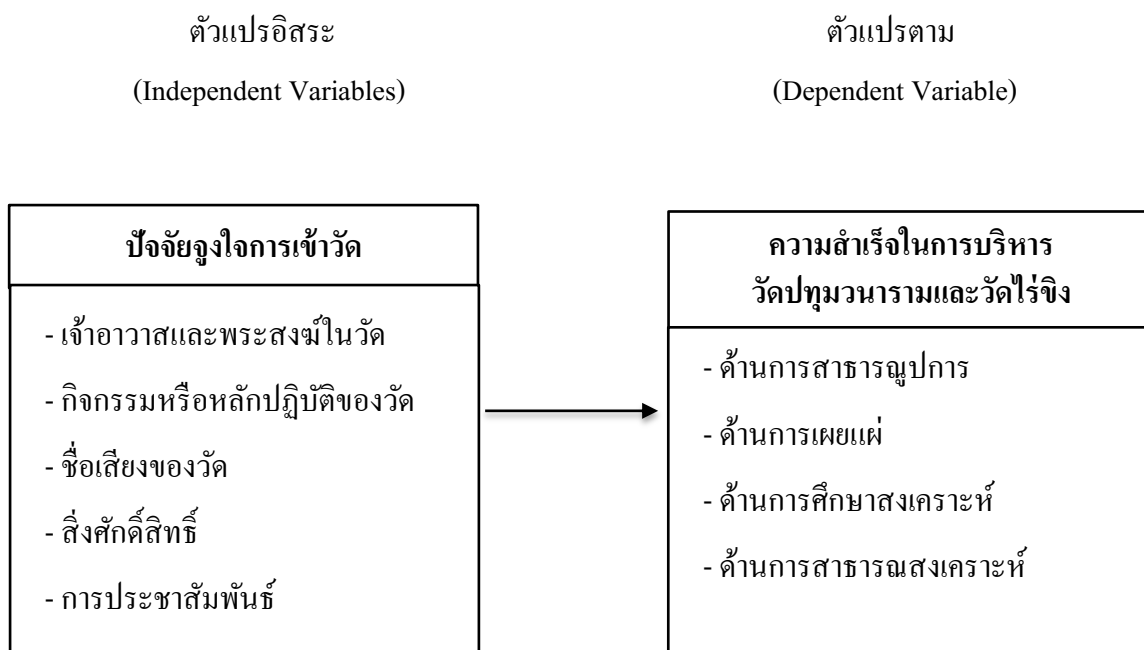
การเผยแผ่ หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดเกี่ยวกับการอบรม
 สมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม และการให้ธรรมะหรือการสนทนา
 ธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่
 ให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้า

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล แก่เด็กและ
 เยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์
 ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย และ โรงเรียนการกุศลของวัด

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือ
 เกื้อกูลแก่ประชาชน โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือ สาธารณกุศลเพื่อให้ความ
 ช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคมและชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิด เรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบ วัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ
2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด
5. การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
6. บริบทของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ความหมายของแรงจูงใจ

การปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวันให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงาน มักจะต้องมีสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกอยากทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สิ่งนั้นก็คือ แรงจูงใจซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกอยากทำงานให้สำเร็จการที่จะทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้นั้น บุญมัน ธนาศุภวัฒน์ (2537, น.122) ได้กล่าวถึง แรงจูงใจ (Motive) ว่าเป็นพลังที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งแรงจูงใจนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมแตกต่างกันตัวอย่างเช่น ในชีวิตประจำวันพบบ่อยครั้งว่าคนเลือกใช้สิ่งของราคาแพงและมียี่ห้อดี ๆ ในขณะที่บางคนสนใจคุณภาพสิ่งของมากกว่ายี่ห้อ ในเรื่องของการจูงใจนั้นค่อนข้างมีความซับซ้อน ได้มีนักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับแรงจูงใจไว้ดังต่อไปนี้

แรงจูงใจ คือพลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรมและกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมนั้น คนที่มีแรงจูงใจสูงจะใช้ความพยายามในการกระทำไปสู่เป้าหมายโดยไม่ลดละแต่คนที่มีแรงจูงใจต่ำจะไม่แสดงพฤติกรรมหรือไม่ก็ล้มเลิกการกระทำก่อนจะบรรลุเป้าหมาย ดังที่ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542, น.150) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นวิธีการชักนำพฤติกรรมของบุคคลให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ความต้องการของมนุษย์ สิ่งจูงใจจะเกิดขึ้นได้จากภายในและ

ภายนอกตัวบุคคลจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจเป็นการกระตุ้นหรือการสร้างสิ่งเร้าเพื่อช่วยให้เกิดการกระทำต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีซึ่งเป็นภาวะกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานอย่างขยัน มีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งหวังที่จะได้รับรางวัลสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ พรธรรมราช ทรัพย์ะประภา (2529, น.41) ยังได้กล่าวถึงแรงจูงใจว่าเป็นสภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมเพื่อไปยังจุดหมายปลายทาง (Goal) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, น.138) ที่กล่าวว่าแรงจูงใจเป็นภาวะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมไปยังจุดหมายปลายทาง ความต้องการแรงจูงใจในการทำงาน จึงเป็นความพยายามของบุคคลในการทำงานให้เจริญก้าวหน้า แรงจูงใจจะทำให้บุคคลเลือกพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ พวงเพชร วัชรอยู่ และสุปราณี สนธิรัตน์ (2537, น.187) ยังได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่าสิ่งใด ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำ ส่วนทางด้านเสนาะ ดิยาว (2544, น.208) กล่าวถึงแรงจูงใจว่า แรงจูงใจในความหมายหนึ่ง คือ การจูงใจเป็นพลังที่กระตุ้นพฤติกรรม กำหนดทิศทางของพฤติกรรม และมีลักษณะเป็นความมุ่งมั่นอย่างไม่ลดละไปยังเป้าหมายหรือสิ่งจูงใจนั้น ดังนั้นการจูงใจจึงประกอบด้วยความต้องการ (Needs) พลัง (Force) ความพยายาม (Effort) และเป้าหมาย (Goal) และอารี พันธุ์มณี (2546, น.269) ยังกล่าวไว้ดีกว่า แรงจูงใจ หมายถึง การนำปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการ ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาอาจจะเป็นเครื่องล่อรางวัล การลงโทษ การทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งทำให้เกิดความคาดหวัง เป็นต้น

ส่วนการจูงใจ คือกระบวนการชักจูง ที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ การจูงใจมีลักษณะเป็นแรงกระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดพฤติกรรม และเป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ (บุญมั่ง ธนาสุวัฒน์, 2537, น.122) ในขณะที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540, น.478) กล่าวถึงการจูงใจว่า เป็นการกระทำให้คนมีพฤติกรรมแสดงความสามารถทั้งทางกายและใจ เพื่อปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุด ประเภทของการจูงใจ สามารถจำแนกวิธีการจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การจูงใจทางบวก (Positive Motivation) การจูงใจประเภทนี้เป็นการใช้ไม้นวม โดยการให้รางวัล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การยกย่องชมเชย (2) การจูงใจทางลบ (Negative Motivation) การจูงใจประเภทนี้เป็นการใช้ไม้แข็ง โดยการขู่เชิญบังคับและการลงโทษ การโยกย้าย การตัดค่าจ้างหรือเงินเดือน

จากการให้ความหมายของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่าแรงจูงใจ คือ สิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นพลังชักจูงหรือกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามความปรารถนาและความต้องการ ส่วนการจูงใจเป็น

กระบวนการของพฤติกรรมที่แสดงออกบางอย่าง ซึ่งทำให้บุคคลที่ถูกจูงใจแสดงความพยายามที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างมากกว่าคนที่ไม่ถูกจูงใจ หรือความเต็มใจที่จะทำบางอย่าง โดยมีเงื่อนไขว่าการกระทำนั้นสามารถนำความพึงพอใจมาสู่บุคคลนั้น หรือการนำเอาปัจจัยต่าง ๆ มาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการ หรือการที่ให้สิ่งที่เขาต้องการเพื่อโน้มน้าวให้เขาเต็มใจในสิ่งที่เราต้องการ

ความสำคัญของแรงจูงใจ

แรงจูงใจของมนุษย์มีมากมายหลายอย่าง เราถูกจูงใจให้มีการกระทำหรือพฤติกรรม หลายรูปแบบ เพื่อหาน้ำและ อาหารมาดื่มนั้น สนองความต้องการทางกาย แต่ยังมีความต้องการมากกว่านั้น เช่น ต้องการความสำเร็จ ต้องการเงิน คำชมเชย อำนาจ และในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม คนยังต้องการมีอารมณ์ผูกพันและอยู่รวมกลุ่มกับผู้อื่น เขียน วันทนียตระกูล (2553, ออนไลน์) กล่าวว่าแรงจูงใจนั้นเกิดขึ้นได้จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motives) แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคลที่อยากกระทำหรือเรียนรู้บางอย่างด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น เจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการจะผลักดันให้บุคคลสร้างพฤติกรรมขึ้น แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motives) แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มาทำการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับ เป็นต้น

ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานเพราะแรงจูงใจเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ดังที่ พงศ์ หรดาล (2540, น.65) ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจมีความสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ทำให้เกิดความสบายใจการเลือก และกำหนดให้ตนเองแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา (2) ทำให้เกิดพฤติกรรมเกิดพลังงานเร้าให้มีกิจกรรม และ (3) นำไปสู่ความสำเร็จ ในเป้าหมาย ส่วนสุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2538, น.71-72) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่าแรงจูงใจ เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดพลังที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการที่จะกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และทำให้เกิดความพร้อมในการเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แรงจูงใจทำให้บุคคลหรือผู้เรียนสามารถ ไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางตามที่พวกเขาคาดหวังไว้ และ ประยูรศรี มณีสร (2532, น.35-71) เสนอว่าแรงจูงใจมีส่วนช่วยส่งเสริมให้คนทำงานนั้นๆ จนบรรลุถึงความสำเร็จ และแรงจูงใจนี้จะป็นสิ่งที่นำทางให้คนทำงานไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือเป็นพฤติกรรมที่สนองตอบความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากสิ่งเร้าภายในหรือสิ่งเร้าภายนอกก็ได้

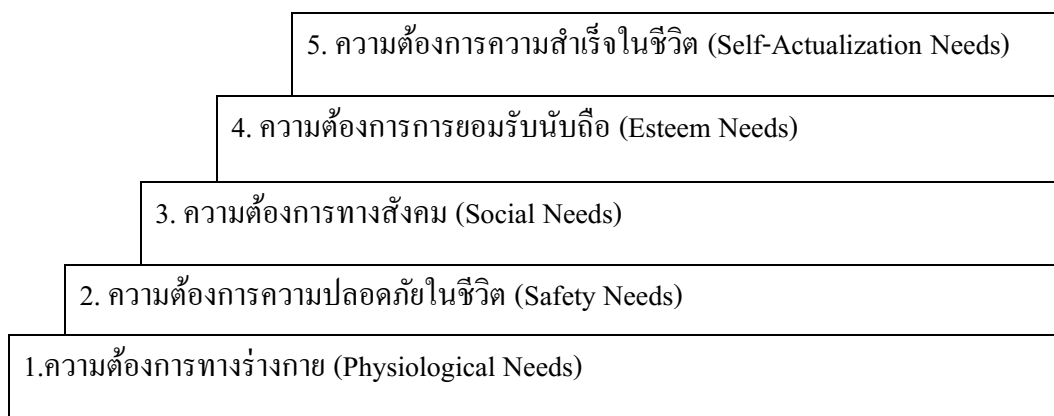
สรุปได้ว่า แรงจูงใจ มีความสำคัญต่อบุคคลในการช่วยส่งเสริมหรือมีอิทธิพล ต่อการเรียนและการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลให้สามารถไปสู่อุดมคติปลายทางตามที่คาดหวังไว้

ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

ทฤษฎีว่าด้วยแรงจูงใจเกิดจากกลุ่มของนักวิชาการต่าง ๆ ที่มีความคิดที่จะศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่เป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ว่าสาเหตุที่คนกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ เพราะอะไรและมีสิ่งใดเป็นเครื่องกระตุ้นหรือเร้าให้กระทำหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา จึงทำให้เกิดทฤษฎีแรงจูงใจต่าง ๆ ขึ้นมาหลายทฤษฎี ดังนี้

ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory)

สุรวงศ์ โคว์ตระกูล (2544, น.116) ได้กล่าวถึงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ หรือที่เรียกว่าทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Maslow's General Theory of Human Motivation) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและถูกนำมาอ้างอิงถึงมากที่สุดในการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ มาสโลว์ ได้ตั้งสมมติฐานแห่งสิ่งจูงใจจากความต้องการของมนุษย์ไว้ว่ามนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจอีกต่อไป แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองนั้นจะเป็นสิ่งจูงใจแทน และมาสโลว์ ได้จัดลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์จากระดับต่ำถึงระดับสูง โดยมาสโลว์ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ได้เป็น 5 ชั้น ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด ดังนี้ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย 3) ความต้องการทางสังคม 4) ความต้องการการยอมรับนับถือ 5) ความต้องการความสำเร็จ



ภาพที่ 2 ลำดับขั้นของความต้องการ

(พะยอม วงศ์สารศรี, 2548, น.194)

จากทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากพนักงานมีรายได้ จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีอาหารและที่

พักอาศัย เขาก็จะมีกำลังที่จะทำงานต่อไป และการมีสภาพแวดล้อม การทำงาน ที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการในลำดับนี้ได้

2. ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต (Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อม ที่ปลอดภัยอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงาน ในชีวิตและสุขภาพ การสนองความต้องการนี้ต่อพนักงานทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิต และสุขภาพ ภาวะเบี่ยงข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการงานแล้ว คนเราต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน การมีโอกาสเข้าสมาคม สัมพันธ์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4. ความต้องการยกย่องเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างการนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตัวเองและเกียรติยศ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นต้น

5. ความต้องการความสำเร็จเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอดมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพและการงาน เป็นต้น

ความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเกิดเป็นลำดับขั้น และจะไม่มีการข้ามขั้น ถ้าขั้นที่ 1 ไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการในลำดับขั้นที่ 2-5 ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ การตอบสนองที่ได้รับในแต่ละขั้นไม่จำเป็นต้องได้รับทั้ง 100% แต่ต้องได้รับบ้างเพื่อจะได้เป็นบันไดนำไปสู่การพัฒนาความต้องการในระดับที่สูงขึ้นในลำดับขั้นต่อไป

ทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ (Learned Needs Theory)

บุญมั้น ธนาสุภวัฒน์ (2537, น.131-132) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ของแมคคลีแลนด์ (McClelland, 1962) ว่าความต้องการของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้มากกว่าอย่างอื่น ความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้จึงมีอิทธิพลสูงใจให้คนแสดงหรือประพฤติปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของเขา ความต้องการในชีวิตของแต่ละคนจะแตกต่างกันเนื่องจากความแตกต่างใน

สิ่งแวดล้อมทั้งครอบครัว ที่ทำงาน ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม ความต้องการของบุคคลนั้นมีความต้องการอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) หมายถึง ความปรารถนาจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จล่วงหน้าไปด้วยดี พยายามจะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ มีความวิตกกังวลเมื่อประสบความสำเร็จไม่สำเร็จ ความต้องการความสำเร็จสูงเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นความต้องการที่กระทบต่อผลการดำเนินงานของบุคคลอย่างมาก

2. ความต้องการความรักใคร่ผูกพัน (Need for Affiliation) หมายถึง ความต้องการความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร การยอมรับของกลุ่มและการได้รับความชื่นชมจากบุคคลอื่น การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีเอาไว้ภายในองค์กรจะเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่ง บุคคลที่มีความต้องการความผูกพันสูงจะใช้เวลากับการติดต่อสื่อสารมากกว่าบุคคลที่ไม่ต้องการมีความผูกพัน

3. ความต้องการมีอำนาจ (Need for Power) หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้มาและรักษาการควบคุมบุคคลอื่นเอาไว้ ในขณะที่บุคคลที่มีความต้องการความสำเร็จสูงพยายามจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของเป้าหมายต้องการอำนาจที่จะควบคุมบุคคล ข้อมูลและทรัพยากรอื่นที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายมากกว่า ความต้องการอำนาจที่สูงหมายความว่าบุคคลจะแสวงหาอิทธิพลหรือการควบคุมบุคคลอื่น บุคคลเช่นนี้จะมีคุณลักษณะที่มุ่งการได้มา การใช้หรือการรักษาอำนาจหรืออิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Two-Factor Theory)

สิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, น.46) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของเฮิร์ซเบิร์กว่าได้ศึกษาเกี่ยวกับเจตคติในการทำงานของพนักงาน โดยทำการวิเคราะห์ถึงแรงจูงใจ เน้นถึงตัวกระตุ้นอันเกิดจากความรับผิดชอบเป็นสำคัญ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้แสดงความรู้สึที่ดีและไม่ดีต่อการทำงาน ทฤษฎีนี้ทำให้ทราบว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรง แต่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยจูงใจ หรือปัจจัยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ (Motivator Factors) เป็นแรงจูงใจภายในที่ถูกระตุ้นจากลักษณะของงาน มีสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ได้แก่

1.1 ความสำเร็จในงาน (Achievement) หมายถึงการที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และเมื่อผลงานสำเร็จก็จะเกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้น

1.2 การยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยกย่องยอมรับทั้งโดยทางวาจา หรือโดยทางอื่นว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในกิจการที่รับผิดชอบ คือ บุคคลผู้ปฏิบัติงานเมื่อ

ได้ทำงานที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จที่น่าพอใจ ย่อมต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่อง และชมเชยจากผู้บังคับบัญชา ตลอดจนจากเพื่อนร่วมงานว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเป็นผู้มีคุณค่าแก่หน่วยงาน

1.3 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนปริมาณและคุณลักษณะของงานที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ตามหน้าที่ต่าง ๆ

1.4 ลักษณะของงาน (Work Itself) หมายถึง การที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกพึงพอใจจากการที่ได้รับมอบหมายความรับผิดชอบในงานที่เขาปฏิบัติหรือในงานของผู้อื่น รวมทั้งการพึงพอใจที่ได้รับความรับผิดชอบใหม่ ๆ

1.5 ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง การที่ผู้ปฏิบัติงานมีการเปลี่ยนแปลงสถานะ หรือตำแหน่งสูงขึ้นในองค์การรวมถึงการปรับเงินเดือน และค่าจ้างให้สูงขึ้น

2. ปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ (Hygiene or Maintenance Factors) ปัจจัยนี้ถือว่าเป็นแรงจูงใจภายนอกซึ่งไม่ได้เป็นแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้น สภาพของปัจจัยนี้ถือเป็นแรงจูงใจเพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดี และความมั่นคงขององค์การ ในอันที่จะผดุงไว้ซึ่งความก้าวหน้า และรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ให้ยาวนาน มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและการบริหารขององค์การ

2.2 เทคนิคและวิธีให้คำปรึกษา

2.3 เงินเดือนและค่าจ้าง

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน

2.5 สภาพทั่วไปของการทำงาน

เฮอรัชเบิร์ก เสนอว่าผู้บริหารส่วนมากให้ความสำคัญกับปัจจัยค้ำจุน เช่น เมื่อเกิดปัญหา ผู้ปฏิบัติงานขาดประสิทธิภาพในการทำงาน มักแก้ไขโดยการปรับปรุงสภาพในการทำงาน หรือปรับปรุงเงินเดือนให้สูงขึ้น การปฏิบัติดังนี้เป็นการแก้ไขที่มีได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานเช่น มอบหมายงานที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น หรือส่งเสริมความก้าวหน้าของคนงานจะเป็นการกระตุ้นให้ทำงานได้ดีกว่าที่จะให้ทำงานในตำแหน่งเดิม แต่เพิ่มเงินเดือนให้ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารต้องพยายามรักษาปัจจัยค้ำจุนให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความไม่พอใจในการทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ วัฒนธรรมของคนในสังคมไทยจึงมีความผูกพันกับศาสนาพุทธ เช่น การไปไหว้พระ ไปทำบุญที่วัด เป็นต้น การปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ของคนในสังคมไทยมักเกิดขึ้นจากความรู้สึกรักพอใจและการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ว่ามีความต้องการจะไปวัดแห่งใด ไปทำอะไร ไปทำบุญเพื่อสาเหตุใด ซึ่งล้วนแต่เกิดจากแรงจูงใจหรือปัจจัยจูงใจในด้านต่าง ๆ ในแต่ละบุคคล ดังนี้

ความศรัทธา

ศรัทธา (Faith) ตามพจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น.112-112) หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส โดยทั่ว ๆ ไป แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ศรัทธาโดยไม่ต้องใช้ปัญญา ศรัทธาโดยใช้ปัญญา และศรัทธาต่อเมื่อมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2554, น.323) ได้ให้ความหมายของศรัทธาว่า คือความเชื่อในทางธรรม หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และในการทำความดีไม่ลู่ไหล ตื่นตุมไปตามลักษณะอาการภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (2533, น.5) ซึ่งกล่าวว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึง การรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจและสภาพของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้นๆ แต่สำหรับในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้เรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล ความมั่นใจในความจริงความดี ในสิ่งที่นับถือปฏิบัติศรัทธามีประโยชน์ คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิ ปัญญา และเกิดความ پاکเพียรในการปฏิบัติและเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งและต้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งที่ชักจูงให้ความชั่ว

นอกจากนี้ แสง จันทร์งาม (2542, น.98) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ปสาทศรัทธา เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ความรัก หรือความกลัว ประกอบด้วยความเชื่อถือไว้วางใจ ความจงรักภักดี บางทีอาจจะถึงขั้นหลงใหลมั่นใจ และมักจะเป็นความเชื่อแบบอัตวิสัย คือ เป็นเรื่องของผู้เชื่อ เชื่อเพราะมีความกระตือรือร้นที่อยากเชื่อ และอุทัย เอกสะพัง (2547, น.53) ให้ความหมายไว้ว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลว่าเป็นจริงตามนั้น ศรัทธาประกอบไปด้วย 2 อย่าง คือ ศรัทธาที่ประกอบไปด้วยปัญญา เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นกับบุคคลเมื่อพิจารณาอย่างมีเหตุผลแล้วจึงลงความเห็นว่ามีความสมควรเชื่อถือ ศรัทธาอีกอย่างหนึ่ง คือ ศรัทธาที่ประกอบด้วยโมหะ เป็นความเชื่อของบุคคลที่ไม่ต้องใช้เหตุผลในการพิจารณา พอได้ยิน ได้ฟังก็เชื่อทันที เป็นศรัทธาของบุคคลประเภทสัทธาจริต อาจกลายเป็นศรัทธาอย่างมีคบอดได้

จากความหมายดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ความศรัทธา คือ ความเชื่อถือเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล อาจจะแสดงออกมาในทางบวก หรือทางลบก็ได้

ส่วนประเภทของศรัทธาพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538, น.146) ได้แบ่งศรัทธาในพุทธศาสนาออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. กัมมสัทธา เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนาย่อมเป็นกรรม เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอำนาจหรืออนอนคอยโชค

2. วิปากสัทธา เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผลและผลต้องมีเหตุผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัตสกตาสัทธา เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรีศธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่างตถาคตโพธิสัทธา นี้ ถือว่าเป็นความเชื่อที่สำคัญที่สุดของพุทธศาสนาเถรวาท เพราะพระพุทธเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดพุทธศาสนา ถ้าไม่ศรัทธาในความตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้าก็เท่ากับไม่ศรัทธาในพุทธศาสนา

แสง จันทรวงาม (2545, น.149-156) ได้กล่าวถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาที่ชาวพุทธควรมี 5 ประการ ดังนี้

1. ศรัทธาว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความศรัทธานี้สืบเนื่องมาจากหลักของกรรม เพื่อชี้ให้เห็นว่า กรรมดีก่อให้เกิดผลดี กรรมชั่วก็ให้เกิดผลชั่ว แต่คนสมัยปัจจุบันจะคัดค้านว่า ทำดีไม่ได้ดีทำชั่วไม่ได้ชั่ว เพราะเห็นคนชั่วบางคนร่ำรวย มีเกียรติ มียศ มีอำนาจวาสนา ตรงข้ามกับคนดีบางคนกลับยากจน ไร้ยศ ไร้เกียรติ ซึ่งเป็นความจริงที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในสังคมปัจจุบันปัจจุบันที่เป็นเช่นนี้เพราะคนมองความดีคนละแง่ ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาองความดีที่ความมีจิตใจสะอาดไม่มีความโลภ โกรธ หลง ไม่มีการคิดจะเอามีแต่คิดจะให้ ประกอบด้วยเหตุผลและปัญญา สิ่งนี้จะเกิดขึ้นเมื่อ บุคคลทำความดีทางกาย วาจาใจด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ แต่คนส่วนมากมักจะเห็นความดี คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เมื่อทำความดีผู้ทำจะต้องได้ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ถ้าไม่ได้สิ่งเหล่านี้จะมองว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี ทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธว่า ทำ

ดีแล้วจะไม่ได้ลาภ ยศสรรเสริญ สุข อาจจะได้เหมือนกันแต่ไม่มีความแน่นอน เนื่องจากลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นเพียงผลพลอยได้ของความดี

2. ศรัทธาว่าบุคคลผู้มีบุญคุณ เช่นมารดาบิดามีอยู่จริง เป็นผู้ให้ชีวิตร่างกายแก่บุตร เลี้ยงดูให้เจริญเติบโต อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี และให้ความรักอันบริสุทธิ์แก่บุตร ดังนั้น มารดา บิดาจึงมีบุญคุณอย่างสูงแก่บุตร บุตรควรจะสำนึกในบุญคุณแล้วหาทางตอบแทนบุญคุณ ซึ่งบุญคุณ เป็นการกระทำให้แก่คนใดคนหนึ่งอย่างบริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน และการที่พุทธศาสนา สอนให้ศรัทธาในเรื่องบุญคุณ เพื่อให้มารดาบิดาสรางบุญคุณแก่บุตรให้เต็มที่ และเพื่อให้บุตร สำนึกในบุญคุณของมารดาบิดา เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐาน เบื้องต้นของสังคมมนุษย์ ถ้าครอบครัวมีความสุขจะส่งผลให้สังคมส่วนรวมมีความสุข ด้วย นอกจากนี้แล้วชาวพุทธก็ควรเชื่อในบุญคุณของครูอาจารย์และผู้มีอุปการคุณแก่ตนทุกคน

3. ศรัทธาว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ความเชื่อข้อนี้มีลักษณะคล้ายกับ ตถาคตโพธิสัทธา ต่างกันเพียงว่าสัทธาประเภทนี้ให้เชื่อในสมณะพราหมณ์อื่น ๆ ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติ ชอบถูกต้องตามแนวทาง ย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จอันสูงส่งทางจิตใจได้จริง และบุคคลผู้ปฏิบัติเช่นนั้น และได้บรรลุถึงผลเช่นนั้นมียู่จริง ๆ ในโลก

4. ศรัทธาว่าโลกหน้ามีอยู่จริง ชาวพุทธควรเชื่อว่า ภพภูมิอันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ ไม่ได้มีเฉพาะมนุษย์โลกเท่านั้น แต่ยังมีโลกอื่นอีกมากมายที่สัตว์ได้อยู่อาศัยโลกเหล่านั้น ไม่จำเป็น จะต้องมิลักษณะเหมือนโลกมนุษย์ทุกอย่าง อาจจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละโลก ซึ่งแตกต่างจาก โลกมนุษย์มาก มนุษย์ที่ตายไปแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องกลับมาเกิดในโลกมนุษย์นี้เสมอไป อาจจะไป เกิดในภพใดก็ได้แล้วแต่กรรมที่ทำมา แม้ว่าในปัจจุบัน มนุษย์ยังไม่ทราบว่าโลกอื่นอยู่ที่ไหน มี ลักษณะอย่างไรก็ไม่ได้หมายความว่าโลกอื่นไม่มี เพราะความรู้ของมนุษย์ในปัจจุบันเกี่ยวกับสากล จักรวาลเพิ่งอยู่ในระยะเริ่มต้น

5. ศรัทธาว่าสัตว์ที่เกิดขึ้นมียู่จริง (โอปปาติกะ) หมายถึงสัตว์ที่เกิดขึ้นมาเป็นรูปร่าง ทนที่โดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในครรภ์มารดาก่อน สัตว์ประเภทนี้ได้แก่ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย เทวดา และรูปพรหม ศรัทธาแบบนี้เช่นเดียวกับความศรัทธาว่าโลกหน้ามีอยู่จริง แม้วិทยาการสมัยใหม่ จะยังไม่พิสูจน์ให้เห็นว่ามีอยู่จริง ผู้มีเหตุผลและมีใจกว้างก็ไม่ควรด่วนปฏิเสธเสียทีเดียว การถือ โลกมนุษย์เป็นศูนย์กลางจักรวาล และถือว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีอยู่ในจักรวาล เป็น ความคิดที่แคบดังนั้นพุทธศาสนาจึงสอนให้เชื่อกว้าง ๆ ไว้ว่ามีโลกอื่นและมีสัตว์ประเภทอื่นอยู่ใน จักรวาลนี้ด้วย

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความศรัทธา กล่าวถึง ความศรัทธาหรือความเชื่อที่บุคคลควรมี ได้แก่ เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อว่าบุคคลผู้มีบุญคุณ เช่นมารดาบิดามีอยู่จริง เชื่อว่าพระภิกษุ

สงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เชื่อว่าโลกหน้ามีอยู่จริง และเชื่อว่าสัตว์ที่เกิดขึ้นมีอยู่จริง อาจจะเป็นความเชื่อที่ใช้ปัญญาในการพิจารณาแล้วจึงเชื่อ และเชื่อโดยขาดปัญญาและเหตุผลแล้วเชื่ออย่างงมงายสำหรับในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะความศรัทธาหรือความเชื่อที่มีต่อพระสงฆ์

เจ้าอาวาสกับภาวะผู้นำ

ตำแหน่งเจ้าอาวาสซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทความสำคัญ เนื่องจากเปรียบเสมือนผู้นำของพระสงฆ์ น้อย ถายคราม และสุบรรณ จันทรบุดร (2539, น.166) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสว่า ต้องดูแลพระภิกษุสงฆ์ในวัด ไม่ให้ประพฤติเสื่อมเสีย และต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกด้วย รวมทั้งควบคุมกิจการภายในวัดทั้งหมด เจ้าอาวาสจึงต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะความเสื่อมหรือความเจริญของวัดย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเป็นประการสำคัญ เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด เป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอน พระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีให้มีความสมัคปรองดองกันให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือวิปัสสนากรรมฐานแก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกลให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่ประชาชน

กรมการศาสนา (2544, น.20) ให้ความหมายของเจ้าอาวาสไว้ว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด ผู้เป็นหัวหน้าของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่ภายในวัดโดยหน้าที่เป็นผู้บริหารในกิจการต่าง ๆ ภายในวัด เป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชา กำกับดูแลแนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัคปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด มีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรม ส่วนบุญร่วม เทียมจันทร์ (2546, น.39-40) ให้ความหมายว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองวัดเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าของพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้ปกครองดูแลพระภิกษุในวัดให้อยู่เป็นปกติสุข เช่นเดียวกับบ้านที่ต้องมีหัวหน้าบ้านที่เรียกว่า หัวหน้าครอบครัว ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงเป็นพ่อของวัด เป็นหัวหน้าวัด เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปกครองดูแลวัด

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัดเป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่ในวัด เป็นผู้มีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุขของวัด และความ

มั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด เป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชา ดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้มีความเจริญ

ภาวะผู้นำ

ผู้นำเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์การทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทางราชการและหน่วยงานของเอกชนหรือกระทั่งวัด บทบาทของผู้นำจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวภายในหน่วยงานหรือองค์การ เพราะผู้นำเป็นผู้ทำหน้าที่ชี้แนะควบคุม สั่งการ ตลอดจนวางแผนและกำหนดเป้าหมาย ดังนั้น การศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญของผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสมและช่วยให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัดและเป็นผู้นำที่ก่อปรด้วยลักษณะสูงยิ่งกว่าผู้บริหารในหน่วยงานหรือองค์การลักษณะอื่น ๆ กล่าวคือ การเป็นผู้นำที่ต้องรักษาศรัทธาของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่มีต่อเจ้าอาวาสอย่างมั่นคง ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำได้นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ความหมายของผู้นำ (Leader) นั้น จากการศึกษาพบว่า ได้นักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้อย่างกว้างขวางอย่างเช่น เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2540, น.76) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีผู้อื่นตาม บุคคลใดก็ตามที่ปราศจากผู้ตามก็ไม่สามารถจะเรียกว่าเป็นผู้นำได้ ส่วน พรนพ พุกกะพันธ์ (2542, น.1) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือบุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำงานร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดี สู้จุดหมายที่ตั้งงาม ทางด้าน เสาวนิต เศรษฐานนท์ (2542, น.2) กล่าวไว้ว่า ผู้นำ คือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือเลือกตั้ง หรือการยกย่องจากกลุ่ม ให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ ศจี อนันต์คุณ (2542, น.18) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ซึ่งมีอิทธิพล และมีความสามารถในการจูงใจให้ผู้อื่นมีการเปลี่ยนแปลงและคล้อยตามด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และอำไพ อินทรประเสริฐ (2542, น.3) กล่าวว่า ผู้นำ คือผู้ที่มีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือการกระทำของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถในการจูงใจ การตัดสินใจ การประสานสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารเพื่อให้งานประสบความสำเร็จบนพื้นฐานของความศรัทธา ยอมรับโดยผู้นำอาจได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ได้

สรุปได้ว่า ผู้นำหมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นและมีความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา มีความสามารถในการสั่งการ ประสานงาน จูงใจให้ผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย และเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

ส่วนความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น คูนต์ และไวทริช (Koontz and Wehrich, 1988, p.437) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นเรื่องของการใช้อิทธิพล มีลักษณะเป็นศิลปะ หรือกระบวนการใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่น เพื่อให้เขามีความเต็มใจและกระตือรือร้นต่อความสำเร็จของเป้าหมายกลุ่ม ส่วนทางด้าน เฮอร์เชย์ และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard, 1982, p.94) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ใช้อิทธิพลให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายในสถานการณ์หนึ่ง ๆ และสรุปว่ากระบวนการภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นความสัมพันธ์ของผู้นำ (Leader) ผู้ตาม (Follower) และสถานการณ์ (Situation)

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2540, น.10) ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นการใช้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตาม เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุของกลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้ หรือภาวะผู้นำคือ รูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคล ทางด้านศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540, น.195) ได้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ ว่า หมายถึง ศิลปะหรือกระบวนการที่จะมีอิทธิพลเหนือคน กระตุ้นให้คนร่วมมือปฏิบัติงานตามผู้นำด้วยความศรัทธานับถือและด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ศจี อนันต์นพคุณ (2542, น.19) ที่ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้ศิลปะหรือความสามารถในการชักชวน จูงใจผู้อื่น ให้ร่วมมือร่วมใจกับตนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเต็มใจจนกระทั่งสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วน เสาวนิต เศรณานนท์ (2542, น.4-5) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำคือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้นชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย อำไพ อินทรประเสริฐ (2542, น.6) ได้ให้ความหมายของการเป็นผู้นำ (ภาวะผู้นำ) ไว้ว่า การเป็นผู้นำเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลทางสังคมต่อกิจกรรมของกลุ่มบุคคลในสถานการณ์อย่างหนึ่ง เพื่อนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ผู้นำจึงต้องรู้จักใช้ศิลปะในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติและอำนวยความสะดวกให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนั้นยังมีประเวศ ะสี (2540, น.53-57) ยังได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำอาจมีได้ทั้งในผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าและผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า ผู้นำตามธรรมชาติในกระบวนการชุมชนจะมีหลายคน ลักษณะของภาวะผู้นำ คือ ฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรู้เรื่อง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ และทางด้านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2540, น.5) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำมีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำ ให้บุคคลทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม และยังได้กล่าวไว้อีกว่า พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิต

ในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรม และหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำให้แก่พุทธศาสนิกชนในด้านจิตใจมีหน้าที่ของพระภิกษุที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ การให้ความอนุเคราะห์ชาวบ้าน ตามหลักปฏิบัติในฐานะที่พระภิกษุเป็นเสมือนทิสเบื่องบน ได้แก่ 1) ห้ามปรามสั่งสอนให้เว้นจากความชั่ว 2) แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 5) ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6) บอกรทางสวรรค์ คือสอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), 2548, น.55)

ภาวะผู้นำจึงสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้นชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยการจูงใจให้ผู้อื่นยอมรับและให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจจนงานสำเร็จตามเป้าหมาย

ประเภทของผู้นำ

การบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนและงาน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงาน ดังนั้นจึงต้องใช้การปกครองอย่างมี ศิลปะ เพื่อให้สามารถครองใจคนและได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพเกิดคุณภาพ ถือว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ประเภทของผู้นำจากการศึกษาอาจสรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตยหรือแบบเผด็จการ (Authoritarian Leadership) ผู้นำประเภทนี้มักจะมุ่งงานเป็นหลัก เน้นที่ความสำเร็จของงาน แต่สนใจคนทำงานน้อยมากมีลักษณะของเจ้านายอย่างเด่นชัดและต้องการขยายอำนาจของตนออกไปในทุกทางด้วยวิธีการต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ (กวี วงศ์พูน, 2539, น.24)

2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership) หรือผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำประเภทนี้จะสนใจงานและผู้ปฏิบัติงานเท่า ๆ กัน แต่ขณะเดียวกันก็จะเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้ายในเรื่องสำคัญ ๆ ผู้นำพยายามคุยผลย้อนกลับว่างานได้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ทำให้ต้องตัดสินใจว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป (วินิจ เกตุขำ, 2535, น.135)

3. ผู้นำแบบพ่อปกครองลูก (Paternalistic Leadership) ผู้นำประเภทนี้มักจะมุ่งงานเป็นหลัก แต่ไม่เหมือนเผด็จการทีเดียว เพราะยังคำนึงถึงคนงานบ้าง ผู้นำแบบนี้มีลักษณะการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาแบบพ่อ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้นำแบบนี้ยังมีอีกมากเพราะคิดว่าคนงานต้องการดูแลอย่างใกล้ชิด และจัดสภาพความปลอดภัยในการทำงานให้ ตลอดจนเชื่อว่าการปกครองแบบนี้จะทำให้ผลผลิตสูงขึ้น (วินิจ เกตุขำ, 2535, น.134)

4. ผู้นำแบบกฎระเบียบ (Rule and Regulation) ผู้นำลักษณะนี้มักจะถือกฎระเบียบเป็นมาตรฐานทำให้มีความแน่นอนสูงทำให้ไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ แต่สวัสดิภาพและสถานภาพของตนเองยังอยู่ เพื่อนร่วมงานจะอึดอัดกับข้อใจ ขาดความสร้างสรรค์ งานจะเดินช้าแต่ไม่ผิด (ยรรยงค์ โตจินดา, 2543, น.367)

ลักษณะของผู้นำที่ดี

คนที่เป็ผู้นำมักมีลักษณะบางอย่างที่เด่นกว่าผู้ตาม คนที่เป็นผู้นำมักเป็นคนที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นยอมปฏิบัติตาม อีกทั้งผู้ตามได้นำเอาความประพฤติ ได้นำเอาแบบอย่างในการทำงานมาปรับใช้ในการทำงาน โดยที่คุณลักษณะของผู้นำที่ดีนั้น ศิริพงษ์ ศรีชัยรมย์รัตน์ (2542, น.25-28) กล่าวไว้ว่ามีดังต่อไปนี้

1. ความรู้ (Knowledge) การเป็นผู้นำนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

2. ความริเริ่ม (Initiative) ความริเริ่ม คือความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเองความริเริ่มจะเจริญงอกงามได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

3. มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and Firmness) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใด ๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญจะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตัวของผู้นำเองต้องอยู่ในลักษณะของการกล้าได้กล้าเสียด้วย

4. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์และสามารถทำงานร่วมกันกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

5. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

6. มีความอดทน (Patience) ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง

7. มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness) ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยึดยาคขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงาน ทันทต่อเหตุการณ์ ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องพุดง่าย ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง (Self-Control)

8. มีความภักดี (Loyalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์กร ความภักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

9. มีความสงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีจะต้อง ๆ ไม่หยิ่งยโส ไม่จองหองไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผลความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้วก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานหรือการปกครองเพราะผู้นำเปรียบประดุจดวงประทีปนำทางของหน่วยงานหรือองค์กร เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวอย่าง เป็นตัวแทน และเป็นจุดรวมพลังของบุคลากรผู้ได้บังคับบัญชา ผู้นำจึงเป็นเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน โดยเฉพาะผู้ได้บังคับบัญชาและต่อผลงาน โดยส่วนรวม ความสามารถและลักษณะของผู้นำมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของหน่วยงานหรือวัด ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัดต้องใช้ภาวะผู้นำ คืออิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ที่จะนำพาวัดไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการต่าง ๆ หรือภารกิจที่ได้กำหนดไว้ เจ้าอาวาสจึงต้องมีความรู้ความสามารถมีทักษะในการบริหารงาน และสามารถสร้างภาวะผู้นำให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของวัด

จากการที่ประชาชนมีความศรัทธาในการเข้าวัด ซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลอันได้แก่ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ เมื่อมีศรัทธาแล้ว ใจรับแล้วจึงนำความคิดไปแสดงพฤติกรรมออกมาได้ เหมือนกับประชาชนที่เข้ามาสู่วัดย่อมเกิดแรงศรัทธาที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทางวัดจัดไว้ เมื่อบุคคลได้กระทำในสิ่งที่ต้องประสงค์แล้วย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความสุขทางใจ ในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา อมร รอดคารา (2547, น.217) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของชาวพุทธถือได้ว่าเป็นระเบียบแบบแผนเป็นการบำเพ็ญกุศล และเป็นวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของคนไทย การที่

จะให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะก000ารจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาได้สรุปกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้ (วัดกับชุมชน, 2553, ออนไลน์)

1. กิจกรรมด้านศาสนบริการ คือการให้บริการภายในวัดซึ่งได้แก่ กิจกรรมในด้านการบำรุงรักษาวัด มีแบบแปลนแผนผัง รักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ร่มรื่น และมีบรรยากาศสงบจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดี เป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้เข้าวัด กิจกรรมด้านการปกครอง ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด เช่น การทำวัตรสวดมนต์ การสมาทานศีล การฝึกอบรมต่าง ๆ กิจกรรมด้านให้การศึกษารหรือสนับสนุนผู้ที่อยู่ในวัดให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรมตลอดจนถึงวิชาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อความรู้ กิจกรรมด้านสาธารณบริการในวัด การจัดสถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนา ที่พักอาศัยคนชรา เมรุ ที่เก็บพัสดุภัณฑ์ ศูนย์อบรมศีลธรรม หรือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. กิจกรรมด้านชุมชนบริการ การจัดให้มีธรรมศาลา เปิดบริการทุกวันพระและวันอาทิตย์ ให้ประชาชนได้ฟังธรรม ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาให้คำปรึกษาแก่ผู้มีทุกข์ จัดอุปสมบทหรือบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อนหรือเทศกาลเข้าพรรษา ตั้งศูนย์อบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนทั่วไป จัดฌานกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย

3. สำหรับกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในชนบทนั้น ได้แก่กิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาของชนบท ความยากจน ความเจ็บไข้ วัดช่วยได้โดยจัดกิจกรรมด้านการศึกษาส่งเสริมวิชาชีพการสนับสนุนตั้งสหกรณ์ต่าง ๆ จัดสาธารณสุขมูลฐาน อบรมจิตใจให้มีคุณธรรม ให้วัดเป็นแหล่งกระจายข่าวให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชนและเป็นผู้ช่วยในการตัดสินใจ เป็นที่ปรึกษากิจกรรมต่าง ๆ

4. กิจกรรมของวัดจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ด้านการประสานงานกับหน่วยราชการ เพื่อการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายเบื้องต้น โกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งระหว่างชาวบ้านรอบ ๆ วัด ให้คำปรึกษาและแนะนำ การทำงานของกลุ่มอาสาสมัครในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน จัดให้วัดเป็นสถานที่ประชุมและอบรมทางวิชาชีพ พร้อมทั้งจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้

5. กิจกรรมด้านการจัดสวัสดิการ การควบคุมดูแลและรักษาศาสนสมบัติ ศาสนบุคคล ได้แก่ การจัดหาแหล่งน้ำดื่มใช้ในบริเวณวัด บริการให้สะอาดแก่ประชาชนผู้มาติดต่อหรือให้บริการต่างๆ ของวัด ให้มีการศึกษาอบรมเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานทางพระธรรมวินัย

6. กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และการเผยแพร่ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ จัดศาสนพิธีให้ประหยัดและเรียบง่าย ดูแลอนุรักษ์และเผยแพร่พุทธศิลป์ จิตรกรรม ประติมากรรม ตลอดจนโบราณวัตถุที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จัดให้มีนิทรรศการขึ้นในวัดเท่าที่โอกาสจะอำนวย

7. กิจกรรมด้านการบริหาร กิจการจากพระศาสนาภายในวัด ได้แก่ การจัดทำแผนผังแยกอาคารเสนาสนะ สิ่งก่อสร้างภายในวัดเป็นเขต เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์ การประชุมพระภิกษุสามเณรในวัด เพื่อชี้แจงนโยบาย คำสั่ง ตลอดจนความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นประจำ

8. กิจกรรมด้านศาสนศึกษาเพื่อประชาชน ได้แก่ การจัดหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ขึ้นในวัด การเปิดสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชนผู้สนใจ กิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การร่วมมือกับหน่วยราชการในการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุข สถานีอนามัย หรือสหกรณ์ยาเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนร่วมมือกับทางราชการในการแนะนำให้ประชาชนมีความรู้ทางโภชนาการ รักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันรักษาโรค

9. กิจกรรมด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม การจัดให้มีการเผยแพร่ธรรมะทางสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ จัดให้พระภิกษุและสามเณรออกเยี่ยมและเผยแผ่ธรรมะให้แก่ประชาชนตามหมู่บ้าน

การเข้าวัดทำบุญของประชาชนนั้นโดยส่วนมากจะทำบุญด้วยการถวายทานบริจาคทรัพย์และปัจจัยในการดำรงชีพอื่น ๆ ลักษณะการถวายทานจัดเป็นสิ่งแรกที่มักพบเห็นกันอยู่เสมอ เพราะประชาชนเชื่อว่าการถวายทานเป็นการทำบุญเบื้องต้นได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ คือที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ ในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการกระทำความดีซึ่งรวมทุกอย่างลงใน ทาน ศีล ภาวนา โดยบุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ฆราวาสคือผู้ที่ยังครองเรือนอยู่ โดยเริ่มต้นด้วยการให้ทานคือกำจัดความตระหนี่ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และเพื่อสาธารณประโยชน์ เพราะฆราวาสมีทรัพย์สมบัติที่จะบริจาคได้เมื่อให้ทานแล้ว ก็ให้รู้จักรักษาศีล เพื่อให้กายและวาจาของตนเรียบร้อย เพื่อให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ อันเกิดจากการขาดศีล และเพื่อความสงบสุขในสังคมเมื่อรักษาศีลแล้ว ก็ให้รู้จักการเจริญภาวนา อันเป็นคำสอนขั้นสูงในทางพระพุทธศาสนาเพื่อความสงบสุขทางด้านจิตใจ และเพื่อความพ้นทุกข์ในที่สุด ดังนั้น กิจกรรมการทำบุญของประชาชนที่พบเห็นเป็นประจำ เช่น

1. การถวายทาน หรือการให้ทานลักษณะการถวายทานจัดเป็นสิ่งแรกที่มักพบเห็นกันอยู่เสมอ เพราะประชาชนเชื่อว่าการถวายทานเป็นการทำบุญเบื้องต้นในบุญกิริยาวัตถุ ที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ คือ ทาน ศีล ภาวนา การให้ทานเพื่อชำระกิเลส คือ ความตระหนี่ในใจของผู้ให้ เรียกว่า บริจาคทาน หมายถึง การให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิต โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้รับจะ

เป็นใครก็ตาม การให้แบบนี้ได้บุญมากที่สุด ยิ่งเรามีใจที่บริสุทธิ์ และให้แก่ผู้ที่บริสุทธิ์มากยิ่งขึ้นได้บุญมาก ให้เพื่อตอบแทนคุณความดี เรียกว่า ปฏิกรทาน หมายถึง การให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือผู้ที่มีอุปการะแก่ตน การให้แบบนี้ผู้ให้อาจจะไม่นึกถึงบุญแต่นึกถึงเฉพาะคุณความดีของท่าน เช่น การให้สิ่งของแก่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ และบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น แต่ถ้าเราให้เพื่อการบูชาคุณความดี และนึกถึงบุญด้วย ย่อมมีผลานิสงส์มากให้เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า สังคทาน หมายถึงการให้เพื่อผูกมิตร ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันในกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ไม่ว่าจะเป็น โดยส่วนตัวหรือโดยหน้าที่การงานก็ตาม โดยมุ่งที่จะให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ ให้เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า อนุคทาน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาสงสารเมื่อเห็นเขตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าจะคนนั้นจะเป็นใคร จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตนหรือไม่ก็ตาม (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), 2546, น.597)

2. การถวายสังฆทาน คือ การให้ทานแก่พระภิกษุสงฆ์โดยไม่เจาะจง คือ ทานที่ตั้งใจถวายแก่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์ ไม่จำเพาะเจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง หากถวายโดยเจาะจง เรียกว่า บุคลิกทาน ดังนั้น สังฆทานมีอานิสงส์มากกว่าบุคลิกทาน เพราะผู้ถวายมีจิตใจที่กว้างขวาง ไม่เจาะจงว่าจะเป็นภิกษุรูปใดเป็นการแสดงถึงความตั้งใจจะถวายด้วยศรัทธาอันเป็นสาธารณะ ดังนั้น การทำบุญเลี้ยงพระในงานต่าง ๆ การไปทำบุญตักบาตรที่วัด การใส่บาตรพระที่เดินบิณฑบาต หากไม่จำเพาะเจาะจงพระรูปใดรูปหนึ่ง นับเป็นสังฆทานทั้งสิ้น ในการถวายสังฆทานนั้นเป็นเรื่องของจิตไม่ใช่ดูจากภายนอก กล่าวคือ เป็นการให้ทานที่ผู้ให้จะต้องตั้งใจให้บริสุทธิ์ แม้ว่าของที่นำมาถวายแด่พระสงฆ์ จะมีจำนวนน้อยหรือมากก็ตาม ย่อมส่งผลดีให้เกิดความสุขใจและความสบายใจกับผู้ถวายสังฆทานทั้งสิ้น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551, น.1048)

3. การรักษาศีล หมายถึง การรักษาระเบียบทางกาย ทางวาจา ให้เรียบร้อยให้ดั่งามพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของศีลว่าเป็นความประพฤติดีทางกายและวาจาการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554, น.391) ส่วนทางด้าน วศิน อินทสระ (2549, น.14) กล่าวว่าไว้ว่า ศีล คือเจตนา งดเว้นความชั่ว ทางกาย วาจา และใจด้วยเจตนางดเว้นทุจริตทางกาย วาจาท่านเรียกว่าเจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต 3 เรียกว่า เจตสิกศีล คือ ศีลที่เกี่ยวกับใจโดยตรง แม้ไม่ทำด้วยกายวาจา ก็ทำให้ศีลทางใจขาดได้ มโนทุจริต 3 นั้น ประกอบด้วย (1) อภิชฌา ความโลภอยากได้ของผู้อื่น (2) พยาบาทคิดปองร้ายผู้อื่น (3) มิจฉาทิฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี เป็นต้น

3. การฟังธรรม การเข้าร่วมรับฟังการบรรยายพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ พระภิกษุนำมาถ่ายทอดให้พุทธศาสนิกชนได้รู้และเข้าใจ พร้อมกับน้อมนำมาเพื่อการปฏิบัติอย่าง ถูกต้องอันจะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ ผู้ประพฤติปฏิบัติ และยอมเกิดอานิสงส์แห่งการฟังธรรม 5 ประการ ได้แก่

3.1 ผู้ฟังยอมได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง คือ ได้ฟังอะไร ผู้ที่มีอหยาศัยน้อมไปในการฟัง ธรรมฟังแล้วฟังอีกก็ไม่เบื่อ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการยกระดับจิตใจของตนด้วยการฟังธรรม บางท่านสามารถบรรลุมรรคผลได้ด้วยฟัง

3.2 สิ่งใดที่เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด หมายความว่า ธรรม ข้อใด หรือเรื่องใดที่เคยฟัง มาแล้วจากการแสดงธรรมเป็นต้น ของพระภิกษุในครั้งก่อน แต่ยังไม่ เข้าใจแจ่มแจ้งเมื่อตั้งใจฟังอีกครั้ง

3.3 บรรเทาความสงสัยเสียได้ ตามปกติ ของผู้ไม่มีโอกาสศึกษาหลักพุทธธรรม อย่างลึกซึ้ง ย่อมจะเกิดความสงสัยในเรื่องนามธรรมที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า เช่น เรื่องบาป บุญ คุณโทษเป็นอย่างไร มีผลอย่างไร อะไรเป็นบุญกุศล อะไรคือบาปอกุศล ผลของบาปหรือบุญมีจริง หรือไม่ ชาติหน้ามีจริงหรือไม่ เป็นต้น

3.4 ทำให้ความเห็นให้ถูกต้องได้ อะไรที่ยังเข้าใจผิดอยู่เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น มีคนจำนวนไม่น้อยที่เปลี่ยน จากความเห็นผิดเป็นความเห็นถูกเพราะการ ได้ฟังธรรม

3.5 จิตของผู้ฟังยอมผ่อนคลาย การตั้งใจฟังธรรมนั้น ท่านจัดเป็นส่วนหนึ่งของการ ภาวนา คือการฝึกอบรมพัฒนาจิตให้ เกิดปัญญา เพราะเมื่อตั้งใจฟัง จิตของผู้ฟังยอมผ่อนคลาย อันเป็น คุณสมบัติของสมาธิจิต เมื่อจิตผ่อนคลายตั้งมั่นเป็นสมาธิ ย่อมมีพละนาฏภาพที่จะคิดอ่านทำการต่างๆ อย่างสร้าง สรรค์ด้วยปัญญา สามารถที่จะรู้และเข้าใจธรรมต่างๆ ที่ลึกซึ้งสุขุมคัมภีรภาพได้ง่าย และ อานิสงส์ข้อนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากอานิสงส์ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมา

4. การปฏิบัติธรรม หมายถึง การปฏิบัติธรรมที่เป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุด และ ยิ่งใหญ่ที่สุดในทางพระพุทธศาสนา จัดว่าเป็นแก่นแท้คือการเจริญภาวนานั้นเอง การเจริญภาวนามี 2 อย่าง คือ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2550, น.18-22)

4.1 สมถภาวนา (การทำสมาธิ) ได้แก่ การทำจิตใจให้เป็นสมาธิ หรือเป็นฌาน ซึ่งก็คือการทำจิตให้ตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่านแส่ส่ายไปยังอารมณ์อื่น ๆ วิธีภาวนานั้นมี มากมายหลายร้อยชนิด ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติแบบอย่างเอาไว้ 40 ประการ เรียกว่า กรรมฐาน 40 ประการ เรียกกันว่า กรรมฐาน 40 ซึ่งผู้ใดจะเลือกปฏิบัติวิธีใดก็ได้ตามแต่สมัครใจ การทำสมาธิ

เป็นการสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ลงทุนน้อยเพียงแต่คอยเพียรระวังรักษาสติ คຸ້ມครองจิตมิให้เสล່ายไปสู่อารมณ์อื่น ๆ โดยให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวเท่านั้น

4.2 วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา) มีความแตกต่างจากไปจากอารมณ์ของสมาธิ เพราะสมาธินั้น มุ่งให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งแต่อารมณ์เดียวโดยนึ่งอยู่เช่นนั้น ไม่นึกคิดอะไร ๆ แต่วิปัสสนาไม่ใช่ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวนึ่งอยู่เช่นนั้น แต่เป็นจิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลในสภาวะธรรมทั้งหลาย และสิ่งที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้นมีแต่เพียงอย่างเดียวก็คือ ขันธ์ 5 ซึ่งนิยมเรียกกันว่า รูป-นาม โดยรูปนั้นมี 1 นามนั้นมี 4 คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า ผู้ที่มองเห็นความเป็นจริงที่ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง ล้วนแล้วแต่เป็นอนิจจัง ทุกขังอนัตตา แม้จะเห็นเพียงชั่วขณะเดียวก็ตาม จะเห็นได้ว่า วิปัสสนาภาวนานั้นเป็นสุดยอดของการสร้างบุญบารมีโดยแท้จริง

5. อุทยานการศึกษา หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมของทางวัดให้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ของประชาชน เมื่อประชาชนเข้ามาสู่วัดแล้วได้รับความรู้ย่อมทำให้เกิดความเบิกบานใจ ลักษณะการจัดอุทยานการศึกษา คือการนำสภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของวัดมาเป็นสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ของชุมชน การปรับประยุกต์อุปกรณ์ทางธรรมชาติมีต้น ไม้ แม่น้ำ วัตถุ โบราณและโบราณสถาน เข้ามาช่วยเป็นตำราการศึกษา และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ได้แก่ เอกสาร ตำราวิชาการ วิดีทัศน์ โทรทัศน์ เสียงตามสาย หอกระจายเสียง และวิทยุชุมชน มีห้องสมุดเป็นศูนย์เก็บรวบรวมวิชาการเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนตามอัธยาศัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

6. วังมัจฉา หรือสถานที่สงวนเพื่อให้ปลาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเป็นเขตอภัยทานให้กับสัตว์น้ำตามวัดที่อยู่ติดกับชายแม่น้ำ ส่วนมากจะมีปลาอาศัยจึงทำให้เกิดวังมัจฉาทำให้ประชาชนที่เข้ามาวัดแล้วได้มาชมปลาหน้าวัด และได้ทำทาน โดยซื้อขนมปังเลี้ยงปลา ปลาอิมท้องผู้เลี้ยงอิมใจ เพราะได้ทำบุญทำทานไปพร้อมกัน

ปัจจัยด้านชื่อเสียงของวัด

การเข้าวัดของประชาชนในปัจจุบันนอกจากจะเพื่อทำบุญถวายทานนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเข้าร่วมกิจกรรมของวัดเช่น สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม แล้วยังมีการเข้าวัดในเชิงท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลปะสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ภายในวัดด้วย ในการเลือกที่จะเข้าวัดแต่ละวัดนั้นนอกจากจะมีปัจจัยในด้านความศรัทธาในพระสงฆ์ กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด และการประชาสัมพันธ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยจูงใจในด้านชื่อเสียงของวัด ในการดึงดูดให้ประชาชนเข้าวัดจะเห็นได้วัดที่มีประชาชนนิยมไปจะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนเป็นจำนวนมาก โดยวัดที่มีชื่อเสียงนั้นส่วนมากจะเป็นวัดที่เก่าแก่และมีสิ่งศักดิ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธา เช่น วัดโสธรวรารามวรวิหาร หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดหลวงพ่อพุทธโสธร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐาน

ของหลวงพ่อบุชโสธรเป็นพระทรงอานุภาพศักดิ์สิทธิ์เป็นมิ่งขวัญของ ชาวแปดริ้วและเป็นที่รู้จัก เคารพบูชาของ ประชาชนทั่วประเทศ หลวงพ่อบุชโสธร ตามตำนานเล่าว่า หลวงพ่อบุชโสธร เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดปางสมาธิหน้าตักกว้างศอกเศษ มีรูปทรงสวยงามมาก ได้แสดงปาฏิหาริย์ ลอยน้ำมา และมีผู้อัญเชิญขึ้นมาประดิษฐานที่วัดแห่งนี้ แต่พระสงฆ์ในวัดเกรงจะมีผู้มาลักพาไปจึง ได้เอาปูนพอกเสริมหุ้มองค์เดิมไว้จนมีลักษณะที่เห็นในปัจจุบัน (วัดโสธรวรารามวรวิหาร, 2555, ออนไลน์) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งมีพระพุทธรูปสำคัญคือพระพุทธรชินราช เป็นอีก วัดหนึ่งที่เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน ชาวบ้านส่วนใหญ่มักเรียกขานกันว่า วัดใหญ่ หรือวัด พระศรี กันจนติดปาก แม้นพระประธานองค์ใหญ่ที่ประดิษฐานในวิหารคือ พระพุทธรชินราช ชาวเมืองพิษณุโลกก็นิยมเรียกกันว่า หลวงพ่อใหญ่ ตามไปด้วย วัดใหญ่นับเป็นพระอารามหลวงที่สำคัญของจังหวัด เพราะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวเมืองและชาวไทยทั่วประเทศ สร้างขึ้น พร้อมกับการสร้างเมืองเมื่อปี พ.ศ. 1900 ภายในวัดมีสิ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุล้ำค่ามากมาย (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, 2554, ออนไลน์)

วัดทั้งสองแห่งที่กล่าวมานั้นเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากมีพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพบูชา นอกจากวัดทั้งสองแห่งยังมีวัดอีกเป็นจำนวนมากเช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ เป็นที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวเป็น จำนวนมาก วัดไตรมิตรวิทยาราม มีพระพุทธรูปทองคำ ที่เรียกกันว่าหลวงพ่ทองคำ และวัดไร่จิง จังหวัดนครปฐม เป็นต้น วัดที่มีชื่อเสียงด้านโบราณสถาน เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดใหญ่ชัยมงคลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นต้น ยังมีชื่อเสียงด้านพุทธศิลป์ เช่น วัดร่องชุ่น ที่จังหวัด เชียงรายนอกจากนี้ยังมีวัดที่ที่เป็นที่รู้จักในด้านช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน เช่น วัดสวนแก้ว วัด พระบาทน้ำพุ เป็นต้น ดังนั้น วัดในฐานะที่เป็นองค์การหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยชื่อเสียง จึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการจูงใจให้คนเข้าวัด ดังที่ ลักษณะ สตะเวทิน (2554, น. 195) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า ชื่อเสียงขององค์การเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะสะท้อนถึงความสำเร็จที่องค์กร สามารถดำเนินการให้บรรลุผลตามความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือของสังคม ชื่อเสียง หมายถึง คุณความดีที่องค์กรได้สั่งสมมาอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึง ปัจจุบันจนเป็นที่ได้รับความไว้วางใจ เชื่อถือศรัทธา เมื่อองค์การกระทำการใด ๆ จึงทำให้ได้รับการยอมรับในการดำเนินงานขององค์กรและจากผลงานที่ดี ชื่อเสียงขององค์กรเป็นสิ่งที่แสดงถึง การรับรู้จากสาธารณชนที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำในอดีตและสิ่งที่คาดการณ์ว่าจะเกิดในอนาคต

สรุปแล้ว วัดที่มีประชาชนนิยมเข้าไปท่องเที่ยวหรือทำบุญนั้นปัจจัยในด้านชื่อเสียงในด้าน ต่าง ๆ เช่น วัดมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เก่าแก่ มีพุทธศิลป์ที่

สวยงาม มีพระสงฆ์ที่น่าเคารพศรัทธา เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญที่ทำให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปเข้าทำบุญ ฟังธรรมปฏิบัติกัมมัฏฐานมากกว่าวัดที่ไม่มีปัจจัยดังกล่าวมาข้างต้น

ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรม

มนุษย์ทุกชาติมีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติก่อนที่จะวิวัฒนาการมาเป็นความเชื่อเรื่องศาสนา เช่นเดียวกับในสังคมไทยถึงแม้จะมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือก็ตาม แต่ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังยังปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน พุทธทาสภิกขุ (2533, น.5) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจและสภาพของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ แต่สำหรับในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้เรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล ความมั่นใจในความจริงความดี ในสิ่งที่นับถือปฏิบัติ ศรัทธามีประโยชน์ คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิ ปัญญา และเกิดความ پاکเพียงในการปฏิบัติและเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งและต้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งที่ชักจูงให้ความชั่ว ส่วนทัศนีย์ ทานตวณิช (2523, น.4) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้ ธวัช ปุณโณทก (2528, น.350) ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่าหมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพยำเกรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมณี พยอมยงค์ (2529, น.178) ที่กล่าวว่า ความเชื่อ เกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ได้แก่ อำนาจดินฟ้าอากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไรจึงทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถืออำนาจเหล่านั้น บางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ

นอกจากนี้ ยศ สันตสมบัติ (2544, น.229-230) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยสามัญสำนึกและตรรกะ กลายมาเป็นการอธิบายโดยอาศัยความเชื่อ เหตุผลและวิธีคิดอีกชุดหนึ่งที่วางอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติการอธิบายปรากฏการณ์หรือการให้เหตุผลด้วยความเชื่อทางศาสนา กลายมาเป็นพื้นฐานของกฎข้อห้ามแบบแผนปฏิบัติและพิธีกรรมทางศาสนาในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เช่น คลบันดาลไฟฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้พืชผลออกงามแข็งแรง ให้สามารถเอาชนะศัตรู ให้ภูเขาไฟหยุดระเบิด หรือขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ เป็นต้น ส่วนวาสนา บุญสม (2548, น.21-22) ให้ความเห็นว่าความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เช่นอำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ทราบสาเหตุ มนุษย์ยอมเกลียดทุกข์และรัก

สุข ฉะนั้น เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ ลัทธิตามความเชื่อแต่เดิมนั้นยึดถือธรรมชาติอันมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว น้ำ และ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548, น.79-80) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า แรกเริ่มทีเดียวศาสนาและความเชื่อมีมูลเหตุมาจากความกลัว ความต้องการความมั่นคงทางจิตใจ และความสงสัยในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ ในสมัยโบราณมนุษย์ดำเนินชีวิตในท่ามกลางปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจได้ ไม่ว่าจะเป็นความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาวพายุร่าเริง ฟ้าผ่า ภาวะเกิดแก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและเชื่อว่าต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลึลับอยู่เหนือปรากฏการณ์เหล่านี้ ซึ่งสามารถบันดาลคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ ฉะนั้น มนุษย์จึงพยายามหาวิธีการอ่อนน้อม เอาใจหรือต่อรองกับอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติด้วยการบูชา บนบานหรือเซ่นไหว้

สรุปได้ว่า ความเชื่อหมายถึงการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริงอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพยำเกรง ซึ่งสาเหตุของความเชื่อเกิดจากความไม่รู้และไม่สามารถแสวงหาคำตอบมาอธิบายในปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้น มนุษย์จึงยอมรับว่าต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลึลับอยู่เหนือปรากฏการณ์เหล่านี้ ซึ่งสามารถบันดาลคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงพยายามหาวิธีการต่าง ๆ เช่น การอ่อนน้อม ต่อร้องหรือขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่ออันนำมาสู่แบบแผนปฏิบัติและพิธีกรรมในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงทางจิตใจ

ความเชื่อของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษ แล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้ทำให้เกิดความหวาดกลัวสำหรับบริบทของสังคมไทยในทุกภาคส่วน มีความเชื่อที่หลากหลาย อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี มีธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แปลกแตกต่างกันความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อ ดังนี้ (ความเชื่อของคนไทย, 2553, ออนไลน์)

1. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ (1) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นย่อมจะตามสนอง ซึ่งมีความเชื่อว่า ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ (2) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา (3) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ (4) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์

2. ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น 2 เรื่อง คือ (1) ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความ ถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น นำไปบริกรรม เสกเป่าหรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลัง ปัจจุบันความเชื่อประเภทนี้ได้ลดน้อยลง ด้วยเหตุความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ (2) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เชื่อว่าสามารถป้องกันอันตรายได้ ยิ่ง แทง ฟันไม่เข้า ตัวอย่างเช่น เหล็กไหล เขี้ยวเสือ เป็นต้น

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อประเภทนี้น่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาแต่อดีต ส่วนมากจะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพเลื่อมใส เป็นพระเกจิอาจารย์ อาจกล่าวรวมไปถึงศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ความเชื่อประเภทนี้ยังคงมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

4. ความเชื่อเรื่องผีบางเทวดา สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณให้โทษก็ได้ สิ่งเหล่านี้ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่ บางครั้งในสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ

5. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยการพยากรณ์ โดยอาศัยดาราศาสตร์เป็นหลัก ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏแพร่หลายในทุกชนชั้นของสังคมไทยจนกระทั่งมีการเรียนการสอน สืบทอดอย่างเป็นทางการและยึดถือเป็นอาชีพ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาการจัดแบ่งประเภทความเชื่อดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่สัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันและเชื่อมโยงสู่เครื่องรางของขลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์นับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทย

โดยธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ย่อมมีความกลัวติดตัวมาตั้งแต่เกิด ทั้งความกลัวจากภัยธรรมชาติและภัยจากสิ่งอื่น ๆ เช่น จากสัตว์ โรคร้าย ภูตผีปีศาจและจากมนุษย์ด้วยกันเอง ด้วยเหตุนี้เองมนุษย์จึงได้แสวงหาบางสิ่งมายึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งสำหรับป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ จึงเป็นที่มาของการเคารพบูชาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับเทพเจ้าทั้งหลาย การนับถือศาสนาและศาสดาซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละชนชาติและท้องถิ่นประเทศไทยเราก็มีวิวัฒนาการในการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนามานานเช่นกัน แต่เดิมนับถือเจ้าป่า เจ้าเขา ผีบรรพบุรุษ ฯลฯ ต่อมานับถือศาสนาพราหมณ์ เคารพบูชาเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระนารายณ์ พระพรหม พระอิศวร และประกอบพิธีกรรมตามที่กำหนดกันมา จากนั้นก็รับศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาอเทวนิยม เคารพนับถือพระรัตนตรัย เชื่อใน

กฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีเหตุมีผลมากขึ้นแต่กระนั้นก็ยังมีคนจำนวนมากยังคงยึดถือพิธีบางอย่างของศาสนาพราหมณ์และได้นำมาผสมผสานกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2556, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า ที่เชื่อว่ามีอำนาจอาจบันดาลให้สำเร็จได้ดังประสงค์ ขลัง เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา เช่น ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เขาหายจากโรคร้าย ยามมีทุกข์หลายคนจะนึกถึงวัด นึกถึงคุณพระ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อหาทางปลดปล่อยทุกข์และหาวิธีการสู่ความสุขสงบทางใจ ในสมัยโบราณคนเราเมื่อเกิดความกลัวขึ้นมาหาที่พึ่งหรือหาคำตอบให้ตัวเองไม่ได้ ก็จะพากันยึดเอาเทพเจ้าต่าง ๆ ต้นไม้บ้าง ภูเขาบ้าง แม่น้ำลำคลองบ้าง เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้หายหวาดกลัว แต่นั้นมิใช่ที่พึ่งอันประเสริฐ เพราะไม่สามารถดับทุกข์หรือแก้ไขปัญหาได้จริง ในสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สำหรับพุทธศาสนิกชนแล้ว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พึ่งอันสูงสุด สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาวีชีวิต ก็คือ พระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ดังนั้นพระรัตนตรัยจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนิกชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของชาวพุทธและยังเป็นสิ่งเคารพบูชาสูงสุดด้วย นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนชาวไทย ได้มีความเชื่อถือ และเคารพบูชา พากันไปกราบไหว้วันมัสการพระพุทธรูปจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นสิ่งแทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนา เป็นสิ่งประกอบในศาสนาพิธี เป็นทางแห่งการทำบุญกุศลของชาวพุทธ และเป็นศิลปวัตถุของสังคม (พระพุทธรูปสำคัญอย่างไร, 2550, ออนไลน์) พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันมีชื่อเสียงทั่วประเทศ เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช หลวงพ่อพระพุทธรโศธร หลวงพ่อวัดไร่จิง หลวงพ่อโต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปหรือรูปเคารพอื่น ๆ ในบ้าน เช่น รูปหล่อพระอรหันตสาวก มีพระมหาโมคคัลลานะ พระสารีบุตร พระสีวลี เป็นต้น และยังมีพระเกจิอาจารย์ พระโพนีสต์วักวนอม (เจ้าแม่กวนอิม) เป็นพระโพนีสต์วักของพุทธศาสนาหายาน พระเครื่อง รุกขเทวดา นางไม้ พระภิกษุที่สำคัญที่มีญาณบารมี ที่ยังมีชีวิต เช่น หลวงพ่อคุณ เป็นต้น นอกจากนั้นประชาชนคนไทยไม่ได้นับถือแต่เพียงสิ่งศักดิ์ในทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังนับถือผี และศาสนาพราหมณ์เข้าไปด้วย เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ มี พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ พระพิฆเนศวร พระยายม ฯลฯ เจ้าพ่อหลักเมือง (ศาลหลักเมือง) พระภูมิเจ้าที่ และที่นับถือผีเช่น ผีบ้านผีเรือน เจ้าป่าเจ้าเขา วิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง ของท้องถิ่น

ในสังคมวัฒนธรรมบางแห่งมีความเชื่อในเรื่องของพลังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ บางอย่างซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ สำหรับในสังคมไทยมีความเชื่อในเรื่อง

บุญกรรมหรือกฎแห่งกรรมอันเป็นพลังอำนาจไว้ตัวตนหากแต่สามารถกำหนดชะตาชีวิตและส่งผลให้คนเราแต่ละคนเกิดมาแตกต่างกัน มีบุญบารมีและสิทธิอำนาจแตกต่างกันออกไป ในทำนองเดียวกันในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นยังแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ เทพเจ้า และจิตวิญญาณ ที่มีได้มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ และประเภทที่สองคือผีปีศาจหรือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้วนอกเหนือไปจากเทพเจ้า บางสังคมยังมีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณหรือเทวดาอารักษ์ ซึ่งมีฤทธิ์อำนาจต่ำกว่าเทพเจ้าแต่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มากกว่าเทพเจ้า บางศาสนาเชื่อว่าเทวดาอารักษ์ จะทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองป้องกันภัยแก่ผู้ประพฤติดี คຸ້ມครองแม่น้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ความเชื่อในเทวดาอารักษ์ทำให้สังคมวัฒนธรรมหลาย ๆ แห่งให้เคารพ ยำเกรงต่อป่าและน้ำ (วัฒนธรรมกับระบบความเชื่อในสังคมไทย, 2555, ออนไลน์) หลักพุทธศาสนาเนื้อแท้แล้วศาสนาพุทธมิได้ให้ความสำคัญกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เน้นการปฏิบัติทางศีลธรรมและการทำจิตใจให้บริสุทธิ์โดยมีหลักทั่วไป คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ชำระจิตใจให้สะอาด และการฝึกสมาธิจนกระทั่งบรรลุถึง วิมุติ คือ ความหลุดพ้นจากบ่วงกรรมทั้งปวง แต่ว่าการเข้ามาแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเข้ามาตั้งแต่ครั้งที่ผู้คนในดินแดนแถบนี้นับถือผีอยู่ก่อนแล้ว และจากการที่พุทธศาสนามีความยึดหยุ่นสูงและมีได้มีการบังคับให้เลิกเชื่อลัทธิอื่น ๆ รูปแบบของพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันในสังคมไทยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผีและไสยศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่ไม่น้อย อย่างเช่น การนับถือในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของพระเครื่องการบนบานศาลกล่าวต่อพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ที่ตนนับถืออย่างหลวงพ่อบุญรอดพระแก้วมรกตหลวงพ่อบุญศรี เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(2538, น.16-18) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า การใช้หรือการยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ทั้งหลายนั้นจะพอยอมรับได้หรือไม่ให้ดูที่จุดสำคัญต่อไปนี้

1. ดูที่เจตนาของผู้ปฏิบัติ ถ้ามีเจตนาใช้สิ่งเหล่านี้เป็นอุบายดึงหรือชักจูงคนที่ยังอยู่ห่างไกลให้ขึ้นมาเข้าสู่ธรรมและใช้ภายในในขอบเขตที่จำ กัดไม่ให้ขัดกับหลักการของพระพุทธศาสนา และมีการสอนธรรมไปด้วย ก็พอยอมรับได้ แต่ถ้าใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพื่อจูงคนให้มาหลงผิด หรือตัวเองก็หลงหมกมุ่นอย่างนั้น ก็ไม่อาจยอมรับได้ ยิ่งถ้าใช้ล่อคนเพื่อหาลาภสักการะผลประโยชน์ให้แก่ตนก็ยิ่งเป็นการทำลายพระศาสนาหนักขึ้นไปอีก

2. ดูว่าผิดหลักการของพระพุทธศาสนาหรือไม่ โดยตรวจสอบหลักการสำคัญ 3 อย่าง คือ

- 2.1 หลักกรรม คือ ความเชื่อในการกระทำให้เกิดผลตามเหตุปัจจัยด้วยความเพียรพยายาม ถ้าใช้ความศักดิ์สิทธิ์แล้วทำให้คนหมกมุ่นหวังผลสำเร็จจากการดลบันดาล งอมือ งอเท้า

นั่งนอนคอยรอผลก็ผิดหลักพระศาสนาอย่างเต็มที่ แต่ถ้าช่วยให้เขาเกิดกำลังใจ มีกำลังใจมาเสริมส่ง ให้มีความเพียรพยายามทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หรือทำกรรมดีด้วยความหนักแน่นจริงจังยิ่งขึ้น ก็พอ ยอมรับได้

2.2 หลักศึกษา คือ การที่มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ต้องฝึกฝนพัฒนาตนให้เจริญงอกงามขึ้น ทั้งในด้านพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต จิตใจและปัญญา ถ้าใช้แล้วกลายเป็นการล่อให้หลงหมกมุ่น เพลิดเพลินอยู่กับความหวัง ขัดขวางการฝึกฝนพัฒนาตนของคน ก็ใช้ไม่ได้ แต่ถ้าใช้เพียงเป็น สะพานหรือบันไดให้เขาก้าวหน้าไปในทางที่ถูกต้องต่อไป ไม่ขัดขวางการฝึกฝนพัฒนาตนในศีล สมาธิ และปัญญา ก็พอยอมรับได้

2.3 หลักความหมายของความศักดิ์สิทธิ์ คือ การที่ความหมายของความศักดิ์สิทธิ์ จะต้องพัฒนาให้ประณีตสมบูรณ์ขึ้น เปลี่ยนจากฤทธิ์เดชที่เปลือกกล้วยเกิดจากเผลมาเป็นความ ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดแห่งความบริสุทธิ์ ความดีงามและปัญญาที่ลอยพันอยู่นอกเผล ถ้ายังมีวุ่นวายอยู่กับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์เดชที่เปลือกกล้วยเผล เผลอความศักดิ์สิทธิ์อธิการมาเสริมสนอง โลกะ โทสะ โมหะใช้เป็นเครื่องมือแย่งชิงหาผลประโยชน์ทำร้ายเอาเปรียบกัน ก็เท่ากับถอยหลังกลับไปวนเวียน อยู่ใน โลกยุคดึกดำบรรพ์ แล้วอารยธรรมจะพัฒนาไปได้อย่างไร ก็เหมือนกับเอาเทคโนโลยีและ วิทยาการที่ก้าวหน้ามาใช้ทำสงครามหรือเบียดเบียนทำร้ายกัน อย่างที่เป็นปัญหากันมาจนบัดนี้ มนุษย์มองเห็นคุณค่าของศาสนาเพียงแค่นี้เท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าไม่ได้ตั้งพระพุทธศาสนาไว้ให้ คนเอามาทำกันแบบนี้แน่

นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)(2550, น.4-5) ยังได้กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ ของพระพุทธรูปว่าเกิดขึ้นจากฤทธานุภาพของเทวดาที่ปกป้องรักษาพระพุทธรูปนั่นเอง เนื่องจากใน คติโบราณมีความเชื่อถือเกี่ยวกับการนับถือพระศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแก้วมรกตพระพุทธชินราช หลวงพ่อพุทธโสธร เป็นต้น คนจำนวนมากก็เชื่อกันว่า องค์พระพุทธรูปนั้นศักดิ์สิทธิ์ แต่แท้ที่จริงก็คือพระพุทธรูปสำคัญและพระสถูปเจดีย์เหล่านั้น มีเทพผู้ใหญ่เฝ้าพิทักษ์รักษา และคอยดูแล ค้ำครองเหมือนเป็นผู้สนองงาน หลักเรื่องนี้สืบมาจากคติโบราณมีการจารึกไว้ในคัมภีร์ คือ เวลา มีการสร้างสถานที่สำคัญ แม้แต่บ้านของชาวบ้าน พวกเทวดาก็จะมาจับจองยึดครองสถานที่ ถ้าเป็น บ้านเศรษฐีก็อาจจะไปอยู่ที่ซุ้มประตูบ้าน อย่างในครั้งพุทธกาลที่บ้านของอนาถปิณฑิกเศรษฐีก็จะมี เทวดามาประจำอยู่ที่ซุ้มประตู หรือในตอนที่พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ เมืองปาฏลีบุตร เทวดาทั้งหลายก็จะมาครองสถานที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมลั่นกันไปตามศักดิ์ของตน ๆ ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลาย เทวดาจำนวนมากก็มานับถือพระพุทธศาสนาหรือผู้นับ ถือพระพุทธศาสนาแล้วไปเกิดเป็นเทวดา เวลาสร้างปูชนียสถานและพระพุทธรูปสำคัญ เทวดา ผู้ใหญ่ที่เป็นชาวพุทธก็ไปอยู่ โดยเฉพาะในสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ๆ เทวดาก็ชอบ

เป็นธรรมดาเพราะจะได้ใกล้ชิดเฝ้าพระพุทธรูปเจ้าอยู่เสมอ แล้วก็ทำหน้าที่ดูแลรักษาไปด้วย เช่น เทวดาที่รักษาพระแก้ว ก็อาจจะอยู่ที่ฉัตร หรือที่ฐานพระ นี่เป็นคติที่ว่ามีเทวดาคุ้มครองรักษา พระพุทธรูปสำคัญๆ ที่นี้ที่ว่าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ บันดาลโนน บันดาลนี้ ก็คือเทวดาที่พิทักษ์องค์ พระนั่นเองเป็นผู้ทำหน้าที่นี้พระพุทธรูปเจ้าไม่ทรงมาอยู่กับเรื่องกิเลสของชาวบ้าน ไม่มาเที่ยวบันดาล ลาก บันดาลยศให้ใคร และพระองค์ก็ปรินิพพานไปแล้ว มันเป็นเรื่องของเทวดาที่รักษา แล้วก็ เป็นธรรมดาว่า เทวดาที่มาอยู่กับหลวงพ่อก็ย่อมเป็นเทวดาที่ยิ่งใหญ่ มีฤทธิ์เดชศักดิ์คานูภาพมาก พร้อมกับที่จะต้องเป็นเทพที่ดีด้วย คือมีเมตตากรุณาสูงมาก อาจจะช่วยคนทุกข์ยาก และไม่กลั่น แกล้งข่มเหงรังแกคน ไม่เป็นอย่างเทวดาร้ายหลายองค์ที่ยิ่งใหญ่ ก็ยิ่งเกรี้ยวกราดพิโรธเอาง่าย ๆ คน ก็เลยชอบไปหาหลวงพ่อกัน ไปบอกทุกข์ร้อนแก่หลวงพ่อ แล้วเทวดาที่นั่นก็จะดูแลรับสนองงานต่อไป ก็เป็นคติมาอย่างนี้

ส่วนในเรื่องของเครื่องรางของขลังนั้นพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น.261) ได้ให้ความหมายของคำว่า เครื่องรางไว้ว่า หมายถึง ของที่นับถือว่าป้องกันอันตราย ยังไม่ออก ฟันไม่เข้า เครื่องรางของขลัง (Amulets) เป็นอิทธิวิัตถุที่สร้างขึ้นมาเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยมาแต่โบราณสมัย ได้แก่ ชาวจีนโบราณมียันต์ฮู้ ชนเผ่าไอยคุปต์มีวงกลมกากบาทรูปนัยน์ตาและรูปเต่า ชนเผ่าอารยันมีเครื่องหมายสวัสดิกะ และชาวฮัสติเรียนมีรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมทั้งคริสต์ชนมีเครื่องหมายกางเขนเป็นเครื่องรางของขลัง สำหรับคนไทยโบราณมีเครื่องรางของขลังที่ทำจาก วัตถุรูปแบบต่างๆ เช่น ตะกรุด พิสมร ตรีพระราหู กะลาตาเดียว ลูกอม ลูกประคำ ปลัดขิก เบี้ยแก้ มงคลศิระษะ มงคลแขน ผ้าประเจียด เสื้อยันต์ ธง มีดคลุมหมอ เชือกหรือหวายคาดเอว เป็นต้น ซึ่ง เครื่องรางของขลังเหล่านี้จะได้รับการปลุกเสกโดยผู้ที่มีฤทธิ์ด้านต่าง ๆ เช่น มโนมยฤทธิ์ คือ อิทธิฤทธิ์ที่เกิดด้วยใจ สามารถเนรมิตกายอื่น ๆ ที่ไม่มีใจครองให้มีใจครองได้ และสมาธิปหารฤทธิ์ คือ ฤทธิ์ที่เกิดจากอำนาจสมาธิในขณะที่กำลังเจริญฌานอยู่นั้น ไม่อาจมีใครมาทำอันตรายได้ (รัชดาพร บุญทอง, 2553, น.16)

และเดือน คำดี (2541, น.20-21) ยังได้กล่าวถึงเครื่องรางว่า หมายถึง ของขลังที่เชื่อว่า ป้องกันอันตราย ยังไม่ออก ฟันไม่เข้า เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น เหล็กไหล เป็นสิ่งแสดงความ ศักดิ์สิทธิ์และของที่ได้รับการปลุกเสกแล้ว เช่น เม็ดขนุนทองแดง เม็ดหรือฝักมะขามทองแดง เม็ด มะค่าทองแดงปูทองแดง ปูหิน กระจุกไก่อทองแดง ไขในหิน เหล็กไหล แร่บางชนิด ทองคำบาง สะพานหนัก 1 บาทเพชรตาแมว เพชรตาหนู เพชรในหิน เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือ เขี้ยวสาง เขี้ยวหมู หักคาดันไม้ (เรียกว่ากำจัดกำจาย) เข้าวัวเขาควยลูกเป็นแสง คดต่างๆ มีคดปลาหมอคดปลาวาฬ เป็นต้น สิ่งอื่นนอกเหนือจากนี้มีพระเครื่องปลุกเสก ซึ่งรวมเรียกว่า ของขลังของศักดิ์สิทธิ์ บางที เรียกรวมน่า เครื่องราง ส่วนเครื่องปลุกเสกและของธรรมชาติที่หาได้ยากจัดเป็นเครื่องรางทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าแบ่งความหมายแยกตามประเภทแล้ว คำว่า เครื่องราง คือ ของที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ ของขลัง หรือ ของศักดิ์สิทธิ์ คือ สิ่งของที่ได้รับการปลุกเสกแล้ว บางทีเรียกรวมๆ กันว่า เครื่องรางของขลัง การทำให้เป็นของขลังหรือปลุกเสกเพื่อให้มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์นั้นมีการทำกฤตยา1 ของขลังจึงมีหลายรูปแบบ เช่น พระเครื่อง ผ้ายันต์ ลูกสมาด ตะกรุด หรือลูกปတ် เป็นต้น

ในบรรดาเครื่องรางของขลังชนิดต่าง ๆ พระเครื่อง เป็นเครื่องรางของขลังที่ชาวบ้านนิยมกันแพร่หลายมากกว่าเครื่องรางของขลังชนิดอื่นๆ ความนิยมต่อพระเครื่องได้แพร่หลายมาช้านานแล้ว ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภคม (2537, น.14) กล่าวว่า การเกิดพระเครื่องนั้นเป็นการนำเอาสิ่งที่เป็นพุทธคุณเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นไสยขาว ทำให้กลายเป็นวัตถุสำเร็จรูปที่รวมของบรรดาของขลังทั้งหมดให้อยู่ภายในวัตถุเดียวกันทำให้ง่ายแก่การรักษา พกพาติดตัว รวมทั้งง่ายต่อการเอาใจใส่รักษาภูเกณท์ข้อบังคับ และหลีกเลี่ยงข้อห้ามในการเล่นของขลังตามแบบเดิม เป็นเหตุให้พระเครื่องแพร่หลายไปในคนหมู่มากทั่วไปได้ อีกทั้งเป็นเรื่องทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านเมืองด้วย

คำว่า พระเครื่อง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น.219-221) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่นับถือกันว่าเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตรายย่อมาจากคำว่า พระเครื่องราง คำว่า พระเครื่องนี้เป็นคำย่อมาจากคำว่า เครื่องราง ซึ่งเดิมทีมาจากคำว่าเครื่องรางของขลัง ต่อมามีการนับถือพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ในทำนองเป็นเครื่องป้องกันตัวเช่นเดียวกับเครื่องรางของขลังชนิดอื่นๆ ที่มีอยู่ก่อนเลยเรียกกันว่า พระเครื่องราง ปัจจุบันเรียกเหลือเพียงคำว่า พระเครื่อง ส่วนคำว่า วัตถุมงคล เป็นคำที่ใช้เรียกแทนคำว่า พระเครื่องด้วยเข้าใจว่าเป็นคำที่ไพเราะและเหมาะสมกว่าและมีความหมายคำที่กว้างกว่า คือ หมายถึง ของที่เป็นมงคลต่าง ๆ เช่น ด้ายสายสิญจน์ สายประคำ เม็ดประคำ ตะกรุด เป็นต้น

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัตถุมงคลมีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยในปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้ (รัชดาพร บุญกอง, 2553, น.18-19)

1. ความเชื่อในอำนาจพระพุทธรณ์ คนไทยมีความเชื่อว่าอำนาจของพระพุทธรณ์มีความศักดิ์สิทธิ์ เช่น การสวดพระปริตร เพื่อขจัดภัยอันตรายให้อายุยืน การสวดรัตนสูตรเพื่อทำน้ำมนต์ การสวดกรณียเมตตสูตร เพื่อป้องกันผี เป็นต้น นอกจากนี้พุทธมนต์ยังมีอำนาจในด้านต่าง ๆ (1) บำบัดทุกข์ โศก โรคภัย รวมทั้งความรุ่มร้อนใจนานาประการ (2) ขจัดภัยอันตราย สิ่งชั่วร้ายที่พึงมี (3) ปัดเป่าอุบาทว์ เสนียดจัญไร สิ่งอวมงคลอันเป็นที่พอใจ (4) ป้องกันภัยต่างๆ มิให้ภัยอัคคีภัย อสรพิษ สัตว์ร้าย เป็นต้น (5) คุ้มครองรักษาให้ปราศจากอุปัทวเหตุอันตราย โรคาพาธ

(6) ส่งเสริมให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ถ้าเป็นหญิงมีครรภ์ก็คลอดลูกง่าย (7) ให้แคล้วคลาด ประสบความสำเร็จมีชัย

2. เชื่อในข้อปฏิบัติหรือปฏิปทาของพระเกจิอาจารย์ คือ มีความเชื่อว่าพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมีศีลบริสุทธิ์ ย่อมมีพลังจิตสูง เมื่อท่านสร้างวัตถุมงคลและปลุกเสกแล้วย่อมมีพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในวัตถุมงคลนั้น ๆ เช่น หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงพ่อเกษม เขมโก หลวงพ่ออุตตมะ หลวงปู่โต๊ะ เป็นต้น

3. คำเล่าลือในเรื่องพุทธานุภาพของวัตถุมงคลนั้นๆ เช่น ยิงไม่เข้า กระโดดตึกสูงลงมาไม่ตาย หรือรถประสบอุบัติเหตุแต่ไม่ตายหรือไม่เป็นอะไรเลยก็จะเชื่อว่าวัตถุมงคลนั้นทำให้แคล้วคลาดปลอดภัย หรือกันไฟได้ เช่น ประคำสายของหลวงปู่อุตตมะที่ถูกเผาพร้อมร่างของผู้เสียชีวิตในเตาเผา ครั้นเมื่อมาเก็บเถ้ากระดูกในวันต่อมา พบว่า สายประคำไม่ไหม้ไฟและยังอยู่คงสภาพเดิม หรือคำที่เล่าลือว่าคุ้มกันคุณไสยได้ เป็นต้น

4. อิทธิพลของการใช้สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ คือ มีการลงทุนโฆษณาด้วยสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เมื่อเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ มากขึ้น ดังนั้น การรับรู้ทางสื่อทุกวันทำให้เกิดความเชื่อและความนิยมในสรรพคุณของวัตถุมงคลนั้น ๆ ตามการโฆษณา

คนไทยที่มีความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคล 2 แบบ คือ กลุ่มที่เชื่อในวัตถุมงคลและกลุ่มที่ไม่เชื่อในวัตถุมงคล กล่าวคือ

1. กลุ่มบุคคลที่เชื่อในวัตถุมงคล สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มที่เชื่อในพุทธานุภาพ ปาฏิหาริย์ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคล ความเชื่อในมงคลชีวิต 38 ประการ ความเชื่อในประสบการณ์ เช่น ยิง ฟันแทงไม่เข้ารถประสบอุบัติเหตุไม่เป็นอะไร เป็นต้น สำหรับความเชื่อในมงคลชีวิต 38 ประการ เป็นความเชื่อที่นำมาซึ่งเหตุแห่งความสุข ความก้าวหน้าในการดำรงชีวิต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติจากบทมงคลสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสตอบปัญหาแก่เทวดาที่ถามว่า คุณธรรมอันใดที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จหรือมีมงคล ความเชื่อในมงคลชีวิต 38 ประการนี้ นำมาสู่ความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่ว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจก-พระพุทธเจ้า หมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม บิณฑบาต ครุอาจารย์ อุปัชฌาย์การอยู่ในถิ่นอันสมควร เช่น ธรรมะเป็นที่สบาย หมายถึง มีธรรมะเป็นที่พึ่ง มีที่พึ่งธรรม เช่น มีวัดอยู่ในละแวกนั้น เป็นต้น การที่พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตนในมงคลชีวิต 38 ประการแล้วจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ คือ มีความเคารพในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

สำหรับความเชื่อในพุทธคุณด้านต่าง ๆ เช่น การเคยทำบุญมาก่อนเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่เชื่อว่า ทำให้กาย วาจา และใจสะอาด นำมาซึ่งความสุขและติดตามเราไปตลอดจนถึงชาติหน้า จะแบ่งกันยึดกันไม่ได้ อีกทั้งยังนำมาซึ่ง โภคทรัพย์ทั้งหลาย คือผลบุญจะบันดาลให้เกิดขึ้นได้เองโดยไม่ได้หวังผล ให้ได้มนุษย์สมบัติ ทิพย์สมบัติ และนิพพานสมบัติ เป็นเกราะป้องกันภัยในวิภวสงสาร หมายถึง ในวงจรการเกิด แก่ เจ็บ ตาย บุญจะคุ้มครองให้ผู้นั้นไปเกิดในที่ดี มีความสุข ตายอย่างไม่ทรมาน การทำบุญนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น การทำทาน ได้แก่ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น ส่วนความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ดังนั้น การทำบุญทำกุศลบ้างก็ต้องการที่จะมียศสูงขึ้น บางครั้งทำบุญสร้างสะพาน สร้างถนน เพราะต้องการเป็นเจ้าของรถยนต์ บางคนทำบุญบริจาคเสื้อผ้า เพราะเชื่อว่าชาติหน้าจะมีเสื้อผ้าแพรพรรณที่ดีประดับกาย บางคนทำบุญบริจาคทานเป็นข้าวสาร เพราะต้องการมีดีกรมบ้านช่องที่ดีขึ้น ทั้งในชาติหน้าและชาตินี้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความไม่ประมาทว่า คือ การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาด้วยความเคารพ รวมถึงการสนทนาปราศรัยต้อนรับอาคันตุกะด้วยความเคารพ

1.2 กลุ่มที่มีความคาดหวังในทางธุรกิจ คือ คาดหวังว่าราคาของวัตถุมงคลอาจมีมูลค่าสูงขึ้นในอนาคต ซึ่งความคาดหวังในทางธุรกิจ อาจจะมาจกสาเหตุมีการสร้างวัตถุมงคลจำนวนมาก และเป็นรุ่นที่มีประสบการณ์จากผู้ที่อาธรรนาติดตัว หรืออาจเกิดจากเป็นการสร้างรุ่นแรก มีพุทธศิลป์สวยแปลกสะกดตา หรือพิธีกรรมปลุกเสกดี ในยุคหนึ่งพฤติกรรมของผู้ที่สนใจชาววัตถุมงคล จะเน้นไปทางพุทธศิลป์ เน้นความสวยงามของแบบและพิมพ์ ความคมชัด ความแปลกของพิมพ์พระต่างๆ และในทางพุทธศิลป์ก็ยังแบ่งเป็นพระพิมพ์หรือพระเครื่องที่ทำจากโลหะทั้งแบบเข้าหุ้นเทหล่อโบราณ แบบฉีดสมัยใหม่ และพระเครื่องที่ทำจากผลมวลสารต่าง ๆ เช่น ผงลชนวน กระดานดำ ผงจากเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ผงกระเบื้องหลังคาโบสถ์ เป็นต้น แล้วนำมาทำเป็นมวลสารในการสร้างวัตถุมงคล ความศรัทธาของผู้ที่ได้พบเห็นพิธีกรรมใหญ่ ๆ มีการนิมนต์พระเกจิอาจารย์จำนวนมากมานั่งปรกปลุกเสก และทำการพุทธาภิเษกหลายวัน โดยมีเกจิอาจารย์มานั่งรอบพิธีเป็นรอบเป็นผลัด ก็เพื่อเรียกความศรัทธา ปลุกความสนใจให้เกิดความต้องการวัตถุมงคลรุ่นดังกล่าว

2. กลุ่มบุคคลที่ไม่เชื่อในวัตถุมงคล กลุ่มนี้ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความรู้สูง มีการศึกษา มีความรู้ในพระพุทธศาสนา และถือตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกเป็นเกณฑ์ กลุ่มนี้ยอมรับนับถือว่าวัตถุมงคลเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อให้กระทำแต่ความดี ไม่ยอมรับในความศักดิ์สิทธิ์ ปัจจัยที่ทำให้ไม่เชื่อในวัตถุมงคล ได้แก่ ลึกษาหรือการศึกษา คือ การเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาดนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเชื่อเกิดจากความไม่รู้และไม่สามารถแสวงหาคำตอบมาอธิบายในปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้น มนุษย์จึงยอมรับว่าต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลึกลับอยู่เหนือ

ปรากฏการณ์เหล่านี้ ซึ่งสามารถบันดาลคุณและโทษแก่นมนุษย์ได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงพยายามหาวิธีการต่างๆ เช่น การอ้อนวอน ต่อรองหรือขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อ อันนำมาสู่แบบแผนปฏิบัติ และพิธีกรรมในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อความมั่นคงทางจิตใจ สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังแต่อดีตนจนถึงปัจจุบัน และสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัตถุมงคล หรือเครื่องรางของขลังมีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทย เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อในอำนาจพระพุทธรูปหรือพระเกจิอาจารย์ ประกอบกับคำเล่าลือในเรื่องพุทธคุณของวัตถุมงคลนั้น ๆ ตลอดจนอิทธิพลของสื่อ

ส่วนพิธีกรรมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีอยู่ทุก ๆ สังคมและศาสนาในสังคมนั้น ๆ เพราะพิธีกรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงศาสนาให้ดำรงอยู่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมอีกด้วย พิธีกรรมนับว่าเป็นผลมาจากความเชื่อของมนุษย์ เมื่อเชื่อในสิ่งใดก็มักจะให้ความศรัทธาและบนบานเพื่อขอความช่วยเหลือจากสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าจะสิ่งดังกล่าวจะอำนวยประโยชน์ให้หรือไม่ก็ตาม และกลายเป็นพิธีกรรมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ในสิ่งที่ตนนับถือ ดังที่ ริชชา โมสิกรัตน์ (2537, น.7) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นวิธีการหรือกลวิธีที่มนุษย์คิดขึ้นตามความเชื่อ ทั้งความเชื่อภูตผี วิญญาณ เทวดา และความเชื่อศาสนา มนุษย์เชื่อว่าถ้าประกอบพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงบูชาสิ่งที่มีอำนาจ สิ่งนั้นย่อมจะบันดาลหรือช่วยให้มนุษย์บรรลุตามความเชื่อและตามความต้องการ ความจำเป็นที่จะต้องมีพิธีกรรมเพราะทำให้ความเชื่อและศรัทธาเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สร้างบรรยากาศให้เกิดความสงบและรู้สึกมีความศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและหมู่คณะเพราะมนุษย์และสัตว์ดำรงอยู่ในสังคม มีความเห็นอกเห็นใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันความเสียสละ ฯลฯ พิธีกรรมจึงมีความหมายและมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณี และอุทัย หิรัญโต (2526, น.197) ก็ได้อธิบายความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่างๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคม อันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้น โดยขนบธรรมเนียม กฎหมายหรือระเบียบของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบของพิธีการ (Ceremony) แต่ไม่ได้มีความหมายตรงกันนัก ข้อแตกต่างที่สำคัญคือพิธีการเป็นการปฏิบัติในสังคมที่มีคนจำนวนมากว่าหนึ่งคน แต่พิธีกรรมอาจจะปฏิบัติเพียงคนเดียวก็ได้ นอกจากนี้พิธีกรรมมักจะจัดให้มีขึ้นในเหตุการณ์สำคัญ ๆ ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมคือส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแสดงความหมายและมีการแสดงให้เห็นความมหัศจรรย์หรือความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขามหรือเคารพนับถือด้วย

นอกจากนั้น แสง จันทร์งาม (2534, น.131-135) กล่าวถึงคุณค่าในพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่ยื่นหยัดอยู่มาได้แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมนั้นมีคุณค่าอยู่บ้าง มิฉะนั้นคนก็คงเลิกปฏิบัติไปแล้ว มีพิธีกรรมอยู่ไม่น้อยที่ถูกกละเลยไป คุณค่าของพิธีกรรมเป็นเครื่องเสริมสร้างศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องสร้างสัมพันธ์กับเทพเจ้า เป็นเครื่องจร โลงอารมณ์ เป็นเครื่องห่อหุ้มจริยธรรมและปรัชญาไว้เป็นด่านแรกที่ดึงดูดจิตใจคนภายนอกให้มาสนใจ เป็นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมโดยใช้ความศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องชี้นำ ดังจะเห็นว่าพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติทางกาย ทางวาจาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การปฏิบัติอาจเป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ได้ พิธีกรรมอาจจะกระทำเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวแล้วแต่เหตุการณ์ ส่วนสุเมธ เมธาวิทยกุล (2532, น.1-3) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำที่เราสมมติขึ้นเป็นขั้นตอนมีระเบียบวิธีปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้พิธีกรรมมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งมีสัญลักษณ์ร่วมกันและเน้นในเรื่องของจิตใจอันเป็นจุดมุ่งหมายใหญ่เพื่อให้เกิดความสบายใจสาเหตุที่ทำให้เพราะเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติในการประกอบพิธีกรรมมีความหวังว่าสิ่งเหล่านั้นจะทำให้ความสมหวังและช่วยให้ปลอดภัยจากความกลัวอำนาจลึกลับเหล่านั้นได้ โครงสร้างพิธีกรรมแยกเป็นพิธีกรรมตามปีปฏิทินพิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิตและพิธีกรรมพิเศษ และได้สรุปพิธีกรรมไว้ 4 ข้อ คือ

1. พิธีกรรมเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นจริง เมื่อผู้ประกอบพิธีกรรมแสดงออกทางกาย วาจา และการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งสื่อให้ผู้ที่ได้พบเห็นได้ยินได้ฟังถึงการกระทำนั้น ๆ
2. พิธีกรรมเป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ เพราะมีสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมร่วมกัน ทำให้ผู้ได้พบเห็นเข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกัน
3. พิธีกรรมเน้นจิตใจเป็นสำคัญ ทำแล้วเกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ
4. พิธีกรรมทางศาสนามีความสำคัญต่อศาสนามาก เป็นสื่อที่จะชักนำคนเข้ามาหาแก่นแท้ของศาสนา พุทธศาสนาในประเทศไทยถ้าขาดพิธีกรรมเสียแล้ว ประชาชนจะไม่อยากเข้าใกล้ศาสนา

สรุปได้ว่า พิธีกรรม คือ วิธีการกระทำอันศักดิ์สิทธิ์ที่นำไปสู่เป้าหมายด้วยการน้อมนำจิตใจให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา พิธีกรรม จึงเป็นจุดนับพบ และเป็นจุดนัดหมายสำหรับชุมชนหรือหมู่ชนในสังคมนั้นๆ ให้มองเห็นความสำคัญที่จะเริ่มการใด ๆ กันอย่างจริงจัง เพราะการกระทำที่สำคัญของชุมชนหรือของส่วนรวมล้วนแต่เป็นเรื่องพิธีกรรม ถ้าเกี่ยวกับศาสนาเรียกว่า ศาสนพิธี

ประเภทของพิธีกรรมทางพุทธศาสนานั้น เรียกว่าพิธี คือแนวทางหรือข้อเสนอและการปฏิบัติงานที่เป็นรูปแบบเป็นต้นว่างานใดสมควรดำเนินการอย่างไร เมื่อได้ดำเนินการตามแนวทาง

หรือข้อเสนอแนะนั้นแล้ว งานเหล่านั้นจะดำเนินไปด้วยความราบรื่น รวดเร็ว เรียบร้อย และถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณีสำเร็จลุล่วงตามจุดหมายของงาน ไม่ขัดข้องหรืออู่นวาย พิธีเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาติ เป็นวิถีชีวิตของประชาชน ในแต่ละสังคมจะมีพิธีการที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อของคนในสังคมนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ พิธีจึงมีรูปแบบปฏิบัติหลากหลาย พิธีกรรมโดยทางปฏิบัติ ได้แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. พิธีมงคล เป็นพิธีที่ทำเพื่อเพิ่มในสิ่งที่ดีที่เป็นมงคลอยู่แล้ว เป็นสิริมงคลยิ่งขึ้น เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญอายุ งานเช่นนี้ถือเป็นการส่งเสริมเรื่องที่ทำให้เจริญงอกงาม อย่างการแต่งงานก็เพื่อให้คู่บ่าวสาวได้อยู่กินกันไปนาน ๆ จึงมักมีคำอวยพรสรุปยอดว่า ให้อยู่ครองกันจนเฒ่าแก่ ถือไม้เท้ายอดทองถือกระบองยอดเพชร การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ก็เพื่อให้บ้านนั้นเป็นที่อยู่สุขร่มเย็นของคนในครอบครัว การทำบุญอายุก็เพื่อขอให้ผู้นั้นมีอายุยืนยาว และในความยืนยาวนั้นก็ให้มีสุขภาพดี แข็งแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีกำลังภายในเข้มแข็งด้วย เมื่อมีความมุ่งหมายเช่นนี้ การจัดงานมงคลจึงต้องสรรหาแต่เรื่องที่จะก่อสิริสวัสดิ์เข้ามาในงานเริ่มตั้งแต่เรื่องประกอบพิธี และการแต่งกายของผู้มาร่วมพิธีก็ต้องแต่งด้วยสีสันที่เจริญตาเจริญใจ คำพูดที่เจรจากันระหว่างแขก ก็ให้พูดในเรื่องที่เป็นมงคล ฟังแล้วรื่นหู เช่น ห้ามพูดเรื่องงานศพในงานแต่งงาน ไม่ให้พูดเรื่องอัปมงคลทั้งหลาย เหล่านี้เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป

2. พิธีอวมงคล เป็นพิธีล้างสิ่งที่ไม่ดี เรียกว่า เสนียดจัญไรที่เกิดขึ้นมาเอง เช่น งานศพ งานสะเดาะเคราะห์ต่าง ๆ อันสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นมงคลนั้นไม่มีใครชอบ ไม่มีใครอยากได้ แต่มันก็เกิดขึ้นมาเอง บางอย่างก็ไม่มีทางป้องกันได้เลย เช่น ความตาย เรื่องความตายนี้ถือเป็นเรื่องอวมงคลที่ร้ายแรงมาก เพราะฉะนั้นเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในบ้านเรือนใด จึงต้องทำพิธีกันเป็นพิเศษและพิธีเกี่ยวกับการตายนี้ มีกันอยู่ทุกชาติ ทุกภาษา แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามความเจริญของมนุษย์ในท้องถิ่นนั้นๆ

กรมการศาสนา (2554, น.5-7) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า ศาสนพิธีซึ่งแบ่งลักษณะ รูปแบบ ประเภทออกไปได้มากมาย เช่น พิธีงานมงคล พิธีงานอวมงคล พิธีงานราษฎร์ พิธีงานหลวง พิธีงานทางราชการ พิธีงานชาวบ้าน เป็นต้น หนังสือศาสนพิธีฉบับกรมการศาสนา ได้รวบรวมพิธีไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. กุศลพิธี ได้แก่ พิธีกรรมกันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนา เฉพาะตัวบุคคล เช่น พิธีอุปสมบท การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและการรักษาศีลประเภทต่าง ๆ

2. บุญพิธี ได้แก่ พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป มี 2 ประเภท คือ

2.1 พิธีทำบุญในงานกุศล (งานมงคล) ได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและญาติสนิทมิตรสหาย เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญบ้าน ทำบุญวันเกิด ทำบุญอายุ แต่งงาน งานฉลองต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 พิธีทำบุญในงานอวมงคล ได้แก่ การทำบุญเลี้ยงพระที่เกี่ยวกับเรื่องการตายนิยมทำกันอยู่ 2 อย่างคือ ทำบุญหน้าศพ เรียกว่าทำบุญ 7 วัน 50 วัน 100 วัน และทำบุญอัฐิในวันคล้ายวันตายของผู้ล่วงลับ

3. ทานพิธี ได้แก่พิธีถวายสิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการถวายแก่ส่วนรวม เช่นสังฆทาน กฐินทาน หรือถวายเฉพาะบุคคล เช่น ถวายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

4. ปกติกพิธี หมายถึง พิธีเบ็ดเตล็ด อันได้แก่ มารยาทและระเบียบที่พึงปฏิบัติในพิธีทั้ง 3 ข้างต้น เช่น พิธีพุทธาภิเษก วิธีอาราธนาศีล วิธีประเคนพระ วิธีแสดงความเคารพพระ เป็นต้น

ในพิธีทั้ง 4 ประเภทนี้ กล่าวให้สั้นลงได้ 2 ประเภท คือ งานมงคล ได้แก่ พิธีที่ประกอบเพื่อความดี ความสุข ความเจริญ บุญกุศล สิริมงคล ทั้งแก่ตน สถานที่ และผู้อื่น กับงานอวมงคล ได้แก่ พิธีประกอบเพื่อถวายหรืออุทิศบุญกุศลให้ผู้อื่น

การประชาสัมพันธ์

ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์นับเป็นสิ่งที่ยำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินงานของทุกองค์การ ทั้งภาครัฐและธุรกิจเอกชน แม้กระทั่งองค์การทางพุทธศาสนา คือวัด เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าการประชาสัมพันธ์ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง วิรัช ฤทธิรัตนกุล (2546, น.1) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ เป็นกระบวนการและวิธีการในการสื่อสาร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ตัวบุคคลหรือองค์การภาครัฐ องค์การเอกชน และองค์การทางศาสนา ให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังอันเกิดมาจากองค์ประกอบการรับข้อมูลข่าวสาร การคุ้นเคยและรู้จักชื่อเสียงในทางที่ดีขององค์การ เป็นการทำให้ผู้รับสารทราบถึงโครงการกิจกรรมต่าง ๆ หรือเพื่อนำเสนอชื่อหรือสัญลักษณ์ตัวองค์กร ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ มาสนับสนุนการประชาสัมพันธ์มีมากมายหลายหลายช่องทางด้วยกันตัวอย่าง เช่น สื่อโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา สื่อที่เป็นเสียงโฆษณาผ่านทางคลื่นวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนสื่อทางอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถส่งสารอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์ตามฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2556, ออนไลน์) หมายถึงการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องต่อกัน และถ้าจะขยายความให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น หมายถึง ความพยายามที่จะมีการวางแผน และเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องอันจะมีอิทธิพลเหนือความคิดจิตใจของประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยการกระทำสิ่งที่ดี มีคุณค่าให้กับสังคมเพื่อให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานและเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนและร่วมมือที่ดีจาก

ประชาชนในระยะยาว วิรัช ลภีรัตนกุล (2546, น.6) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Public Relations ซึ่งหมายถึง การเกี่ยวข้องกับผูกพันกับหมู่คนหรือวิชาการประชาสัมพันธ์ จึงเป็นวิชาการที่ว่าด้วยการเกี่ยวข้องกับผูกพันกับหมู่คนหรือความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานสถาบัน กลุ่มประชาชน และทางด้านพรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2545, น.12) ก็ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า การประชาสัมพันธ์ มาจากคำว่า ประชา กับ สัมพันธ์ หมายถึงการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประชาชน ส่วนกิติมา สุรสนธิ (2548, น.5) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ คือ การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ สร้างภาพลักษณ์กับองค์กรอื่น ๆ และกับประชาชนทั่วไป การประชาสัมพันธ์ถือเป็นกิจกรรมด้านนิเทศศาสตร์อย่างหนึ่งที่ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในองค์กรและการสื่อสารมวลชนเป็นรูปแบบหรือวิธีการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน การแก้ไขภาพพจน์ที่ไม่ดี การรักษาหรือสร้างภาพพจน์ที่ดี และการก่อให้เกิดความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากมวลชนผู้รับสารให้กับองค์กร

สรุปได้ว่าการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ขององค์กร สถาบันนั้น ๆ ด้วยความพยายามในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ด้วยสื่อหรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้กลุ่มประชาชนเป้าหมาย เกิดทัศนคติมีความเข้าใจอันดี ยอมรับด้วยความศรัทธาและเกิดการสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นผลให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ผู้ประชาชน โดยผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โดยวิจิตร อวะกุล (2541, น.47) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ โดยทั่วไปมี ดังนี้

1. เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับองค์กร สถาบันหรือหน่วยงานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อสร้างความนิยมชมชอบ เลื่อมใสศรัทธาจากประชาชน พนักงาน ฯลฯ
3. เพื่อป้องกัน แก้ไขความเข้าใจผิดความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น
4. เพื่อดำเนินการรักษาความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับกลุ่มต่าง ๆ ไม่ให้เสื่อมคลายและเกิดความเชื่อถือตลอดเวลา
5. เพื่อกระตุ้นเพิ่มพูนความสัมพันธ์ เพิ่มขวัญกำลังใจในหมู่ประชาชนพนักงาน หุ้นส่วน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มอยู่ตลอดเวลา
6. เพื่อให้บริการด้านสาธารณประโยชน์ ผลประโยชน์ ที่เป็นธรรมแก่สังคม

7. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ เชื่อถือได้จากประชาชน ยืนยันความมั่นคงแก่พนักงานและประชาชน

นอกจากนี้ ถักษณา สตะเวทิน (2540, น.8) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เผยแพร่และชี้แจง สร้างความนิยมให้สาธารณชน ได้รับรู้ถึงบทบาท นโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งสาธาณะนั้นประกอบด้วยสมาชิกขององค์กรและประชาชนนอกองค์กร

2. เพื่อสร้างชื่อเสียง และป้องกันชื่อเสียงขององค์กร และสร้างความสัมพันธ์อันดีให้องค์กรเป็นที่รู้จัก ได้รับความไว้วางใจ ยกย่อง ศรัทธา โดยการแสดงเจตนารมณ์ที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม

3. เพื่อแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุนจากประชาชน ถ้ามีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ก็ย่อมได้รับความร่วมมือและสนับสนุน ฉะนั้น การตรวจสอบและประเมินผลความคิดเห็นของประชาชนย่อมมีความสำคัญต่อองค์กร

ส่วนทางด้าน ปญญฎาง จันทรบุญเรื่อง กล่าวถึงองค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์ว่า หากพิจารณาถึงกระบวนการติดต่อสื่อสารแล้ว มีองค์ประกอบใหญ่ ๆ 4 ประการด้วยกัน คือ (ปญญฎาง จันทรบุญเรื่อง, 2547, น.31-33)

1. องค์กรและสถาบัน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้จัดทำขึ้นโดยประสงค์ที่จะดำเนินการใด ๆ ในสังคมให้ลุ่ล่งไปตามความปรารถนาของบุคคลหรือคณะบุคคลนั้น

2. ข่าวสารประชาสัมพันธ์ (Message) หมายถึง เนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือสัญลักษณ์ ภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ รูปภาพ เครื่องหมาย ฯลฯ ที่สามารถสื่อความหมายหรือนำไปตีความหมายเป็นที่รู้และเข้าใจกันได้ ข่าวสารประชาสัมพันธ์จะมีเนื้อหาสาระที่มีความหมายแก่ผู้รับเสมอ และต้องสอดคล้องไม่ขัดแย้งกับระบบค่านิยม (Value System) ความเชื่อหรือปทัสถานของกลุ่ม (Group Norm) นอกจากนี้ต้องมีความกระชับ ชัดเจนเข้าใจง่าย ตลอดจนไม่เกิดความยุ่งยากในการรับสาร

3. เครื่องมือในการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ หมายถึง สื่อที่องค์กร สถาบัน เลือกมาใช้ในการนำข่าวสารประชาสัมพันธ์ขององค์กรไปสู่ประชาชน โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของสื่อ ความสำคัญของสื่อ วัตถุประสงค์ ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของกระบวนการสื่อสาร

4. ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับประชาชน ซึ่งคำว่า ประชาชน มีความหมายกว้างไกลครอบคลุมถึง

สมาชิกทุกคนของสังคม และมีความหลากหลายแตกต่างกันทั้งอายุ เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ/สังคม ภูมิลำเนา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ขององค์กร จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

4.1 กลุ่มประชาชนภายใน เป็นกลุ่มบุคลากรในองค์กรตั้งแต่ระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์และผูกพันกับองค์กร มีผลประโยชน์ร่วมกันกับองค์กร ดังนั้น งานประชาสัมพันธ์จึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กร

4.2 กลุ่มประชาชนภายนอก เป็นกลุ่มประชาชนที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับองค์กร เช่น กลุ่มลูกค้า กลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มคนทั่วไปที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการดำเนินงานขององค์กร เป็นต้นว่า กลุ่มคนในละแวกใกล้เคียง กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มผู้นำความคิดเห็น ทั้งนี้เพื่อชี้แจงชักชวนให้กลุ่มดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานขององค์กร ทำให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างราบรื่น

เครื่องมือและสื่อในการประชาสัมพันธ์

ในการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ การบอกกล่าว กระจายข่าวสารไปยังประชาชน กลุ่มเป้าหมายจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ อาจทำได้หลายวิธีการ วิธีหนึ่งก็คือ การใช้เครื่องมือและสื่อต่าง ๆ มาช่วยในการดำเนินงานโดย อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล คุปรัตน์ (2536, น. 345–347) กล่าวว่า ในการประชาสัมพันธ์ จำเป็นที่จะต้องมียี่สิบ หรือเครื่องมือที่จะนำมาช่วยให้งานประชาสัมพันธ์ได้บรรลุเป้าหมายดังเช่น

1. การลงโฆษณา
2. การเขียนบทความและสารคดี
3. การจัดประชุมและสัมมนา
4. การช่วยเหลือสังคม
5. การจัดนิทรรศการ
6. การจัดทำหนังสือพิมพ์
7. สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับลูกค้า
8. การจัดทำวารสารภายใน
9. การจัดทำวารสารภายนอก
10. ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์
11. การแจกข่าวในหนังสือพิมพ์
12. การติดต่อส่วนตัว
13. จัดทำสิ่งพิมพ์ในโอกาสต่างๆ

14. การแสดงสุนทรพจน์ และการไปบรรยายในที่ต่าง ๆ

15. การจัดทำโครงการพิเศษ

นอกจากนี้แล้ว วิรัช อภิรัตน์กุล (2540, น.268) ยังได้กล่าวถึงเครื่องมือหรือสิ่งที่ใช้ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์นั้นมีอยู่มากมายหลายประเภทดังต่อไปนี้

1. สื่อบุคคล (Personal Media) ได้แก่ คำพูด (Spoken Words) ในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการประชาสัมพันธ์ประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์เราทุกคนมีติดตัวอยู่แล้ว การพูดเป็นสื่อที่ยังจำเป็นและทรงอิทธิพลอย่างยิ่งสำหรับการประชาสัมพันธ์

2. สื่อมวลชน (Mass Media) ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และภาพยนตร์

3. สื่อสิ่งพิมพ์และเอกสาร (Printed Media) ได้แก่ วารสาร นิตยสาร ภาพนิ่ง ฟิล์ม สตรีป จดหมายข่าว ไปสเตอร์และป้ายประกาศ การโฆษณา สถาบันหรือการโฆษณาเพื่อการประชาสัมพันธ์

4. การจัดเหตุการณ์พิเศษต่างๆ ได้แก่ การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ จัดการแสดงและนิทรรศการ การพบปะและการประชุม การจัดวันครบรอบปี การให้รางวัลพิเศษ ฯลฯ

สรุปแล้วการประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคล องค์กร สถาบัน หน่วยงาน ตลอดจนงานทางด้านการศึกษา งานราชการ ทางด้านศาสนาเพราะการประชาสัมพันธ์เป็นวิธีการหนึ่ง que เชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างองค์กร สถาบันหน่วยงานกับประชาชนด้วยการเผยแพร่ข่าวสาร นโยบาย วัตถุประสงค์ กิจกรรมของสถาบันให้ประชาชนทราบ ขณะเดียวกันก็รับฟังความคิดเห็น ตลอดจนความต้องการของประชาชนและเมื่อประชาชนเกิดความเข้าใจมีความรู้สึกและมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อองค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานแล้วก็จะให้ความร่วมมือ สนับสนุนองค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานนั้น ๆ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร มีการวินิจฉัยสั่งการในชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรใด ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิต ของมนุษย์ในสังคม

การบริหารเป็นเรื่องทั่วไปซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นการบริหารขององค์กรภาคเอกชน หรือการบริหารที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐก็ตาม การบริหารจึงเป็นเรื่องที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการจูงใจ และการควบคุม การบริหารนั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น ดรึคเกอร์ (Drucker, 1974, p.12) ปรมาจารย์ทางการบริหารของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหารคือศิลปะในการทำงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ในขณะที่ ไชมอน (Simon, 1947, p.3) ได้กล่าวว่าการบริหาร หมายถึงกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่วน บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol and Martin, 1991, p.6) กล่าวว่า การบริหารคือ กระบวนการในการบรรลุวัตถุประสงค์องค์กร โดยผ่านหน้าที่ของการบริหารที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ทางด้านคุนซ์ และโดนเนล (Koontz and Donnell, 1972, p.43) ได้กล่าวว่าการบริหาร หมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และโรบบินส์ (Robbins, 1988, p.6) กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้งาน หรือกิจกรรมบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกับบุคคลอื่นหรือผ่านบุคคลอื่น

จากความหมายของการบริหารที่นักวิชาการชาวต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วนั้นก็ยังมีนักวิชาการชาวไทยที่ให้ความหมายไว้เช่นกันอย่างเช่น พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2539, น.2-3) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ในขณะที่ สมยศ นาวิการ (2544, น.78) กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์กรและสั่ง

การควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ ส่วนพะยอม วงศ์สารศรี (2542, น.36) ก็กล่าวไว้เช่นกันว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนด

นอกจากนั้น สมาน รังสิโยภุชญา (2537, น.1) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ส่วน ชงชัย สันติวงษ์ (2546, น.18) กล่าวว่า การบริหาร คืองานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่ร่วมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ และ ศจี อนันต์นพคุณ (2542, น.3) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ

จากความหมายที่นักวิชาการหลายท่านที่ได้นิยามความหมายไว้ อาจสรุปได้ว่า การบริหารคือศาสตร์และศิลป์แห่งการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยอาศัยบุคคลหลายฝ่าย ร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยการบริหารนั้นจะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหารอันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงานการประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารงานเป็นเรื่องของการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอนมีการวางแผนเพื่อที่จะทำงานได้อย่างไม่ผิดพลาด ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด มีนักวิชาการ และนักบริหารหลายท่านได้เสนอ แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารไว้ ดังนี้

เด่น ชะเนติยง (2533, น.52) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่าการบริหารนั้นมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์และทักษะ

ของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลป์

ในขณะที่ สมคิด บางโม (2544, น.62-63) ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาก ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4 Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6 Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

3. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6 Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

ส่วน เสนาะ ตีเขาวี (2544, น.1-2) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร 5 ลักษณะ คือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่นมิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายจะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

3. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผลหมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพหมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก 2 ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

นอกจากนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)(2549, น.3-5) ได้กล่าวถึงการบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จมี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำ

และการกระจายอำนาจ

3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลงาน เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงสรุปได้ว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำงานให้สำเร็จ ครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหาร จะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารงาน

ทฤษฎีการบริหาร

นักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้คิดค้นการบริหารงานออกมาเป็นทฤษฎีที่เราหลายคนหลายท่านได้ศึกษาแล้ว สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จมาแล้วหลายหน่วยงาน ในแต่ละท่านจะมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกันและบางท่านอาจจะมีรูปแบบของทฤษฎีที่เหมือนกันดังที่ได้ศึกษามา ดังนี้

กูลิค และเออร์วิก(Gulick and Urwick, 1973, p.18-19)ได้เสนอหลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCORB Model ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. P=Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์กร และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้น มีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. O=Organizing หมายถึง เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการ โดยจัดแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะอย่าง จะพิจารณาปริมาณงาน คุณภาพงาน ขนาดของการควบคุมและ แบ่งสายงานหลักและสายงานที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กันไป

3. S=Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าทำงาน เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์กร โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

4. D=Directing หมายถึง การสั่งการหรือการอำนวยการ เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้าง มนุษยสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชา

5. Co=Coordinating หมายถึง การประสานงาน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับที่สูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้าง มนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

6. R=Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็น ลายลักษณ์อักษร

7. B=Budgeting หมายถึง การงบประมาณ เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการ ปฏิบัติงานโดยใช้วงจงบประมาณซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณ การเสนอให้ ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่าย งบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

ส่วนทางด้านคณาจารย์ ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2549, น.9) ได้ กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็น ต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ 5 ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุ หน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

3. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มี การกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือการยอมให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงาน และช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

5. การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

นอกจากนั้นแล้ว Fayol ยังได้นำเสนอหลักการบริหาร (Management Principles) ไว้ 14 ประการ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ดังต่อไปนี้ (ธงชัย สันติวงษ์, 2539, น.50-53)

1. การจัดแบ่งงาน (Division of work) หลักการก็คือการทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกัน ได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การมีอำนาจหน้าที่ (Authority) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย
3. ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือพนักงานต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ขององค์กร การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้นเกิดจากความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์กร ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ
4. เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใครคือเจ้านายของตน
5. เอกภาพในทิศทาง (Unity of Direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์กรจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียว และจากหัวหน้าเดียว
6. ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์กรนั้นจะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์กรจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว
7. มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนทำงานนั้นถึงแม้จะต้องเห็นผลประโยชน์ขององค์กรเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่องค์กรก็ต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม
8. ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้หมายถึงระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจ หรือรวมอำนาจเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์กรที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ
9. สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) หมายถึงสายบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็จะเป็นไปตามนี้ คือจะเป็นไปตามระดับชั้น อย่างไรก็ตามถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้า ก็ให้มีการข้ามขั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

10. ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายความว่า คนที่ดี หรือวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายก็ดี จะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ในส่วนหนึ่งหมายความว่า ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่นคนป่วยงาน ลางาน ก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบ ทำให้รู้งานกัน

11. ความเท่าเทียมกัน (Equity) ในที่นี้ ผู้ที่เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตา และยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

12. ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of tenure of personnel) ทั้งนี้ โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อยๆนั้นจะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13. การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14. วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de Corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ให้มีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ ทั้งที่เป็นองค์การที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน โดยมีการดำเนินงานเป็นขั้นเป็นตอนซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และงบประมาณ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

ความหมายและประเภทของวัด

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น พุทธศาสนาจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย โดยมีวัดเป็นส่วนประกอบสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของพระสงฆ์หรือนักบวช เป็นต้น นอกจากนี้คำว่า วัด มีความหมายตรงกับภาษาบาลี 3 คำ คือ อาราม อวาส และวิหาร

1. อาราม คือวัด ที่เป็นที่ยืนดี สอนเป็นที่ร่ำรรมย์ ความยินดี ความเพลิดเพลิน ในทางพระวินัยเกี่ยวกับของสงฆ์ หมายถึงของปลูกสร้างในอารามตลอดจนต้นไม้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554, น.550)

2. อาวาส คือวัด ครอบครอง ที่อยู่โดยปรกติหมายถึงที่อยู่ของพระสงฆ์ เช่นฆราวาส (ฆร+อาวาส) ผู้ครอบครองเรือนหรือผู้อยู่ครองเรือน (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), 2554, น.415)

3. วิหาร คือ วัด เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป คู่กับโบสถ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554, น.389)

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้คำว่าวัดจึงหมายถึง สถานที่ทางศาสนา มีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ ยินดีเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ เพื่อศึกษาปฏิบัติธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ ของพุทธบริษัท

ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ให้ความหมายของวัดว่า วัด คือสถานที่ทางศาสนา ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัย ปฏิบัติธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคมอีกด้วย วัดมีฐานะทางกฎหมายถือเป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535ได้จำแนกวัดออกเป็น 2 ประเภท คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.3)

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์เพื่อประโยชน์ทางพระวินัย โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วพร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่กระทำสังฆกรรมตามพระวินัยได้ทุกประการ เป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัย

2. สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแต่สามารถใช้เป็นสถานที่พำนักอยู่อาศัยสำหรับพระภิกษุสงฆ์ได้ ฐานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลโดยสมบูรณ์แล้ว ส่วนฐานะทางพระวินัย ยังไม่พร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่กระทำสังฆกรรมตามพระวินัยทุกประการได้ เพราะยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ส่วนทางด้านประเภทของวัดแบ่งตามสภาพฐานะมี 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ ผู้ดำรงศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้าง หรือ

สร้างขึ้นหรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้น แล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งหมดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ซึ่งมิได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอยู่อาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้างไว้ วัดร้างเองโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก

บทบาทของวัดในอดีตและปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลาช้านาน เคียงคู่กับการสร้างชาติบ้านเมือง วิถีชีวิตของชาวไทยเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนตายวัดจึงมีความสำคัญต่อคนไทยอย่างยิ่ง หากถอยหลังกลับไปในอดีตมากเท่าไร วัดก็มีความสำคัญต่อคนไทยมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะวัดเป็นสถานที่ของผู้ออกบวชเป็นภิกษุและสามเณร ตลอดทั้งแม่ชีและอุบาสกอุบาสิกา ได้อาศัยวัดเป็นที่รักษาศีลและปฏิบัติธรรม เพราะวัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล เมื่อวัดเป็นสถานที่อยู่ของนักบวช และผู้รักษาศีลปฏิบัติธรรม วัดจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คนไทยจึงนิยมไปทำบุญที่วัด เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การทำบุญกับผู้ทรงศีลทรงธรรม ย่อมได้บุญมากกว่าทำบุญกับคนทั่วไป วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณรแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ ทั้งวิชาชีพและวิชาสามัญของชาวบ้าน และวัดยังเป็นสถานสงเคราะห์คนยากจนอนาถา ตลอดถึงคนพิกลพิการและคนชรา ก็มักจะหันไปอาศัยวัดอยู่ แม้แต่สัตว์ที่ชาวบ้านไม่ต้องการ ก็จะนำไปปล่อยที่วัด เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นสถานที่สงเคราะห์ทั้งคนและสัตว์

พระราชวรมุนี(ป.อ.ปยุตฺโต) (2527, น.105-106) ได้เสนอบทบาทของวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยในอดีตไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระศาสนาของพระภิกษุสามเณร
2. เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนในทุกวันพระ
3. เป็นสถานศึกษา สำหรับกุลบุตรที่มาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
4. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย

5. เป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอภยาและรักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น
6. เป็นที่พักคนเดินทาง
7. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
8. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด
9. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ
10. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์
11. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัด หรือยืม ไปใช้เมื่อตนมีงาน
12. เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมา ประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ในยามสงคราม อาจใช้เป็นที่ชุมนุมทหารด้วย
13. เป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิต ของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต

ส่วนทางด้าน ปิยนาด บุณนาค (2548, ออนไลน์) กล่าวถึงบทบาทของวัดในอดีตว่า วัดเป็น ทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย คนไทยต้องใช้บริการจากวัดทั้งนั้น โดยที่วัด มีบทบาทต่อชุมชน คือ

1. ด้านการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ในวัดมีพระเป็นผู้นำชาวบ้าน เพราะชาวบ้านถือว่าพระ เป็นผู้มีความดีคุณธรรม ละทิ้งความสุขทางโลก ถือสันโดย และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้วย จึงพร้อม ที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ในทำนองเดียวกัน พระภิกษุซึ่งได้รับการอนุเคราะห์ด้วยปัจจัย 4 จาก ชาวบ้าน ก็ต้องอุปการะชาวบ้านด้วยการแสดงธรรม หรือคอยให้คำปรึกษาสั่งสอนเป็นที่พึ่งทางใจ ของชาวบ้าน ทำให้ปัญหาที่มีอยู่นั้นน้อยลงหรือหมดไป ในทางปฏิบัติบางครั้งพระจะเป็นผู้ระงับ กรณีพิพาทของชาวบ้าน นอกจากนั้นวัดยังเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิต ของทุกคนในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิต เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน และการตาย
2. ด้านการศึกษา วัดเป็นแหล่งอบรมทางปัญญาทั้งแก่เด็ก ผู้ใหญ่ และคนชรา การ ให้บริการหลักของวัด คือ การอบรมพระภิกษุสามเณรให้ได้รับความรู้ทั้งด้านคันถธุระและ วิปัสสนาธุระ ส่วนการให้การศึกษาโดยทั่วไปนั้น เป็นประเพณีมาแต่โบราณที่วัดจะให้การศึกษแก่ เด็กผู้ชาย เริ่มตั้งแต่เมื่อ โคนจุกอายุประมาณ 13-15 ปี บิดามารดาจะพาเด็กไปรับใช้พระสงฆ์ ด้วยการ เป็นศิษย์วัดรับใช้พระ พระก็จะสอนหนังสือให้วันละเล็กวันละน้อย เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะบวช เมื่ออายุครบ 20 ปี การสอนส่วนมากจะเป็นคำสอนทางพุทธศาสนา ไวยากรณ์ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาชีพ (เช่น เลข การเกษตร หัตถกรรม การแพทย์) และวิชาช่าง (การก่อสร้าง การเขียนภาพ

การหล่อพระพุทธรูป) บทบาทด้านการศึกษาของวัดที่สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 3 คือ วัดทำหน้าที่เป็นมหาวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ให้เป็นแหล่งรวมของความรู้ทั้งหมด ทำให้ความรู้ต่าง ๆ แทนที่จะสูญไปพร้อมกับผู้ตายก็จะได้รับการจารึกไว้ในวัด ผู้คนจะสามารถแสวงหาความรู้ได้จากจารึกที่วัด นอกจากนี้ วัดเป็นแหล่งรวมของเด็ก ๆ จึงเป็นศูนย์เยาวชน และเปรียบเสมือนโรงเรียนกินนอนในอดีตของเด็กชาย

3. ด้านศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์รวมศิลปะและวัฒนธรรม โดยเป็นที่รวมของงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม คุรียงศิลป์ วรรณคดี และนาฏศิลป์ เพราะพระมีเวลาฝึกฝนงานศิลป์เหล่านี้ ยกเว้นงานคุรียงศิลป์ และนาฏศิลป์ ซึ่งมีไว้สำหรับให้เด็กฝึกหัดและใช้เล่นในงานวัด นอกจากนี้การที่ชาวบ้านมักอุทิศสิ่งของมีค่าของตนให้แก่วัด เพราะถือเป็นการบุญ การกุศล วัดจึงเป็นพิพิธภัณฑ์ไปในตัวด้วย

4. ด้านสังคมสงเคราะห์ วัดเปรียบเสมือนเป็นสถานพยาบาล สมัยก่อนยังไม่มีโรงพยาบาลที่รักษาคนและสัตว์ วัดจึงให้การรักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรัฐสมัยนั้น นอกจากนี้วัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ วัดหลายวัดในอดีตตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นอุทยาน เช่น วัดราชคฤห์ วัดอินทารามใต้ ที่มุ่งสร้างความร่มรื่นตามธรรมชาติ และรักษาธรรมชาติ เช่น วัดราชาธิวาส ไม่ยอมให้ทางราชการตัดต้นไม้เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะเสด็จ มาทอดพระกฐินในวัด ยิ่งกว่านั้นวัดยังให้บริการด้านฌาปนกิจ เดิมวัดในกรุงเทพมหานคร ไม่มีสุสานและไม่มีที่เผาศพ เพราะไม่นิยมให้มีป่าช้าในเขตกำแพงเมือง ถือว่าเป็นสิ่งอูจาดของบ้านเมือง ใครตายก็ห้ามออกทางประตูผี แล้วเอาไปไว้ที่วัดสระเกศหรือวัดอื่น ๆ นอกกำแพงเมือง สำหรับศพผู้มีบรรดาศักดิ์มักนิยมไปฌาปนกิจศพที่วัดสุวรรณาราม เพราะในรัชกาลที่ 1 มีการสร้างสถานที่ถาวรเป็นเมรุปูนไว้ ถ้าเป็นพระศพเจ้านายผู้สูงศักดิ์ก็สร้างเมรุกลางเมือง ต่อมาในรัชกาลที่ 3 มีการขยายที่ฌาปนกิจศพที่วัดอรุณราชวราราม และวัดสระเกศ นอกจากนี้ตามความเชื่อของคนไทย การอุทิศบุญกุศลให้ผู้ตายก็ต้องอาศัยพระภิกษุสามเณรเป็นผู้รับวัตถุปัจจัยต่าง ๆ อันจะเป็นทางผ่านไปสู่ผู้ตายได้

5. ด้านการเป็นที่ชุมนุมพบปะสังสรรค์ วัดเป็นสถานที่ชุมนุมพบปะสังสรรค์กันในการทำบุญ การรื่นเริงในคราวเทศกาลทางศาสนา บทบาทด้านนี้ของวัดในอดีตจะเห็นได้ชัดมาก เพราะวัดมีสถานที่กว้างขวาง และมักอยู่ในบริเวณย่านกลางของชุมชน บทบาทในด้านนี้ นับว่ามีผลอันสำคัญต่อชีวิตของคนไทย เพราะทำให้ชาวบ้านผูกพันตัวเองกับวัด มีผู้กล่าวว่าวัด เป็นแหล่งสมาคม เป็นรมณีสถาน เป็นลานเลือกคู่ นอกจากนี้วัดยังเป็นที่พักแรมสำหรับผู้เดินทางอีกด้วย เพราะในวัดจะมีศาลาเป็นสถานที่ให้อาศัยหลับนอนได้

ส่วน ขำเลียง วุฒิจันทร์ (2526, น.38-40) กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ว่า งานของพระสงฆ์และวัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานของทางราชการ

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง งานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1.1 การให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรทุกระดับอายุ ให้ได้เข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัย ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย แม้จะเป็นการบวชในระยะสั้น ๆ ที่เรียกกันว่าบวชตามประเพณีก็ตาม ถ้าผู้ที่มาบวชนั้นศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างจริงจังเมื่อลาสิกขาไปก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมได้

1.2 การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะและในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่าง ๆ การเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมเผยแพร่ในงานและโอกาสต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งปวง เป็นงานที่ทำให้ประชาชนได้ทราบได้รู้จักได้เข้าถึงและได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้มีโอกาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

1.3 การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ การสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การจัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ การจัดตั้งห้องสมุดในวัด ฯลฯ เป็นงานที่ชักนำเด็กและประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการวางพื้นฐานสร้างคุณภาพของพลเมืองต่อไป

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดของชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศเพื่อความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทย ได้เป็นหลักชัยในการเสริมสร้างคุณภาพของพลเมืองของประเทศสืบต่อไป

2. การสงเคราะห์ประชาชนเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ และวัด งานในด้านนี้ ได้แก่

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การบวชภาค การแต่งงาน การทำบุญอายุ พิธีศพ ฯลฯ ตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม เช่น ในงานเทศกาลต่าง ๆ การทอดกฐิน ผ้าป่า งานสงกรานต์ งานขึ้นปีใหม่ งานประจำปีของท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นต่าง ๆ

2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ บำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น การแนะนำพิธี การจัดเครื่องใช้และเครื่องประกอบพิธี การให้ศีล การเจริญพระพุทธมนต์ การสวดมนต์ การรับถวายทานต่าง ๆ การเทศน์ การอนุโมทนา ทั้งงานของเอกชน ท้องถิ่น ส่วนราชการ ตลอดจนงานรัฐพิธีและพระราชพิธี

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องที่ที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมืองการให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาไข้ เช่น ชี หรือคนชราทุพพลภาพ การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้ประชาชนที่ขาดส่นปลูกบ้านพักอาศัย

2.4 การดูแลสุขภาพจิต การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม แม้ม่างกิจกรรมที่พระภิกษุบางรูปดำเนินการอยู่จะเป็นที่ติเตียน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่เลื่อมใสศรัทธาเป็นการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านขวัญและกำลังใจ

2.5 การให้ทางราชการ หรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ ลานวัดบริเวณวัด ประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจการบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนด้านต่าง ๆ จัดงานรื่นเริง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศล ตลอดจนการให้ใช้ที่ดิน ของวัดสร้างสาธารณสถานต่าง ๆ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล ห้องสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

2.6 งานของพระสงฆ์และวัดในชนบท เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น ฯลฯ

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของ ตลอดจนเงินทองจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องที่ และยังมีการสงเคราะห์ด้วยวัตถุอย่างอื่นแบบอื่นแก่เอกชน และประชาชนอีกมาก

3. การช่วยเหลืองานของทางราชการ ได้แก่

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎรให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การควรทำและควรเว้นความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่าง ๆ

3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล เช่น ช่วยสอนหนังสือ ช่วยเผยแพร่กิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล ช่วยชักชวนประชาชนให้มาช่วยราชการหรือร่วมมือร่วมใจกับเจ้าหน้าที่ปกครองระดับต่าง ๆ

3.3 ช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลมาให้การสงเคราะห์ประชาชนในท้องที่กั้นดาร์ที่วัดตั้งอยู่ เช่น การสงเคราะห์อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคแก่ผู้ยากจน ยากไร้หรือประสบภัย การแนะนำอาชีพและการแจกพืชพันธุ์การเกษตรต่าง ๆ

3.4 การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง เช่น ช่วยชักนำหรือเป็นศูนย์กลางให้ทางราชการ อำเภอบรรณลูกเสือชาวบ้าน การอบรมไทยอาสาป้องกันชาติ การสงเคราะห์ชาวเขา การช่วยบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเราจะเห็นได้ว่าวัดเป็นหน่วยงานสวัสดิการที่สำคัญมากในชนบทที่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว ของชุมชน และของสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี มีแต่ในสังคมเมืองเท่านั้นที่การช่วยเหลือของวัดลดความสำคัญลง เนื่องจากเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ถึงแม้ในปัจจุบันบทบาทของวัดจะลดลงในบางด้าน เช่น บทบาทในด้านการให้การศึกษา มีการแยกสถาบันการศึกษาออกจากวัดเกิดเป็น โรงเรียนต่าง ๆ แต่วัดก็ยังดำรงสถานะของสถานที่ให้การศึกษาในด้านคุณธรรม จริยธรรม อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ประชาชน โรงเรียนหลายแห่งมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่วัดให้ไปอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีบทบาทของวัดอีกหลายด้านที่ยังคงอยู่ เช่น บทบาทในด้านการสงเคราะห์ ที่แม้จะมีหน่วยงานต่างๆ มารองรับ แต่วัดก็ยังคงเป็นที่สงเคราะห์ประชาชน เป็นที่พำนักของผู้ยากจนไร้ที่พึ่ง เป็นที่พักพิงของเด็กยากจนที่ต้องการศึกษาเล่าเรียน บทบาทในด้านการเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ของชีวิต

การบริหารวัด

วัดเป็นสถานที่ทางศาสนา เป็นที่อยู่อาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัท การบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ตามหลักกฎหมายของบ้านเมือง ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่าง ๆ ไม่ขัดแย้งกับหลักธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ การบริหารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นั้น ก็เพราะนักบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน แนวคิดในการบริหารวัดนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือพระภิกษุทั้งวัดรวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดกิจกรรมของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นของส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด (พระราชญาณ วิสิฐ, 2549, น.30) ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา (2542, น. 2) ที่กล่าวว่าการบริหารวัด หมายถึง การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแลสั่งสอน

พระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจการโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด ในขณะที่ น้อย ลายครามและ สุบรรณ จันทบุตร (2539, น.167) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผล งาน การงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลเต็มที่ และการใช้ศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัด บรรลุวัตถุประสงค์ และ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)(2541, น.102) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การจัดการ งาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไขงาน

นอกจากนี้ทางด้านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546, น.46-48) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารวัด ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด
2. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน
3. จัดระบบงาน ได้แก่ การรักษา การบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัดให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ
4. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ
5. บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้น จึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม
6. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

ส่วนพระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น 7 โรง คือ (กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, น. 132-138)

1. วัดเป็น โรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

2. วัดเป็น โรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากจะตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผาอยู่วัดนั้น

3. วัดเป็น โรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่าง ๆ

4. วัดเป็น โรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพ พละนาถัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

5. วัดเป็น โรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัดแต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

6. วัดเป็น โรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสังขารเป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

7. วัดเป็น โรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

และสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัด ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550, น. 26-27)

1. สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกรกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศรัทธาปราศจากผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

2. สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

3. สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็น เป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สรุปได้ว่า การบริหารวัด คือ ภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำของวัดใช้ความรู้ความสามารถ ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการปกครอง บังคับบัญชา ดูแล และนำเสนอ สั่งสอน พระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดและดำเนินกิจการ โครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

การบริหารวัดของคณะสงฆ์ไทย

การบริหารวัดของคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ มีกระบวนการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี และการบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหารไปสู่ความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์การคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำ ในการบริหารคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติที่ดีงาม และเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้น ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2539, น.78)

ภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 23 ได้ระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546, น.15)

1. การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครอง

2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่

ด้านการปกครอง

การปกครองตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, น.46) หมายถึง การดูแล การคุ้มครอง การระวังรักษาหรือการบริหาร หรืออาจกล่าวได้ว่า การปกครอง คือการสร้างกฎเกณฑ์เป็นกฎหมายใช้บังคับคนในสังคมให้ปฏิบัติตามและเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความขัดแย้งระหว่างคนในสังคม ทุกคนต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่จัดตั้งขึ้น ถ้าใครทำผิดกฎจะได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่ได้อย่างรอดและความสงบสุขของคนในสังคม ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549, น.12-13) กล่าวว่าในทางศาสนจักร การปกครองใช้พระวินัยหรือสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงประชุมสงฆ์และร่วมกันพิจารณาบัญญัติขึ้นเป็นธรรมนูญการปกครอง เพื่อใช้ควบคุมความประพฤติของพระภิกษุให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การปกครองคณะสงฆ์ไม่มีระบบที่มีชื่อเรียกเฉพาะ คณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าเป็นสังฆะ ซึ่งมีระเบียบแบบแผนข้อกำหนดวิธีการดำเนินการตามที่พระองค์ทรงบัญญัติ

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต)(2539, น.76) กล่าวว่า การปกครองเป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ 3 วิธี คือ

1. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
2. ปัตถหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

3. ปวารณาวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ 3 ประการ

1. พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
2. กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

3. ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 โดยลำดับขึ้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

มาตรา 20 ว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามกำหนดกฎหมายมหาเถรสมาคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.6)

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.10)

1. บำรุงรักษา วัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ ซึ่งอยู่ในพำนักอาศัยในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ลัทธินิกาย กฎหมาย พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ระเบียบแบบแผนของทางราชการ และคำสั่งของเจ้าคณะใหญ่ในคณะสงฆ์นั้น ๆ

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรม สั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งอยู่และพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัด หรือทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์นั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ส่วนการปกครองบุคลากรภายในวัดที่นอกเหนือจากภิกษุสงฆ์ สามเณร ซึ่งได้แก่ ศิษย์วัด แม่ชี คนงาน รวมทั้งฆราวาสผู้อาศัยในวัดคนอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะมอบหมายหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการบริหารวัด เพื่อช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนาวัดให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น โดยการแต่งตั้งประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้านมาร่วมเป็นคณะกรรมการ และ

กระจายอำนาจหน้าที่เพื่อช่วยกันดูแลและพัฒนาวัด บุคลากรทั้งหมดที่มีอยู่ภายในวัด รวมทั้งคณะกรรมการบริหารวัด ล้วนมีความสำคัญเพราะต่างก็มีส่วนรับผิดชอบต่อกิจการของวัดและมีส่วนทำให้วัดก้าวหน้าหรือตกต่ำได้เช่นกัน แต่หากช่วยกันบริหารวัดโดยปฏิบัติตามระเบียบที่ได้วางไว้ หมั่นปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจการของวัดเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการของส่วนรวมก็จะทำให้ภารกิจของวัดประสบความสำเร็จได้

สรุปความว่า ภารกิจด้านการปกครองมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ในแต่ละอาราม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยที่ในแต่ละวัดพระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าอารามจะมีบทบาทสำคัญในการปกครอง พระภิกษุสามเณรภายในวัดของตนให้อยู่ในระเบียบวินัย ตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาความประพฤติเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุสงฆ์เอง ให้ประพฤติอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยในลักษณะที่ถูกต้อง เพื่อให้พระภิกษุสามเณรทั้งวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างสมบูรณ์ถูกต้อง เป็นตัวอย่างแก่สังฆมได้ และจะได้อบรมสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

การศาสนศึกษา

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย(กรมการศาสนา, 2539, น.1) ส่วนพระเมธีธรรมมากรณ (ประยูร ฐมภูมิ) (2539, น.77) ได้กล่าวถึงการศาสนศึกษาว่า หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการ คือคณฺฐะ คือ ชูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน และวิปัสสนาธุระ คือ ชูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตรคือ นักธรรมจัดสำหรับพระภิกษุสามเณร และธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมจัดเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลี เป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรม คือ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอื่น ๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ์ โดยแบ่งเป็น 9 ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 ชั้นประโยค 3,4,5,6,7,8 และ 9 ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. 3 ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือทรงตั้งเป็น พระมหา สามเณรเปรียญ ชั้นประโยค 1-2 ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. 3-9 ได้รับประกาศนียบัตรและพัทธศ

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรรมสังฆหรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้ การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กัน ไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ รับผิดชอบที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์

กล่าวโดยสรุป การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาการต่าง ๆ ทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง การศาสนศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับภิกษุสงฆ์สามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาทั้งในระยะสั้น ระยะยาว เพราะอย่างน้อยที่สุดควรได้เรียนรู้พอเป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ภายหลังจากที่พระภิกษุสามเณรนั้นลาสิกขาไปแล้ว

การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชนเป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษาและเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้

อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความ มุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.7)

1. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้ พระภิกษุ สามเณรนักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

2. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือ เอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้ สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้าง สถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

3. การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษา แห่งชาติ เช่นการสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบล ในการเผยแพร่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ

4. การสงเคราะห์แก่กุลเกการศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ)(2540, น.48-49) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่ พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตาม พระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้ การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้ พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระ ศาสนา

3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อน วัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วม พัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระ

ปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น การศึกษาสงเคราะห์ มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง 4 ประเภท คือ

1.1 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือแก่กุลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน

1.2 โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน

1.3 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะ วันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งเพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวน วิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

1.4 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้าน ที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วย

เลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่าย ๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

2. การสงเคราะห์แก่กุลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศึกษาหรือการสงเคราะห์สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- 2.1 ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- 2.2 ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- 2.3 ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- 2.4 ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ เช่น ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

กล่าวโดยสรุป การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือแก่กุลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน การให้ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และสิ่งสำคัญที่สุดคือการให้ความรักและความอบอุ่นเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ของการเผยแผ่ศาสนาธรรมว่าหมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของภิกษุสงฆ์ใน

พระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2542, น.9)

และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า หลักการเผยแผ่ เป็น ภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อ พระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาใน โอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและ โทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดีทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น ในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือ มุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์ มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของ ไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัด โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัด โครงการ บวชนกขัมมจารีณี (ชีพรามณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิม พระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น พุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมใน วันธรรมสวนะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตาม โรงเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ ดำเนินการในรูปแบบ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน การอบรมครูจริยศึกษา การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม การส่งเสริม หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เช่น โครงการอุทยานการศึกษาภายในวัด โครงการสวน สมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจ และลานกีฬาโครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.6)

บุญศรี พานะจิตต์(2545, น.25) กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบัน สงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้

1. งานพระธรรมทูต โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไป ให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะสามารถนำธรรมะ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้าน

เศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยายการสนทนา ธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ จิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ

6. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานกีฬา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการเผยแผ่ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

การสาธารณูปการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง การสาธารณูปการว่า หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ การสาธารณูปการ เป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ

ทั้งนี้ เพื่อสร้างสิ่งที่จำเป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ ภายในวัด ในกรณีนี้ ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภิกษุทายาท โดยเฉพาะศาสนสมบัติ แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.6)

1. ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เป็นหน้าที่ของสงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ช่วยกันดูแล รักษา ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

2. ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัด แต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลางเช่น ที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลางเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงสุดดูแล รักษา ทั้งนี้ การจัดการศาสนสมบัติภายในวัด จะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคมและจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไปหากไม่จำเป็น

การสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิเมรุ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด ดังที่พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ)(2538, น.9) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ 3 เรื่อง คือ

1. การบูรณะและพัฒนาวัด
2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) 4 อย่างคือ (2538, น.11-12)

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด วัดใดดี หรือไม่ดี ดูจากบุคคล 4 ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล 4 ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคล แต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้เป็นกัน

4. ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม กล่าวโดยสรุป ความมุ่งหมายของการสาธารณูปการ จะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่น่าอยู่ดีให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง

การสาธารณสงเคราะห์

กรมการศาสนา (2539, น.8-9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัด ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น บ้านกับวัด ควบคู่กันกับพระภิกษุสงฆ์นั้น ไม่ว่าจะครั้งพุทธกาลหรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดเป็นสถาบันสำคัญทางศาสนาที่มีความผูกพันเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันกับชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ดังที่ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ)(2538, น.14) ได้กล่าวไว้ว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

และทางด้านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็ได้กล่าวถึงหลักการสาธารณสงเคราะห์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า เป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้นการให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การ

สงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือ ชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.7) บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น.24) ได้กล่าวถึงลักษณะของการสงเคราะห์ ว่ามี 4 ประการ ดังนี้

1. การดำเนินการกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือ คณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนิน และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่นๆ

3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปาสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้น และอื่นๆ ข้อนี้ มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กด้อยโอกาส

สรุปความว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการแสดงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์และวัดในการดำเนินการช่วยเหลือสังคม ในแบบต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส การให้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตายโดยมุ่งให้ประชาชนได้มีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การจัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและประชาชนที่อยู่ในภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การบริจาคทรัพย์

สร้างโรงพยาบาล โรงเรียนหรือสถานที่ทางราชการ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นเรื่องของบุคคลทุกฝ่ายในวัด ได้แก่เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ภายในวัด ก็ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และให้สอดคล้องกับกฎหมายอาญาที่บัญญัติขึ้น

การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการนำเสนอ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดที่สัมพันธ์กับการบริหารวัดแล้วจึงนำความรู้ที่ได้ดังกล่าวมาบูรณาการเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวกับตัวแปรหรือปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด ที่สัมพันธ์กับการบริหารวัดพบว่า มีตัวแปรที่สำคัญหลายตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์

การเข้าวัดทำบุญของประชาชนปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือความศรัทธาต่อเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ เจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ย่อมจะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธายอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมได้ เพราะฉะนั้นตำแหน่งเจ้าอาวาสซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทความสำคัญ เป็นผู้นำของพระสงฆ์ต้องดูแลพระภิกษุสงฆ์ในวัดไม่ให้ประพฤติเสื่อมเสีย และต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกด้วย รวมทั้งควบคุมกิจการภายในวัดทั้งหมด เจ้าอาวาสจึงต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะความเลื่อมหรือความเจริญของวัดย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเป็นประการสำคัญ เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอน พระภิกษุสามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีให้มีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกันให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือวิปัสสนากรรมฐานแก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกลให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่ประชาชน ดังนั้นเจ้าอาวาสเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานหรือการปกครองเพราะผู้นำเปรียบประดุจดวงประทีปนำทางของหน่วยงานหรือองค์กร เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวอย่าง เป็นตัวแทน และเป็นจุดรวมพลังของบุคลากรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เจ้าอาวาสจึงเป็นผู้นำที่เสมือนหลักชัยในการดำเนินงานโดยเฉพาะผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงาน

โดยส่วนรวม ความสามารถและลักษณะของผู้นำมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของหน่วยงานหรือวัด ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัดต้องใช้ภาวะผู้นำคืออิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ที่จะนำวัดไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการต่าง ๆ หรือภารกิจที่ได้กำหนดไว้ เจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติปฏิบัติชอบในพระธรรมวินัย เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนมีความเคารพศรัทธาอยากจะทำบุญเข้าวัด (น้อย ลายคราม และสุบรรณ จันทรรนุตร, 2539, น.166)

2. ปัจจัยด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด

จากการที่ประชาชนมีความศรัทธาในการเข้าวัด ซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลอันได้แก่ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ เมื่อมีศรัทธาแล้ว จึงนำความคิดไปแสดงพฤติกรรมออกมาได้ เหมือนกับประชาชนที่เข้ามาสู่วัดย่อมเกิดแรงศรัทธาที่จะกระทำการหนึ่งสิ่งใดที่ทางวัดจัดไว้ เมื่อบุคคลได้กระทำในสิ่งที่จะต้องประสงค์ยอมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความสุขทางใจ อมร รอดคารา (2547, น.217) การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น กิจกรรมด้านศาสนบริการ คือการให้บริการภายในวัดซึ่งได้แก่ กิจกรรมในด้านการบำรุงรักษา วัด มีแบบแปลนแผนผัง รักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ร่มรื่น และมีบรรยากาศสงบจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดี เป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้เข้าวัด กิจกรรมด้านการปกครอง ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด เช่น การทำวัตรสวดมนต์ การสมาทานศีล การฝึกอบรมต่างๆ กิจกรรมด้านให้การศึกษา หรือสนับสนุนผู้ที่อยู่ในวัดให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรม ตลอดจนถึงวิชาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อความรู้ กิจกรรมด้านสาธารณบริการในวัด การจัดสถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนาที่พักอาศัยคนตู่จะ เมรุ ที่เก็บพัสดุภัณฑ์ ศูนย์อบรมศีลธรรม หรือโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาโยค

3. ปัจจัยด้านชื่อเสียงของวัด

การเข้าวัดของประชาชนในปัจจุบันนอกจากจะทำบุญถวายทานนักษัตรสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเข้าร่วมกิจกรรมของวัดเช่น สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม แล้วยังมีการเข้าวัดในเชิงท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลปะสถาปัตยกรรม ต่าง ๆ ภายในวัดด้วย ในการเลือกที่จะเข้าวัดแต่ละวัดนั้นนอกจากจะมีปัจจัยในด้านความศรัทธาในพระสงฆ์ กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด และการประชาสัมพันธ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยมุ่งใจในด้านชื่อเสียงของวัดในการดึงดูดให้ประชาชนเข้าวัดจะเห็นได้ว่าวัดที่มีประชาชนนิยมไปจะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนเป็นจำนวนมาก โดยวัดที่มีชื่อเสียงนั้นส่วนมากจะเป็นวัดที่เก่าแก่และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธา เช่น วัดโสธรวรารามวรวิหาร หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดหลวงพ่อพุทธโสธร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อกุศลโสธรเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นมิ่งขวัญของชาวแปดริ้วและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนทั่วประเทศ หลวงพ่อกุศลโสธร ตามตำนานเล่าว่า หลวงพ่อกุศลโสธร เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดปางสมาธิหน้าตักกว้างสองศอกเศษ มีรูปทรงสวยงามมากได้

แสดงปาฏิหาริย์ลอยน้ำมา และมีผู้อัศจรรย์ขึ้นมาประดิษฐานที่วัดแห่งนี้ แต่พระสงฆ์ในวัดเกรงจะมีผู้มาลักพาไปจึงได้เอาปูนพอกเสริมหุ้มองค์เดิมไว้จนมีลักษณะที่เห็นในปัจจุบัน (วัดโสธรวรารามวรวิหาร, 2555, ออนไลน์) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งมีพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธชินราช เป็นอีกวัดหนึ่งที่เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน ชาวบ้านส่วนใหญ่มักเรียกขานกันว่า วัดใหญ่ หรือวัดพระศรี กันจนติดปาก แม้พระประธานองค์ใหญ่ที่ประดิษฐานในวิหารคือ พระพุทธชินราช ชาวเมืองพิษณุโลกก็นิยมเรียกกันว่า หลวงพ่อใหญ่ ตามไปด้วย วัดใหญ่นับเป็นพระอารามหลวงที่สำคัญของจังหวัด เพราะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวเมืองและชาวไทยทั่วประเทศ ตั้งอยู่ที่ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง ริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองเมื่อปี พ.ศ. 1900 ภายในวัดสิ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุล้ำค่ามากมาย (พระพุทธชินราช, 2554, ออนไลน์) วัดทั้งสองแห่งที่กล่าวมานั้นเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากมีพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพบูชา นอกจากวัดทั้งสองแห่งยังมีวัดอีกเป็นจำนวนมากเช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ เป็นวัดที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก วัดไตรมิตรวิทยาราม มีพระพุทธรูปทองคำที่เรียกกันว่า หลวงพ่อทองคำ และวัดไร่จิง เป็นต้น วัดที่มีชื่อเสียงด้านโบราณสถาน เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดใหญ่ชัยมงคลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นต้นยังมีชื่อเสียงด้านพุทธศิลป์ เช่น วัดร่องขุน ที่จังหวัดเชียงรายนอกจากนี้ยังมีวัดที่ที่เป็นที่รู้จักในด้านช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน เช่น วัดสวนแก้ว วัดพระบาทน้ำพุ เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในสังคมไทยส่วนใหญ่มีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผี และไสยศาสตร์ซึ่งเป็นการเชื่อที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่ไม่น้อย อย่างเช่น การนับถือในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของพระเครื่องการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดลบันดาลให้คุ้มครองรักษาจากภัยอันตรายต่าง ๆ และพบเจอแต่สิ่งที่ดีเช่น ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้หายจากโรคร้าย ยามมีทุกข์หลายคนจะนึกถึงวัด นึกถึงคุณพระ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อหาทางปลดเปลื้องทุกข์ และหาวิธีการสู่ความสุขสงบทางใจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนนิยมนับถือกราบไหว้ เช่น พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระรัตนตรัยจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนิกชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของชาวพุทธและยังเป็นสิ่งเคารพบูชาสูงสุดด้วย (วัฒนธรรมกับระบบความเชื่อในสังคมไทย, 2555, ออนไลน์) นอกจากนี้แล้วยังมีพระพุทธรูปต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนชาวไทย ได้มีความเชื่อถือ และเคารพบูชา พวกกันไปกราบไหว้วันมัสการ พระพุทธรูปเป็นสิ่งสำคัญเป็นสิ่งแทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนาเป็นสิ่ง

ประกอบใน ศาสนพิธี เป็นทางแห่งการทำบุญกุศลของชาวพุทธ และเป็นศิลปวัตถุของสังคม พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันมีชื่อเสียงทั่วประเทศ เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธรชินราช พระพุทธโสธร หลวงพ่อวัดไร่จิง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปหรือรูปเคารพอื่น ๆ ในบ้าน เช่น รูปหล่อพระอรหันตสาวก มีพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระสีวลี เป็นต้น และพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ พระโพธิสัตว์กวนอิม (เจ้าแม่กวนอิม) เป็นพระโพธิสัตว์ของพุทธศาสนาเถรวาท พระเครื่องนางไม้ รุกขเทวดา พระภิกษุที่สำคัญที่มีญาณบารมี ที่ยังมีชีวิต เช่น หลวงพ่อคุณ เป็นต้น นอกจากนี้ประชาชนคนไทยไม่ได้นับถือแต่เพียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังนับถือผี และศาสนาพราหมณ์เข้าไปด้วย เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ มีพระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ พระพิฆเนศวร พระยายม ฯลฯ เจ้าพ่อหลักเมือง (ศาลหลักเมือง)พระภูมิเจ้าที่ และที่นับถือผีเช่น ผีบ้านผีเรือน เจ้าป่าเจ้าเขา วิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง ของท้องถิ่น

5. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ของวัด เป็นกระบวนการและวิธีการในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ให้แก่วัดให้ประสบความสำเร็จตามที่ได้คาดหวังไว้ การประชาสัมพันธ์คือการที่วัดหรือพระสงฆ์นำข้อมูลเกี่ยวกับวัดหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสื่อสารถึงประชาชน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ รวมทั้งการแสดงธรรม และการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้เป็นการทำให้ผู้รับสารคือประชาชนทราบถึงโครงการกิจกรรมต่าง ๆ หรือเพื่อนำเสนอชื่อหรือสัญลักษณ์ตัวองค์กรทางพุทธศาสนา คือ วัด ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ มาสนับสนุนการประชาสัมพันธ์มีมากมายหลายหลายช่องทางด้วยกันตัวอย่าง เช่น สื่อโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา สื่อที่เป็นเสียง โฆษณาผ่านทางคลื่นวิทยุ โทรทัศน์ สื่อโฆษณาผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ตลอดจนสื่อทางอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถส่งสารอย่างรวดเร็วทำให้ประชาชนรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด

บริบทของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 969 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อาณาเขตปัจจุบันของวัดปทุมวนารามมี ดังนี้ (วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร, 2554, ออนไลน์)

ทิศเหนือ ติดกับที่ธรณีสงฆ์ของวัดปทุมวนาราม ถัดออกไปเป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และคลองแสนแสบ ทิศใต้ติดกับถนนพระรามที่ 1 ทิศตะวันออกติดกับทาง

สาธารณประโยชน์ และศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิร์ล ทิศตะวันตกติดจรดคลองอรชรเป็นคลองซอยที่แยกออกมาจากคลองแสนแสบถัดออกไปเป็นศูนย์การค้าสยามพารากอน

มูลเหตุของการสร้างวัดปฐมวนารามนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะสถาปนาให้เป็นพระอารามประจำวังสระปทุม เพื่อพระราชทานแก่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี โดยมีที่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของสระนอก ซึ่งเป็นที่นาหลวงมีลักษณะเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดเป็นสระน้ำและปลูกบัวพันธุ์ต่าง ๆ ไว้ภายในสระพร้อมกับพระราชทานนามพระอารามหลวงแห่งนี้ว่า วัดปฐมวนาราม แต่ประชาชนโดยทั่วไปมักนิยมเรียกว่า วัดสระปทุม หรือวัดสระ (เอนก นาวิกมูล, 2544, น.26)

โบราณวัตถุและประวัติน้ำที่มีอยู่ในวัดปฐมวนาราม

พระอุโบสถ

ตั้งอยู่ข้างหน้าวัด (หน้าวัดหันเข้าสู่สระปทุมวัน) หันหน้าไปทางทิศตะวันออกมีรูปทรงอย่างแบบรัตนโกสินทร์อื่น ๆ หลังคาลดสองชั้น มุงด้วยกระเบื้องทำลอนเป็นลูกฟูกอย่างแบบจีนประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันเป็นรูปมหายานกฤษณะนอนอยู่ใน กับดอกบัวประดับด้วยลายเปลว มีกอบัวมีใบและดอก ข้างล่างพื้นประดับกระจกสี ตามมุมและเสาระเบียงข้างนอกมีแผ่นศิลาเขียนสลักรูปกอบัวปิดไว้ ใบเสมาแต่งเป็นรูปสี่ยอดมน ตรงกลางสลักกลีบดอกไม้ตามแบบรัตนโกสินทร์ ชุ่มประตุน้ำต่างเป็นรูปปั้นรูปมงกุฏ บานประตู และหน้าต่าง ประดับลายรูปปั้นเป็นรูปชีวิตของชานา มีโรงนา ชานากำลัง ไปไลนา คราดนา ตกปลา ควายกำลังสู้กันอยู่ในคอก ในอากาศก็มีนกกระยางกำลังเหิรลมอยู่หลายตัว ภาพเหล่านี้เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศสภาพพื้นที่แถบนั้นตามธรรมชาติเป็นจริงในสมัยเริ่มสร้างวัด ด้านในของประตุน้ำต่าง เขียนรูปเครื่องบูชาแบบจีน สอดสีสวยงาม (ประวัติน้ำวัดปฐมวนารามราชวรวิหาร, 2555, ออนไลน์) ภายในพระอุโบสถมีพระประธานมีนามว่า พระใส เป็นพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 1 สอก 1 นิ้ว ประดิษฐานอยู่บนชุกชี 4 ชั้น ข้างหลังองค์พระมีชุ่มประทับ ส่องให้เห็นองค์พระงามเด่นยิ่งขึ้น รูปเขียนผนังข้างพระอุโบสถแบ่งเป็นสองชั้น ชั้นบนเขียนเป็นภาพการเสด็จประพาสสระบัว รอบเรือพระที่นั่งซึ่งลอยล้าอยู่กลางสระ มีบัวนานาชนิด เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ดอกหลากสี รูปชั้นล่างแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ที่พระภิกษุจะต้องอาบัติ และอาณิสต์ของการปฏิบัติ เฉพาะผนังหลังพระประธานเขียนเป็นรูปดอกบัวสวรรค์ขนาดใหญ่ แต่ละดอกมีนางฟ้าไปพ้อนรำอยู่ 7 นาง

พระเจดีย์

ต่อจากพระอุโบสถเข้าไปเป็นพระเจดีย์ รูปทรงกลม แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นฐานสี่เหลี่ยม ตามมุมทั้งสี่มีพุ่มปั้น เป็นรูปดอกซ้อน 4 ชั้น เฉพาะฐานแท้ ๆ เป็นรูปกลมข้างในโปร่งเปิดเข้าไปเห็นผนังที่ก่อรับน้ำหนักสามชั้นแต่ละชั้นหนาประมาณสามสอก ตรงกลางเป็นลานว่าง

ปัจจุบันได้ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองหินอ่อน บันไดขึ้นไปถึงตัวเจดีย์ สร้างเป็นรูปกลมข้างใน โปรงเหมือนกัน ตรงกลางมีพระพุทธรูปไสยาสน์หินอ่อน ซึ่งได้มาจากลังกา ข้าง ๆ มีพระพุทธรูปยืนในท่าต่าง ๆ ด้านตะวันออกมีรูปอดีตท่านเจ้าอาวาสประดิษฐานอยู่ (ประวัติวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร, 2555, ออนไลน์)

พระวิหาร

ต่อจากพระเจดีย์ไปทางทิศตะวันตก เป็นพระวิหาร คูภายนอกเฟิน ๆ มีรูปทรงคล้าย ๆ พระอุโบสถ วัดเทพศิรินทราวาส หลังคาสองชั้น และต่อระเบียงยื่นหน้าหลัง มุงกระเบื้องลูกฟูกอย่างพระอุโบสถ ประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันปิดกระจก ชั้นบนประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยในซุ้มปิดกระจก ด้านนอกปั้นเป็นรูปเทพชุมนุม ประกอบด้วยลายเปลวอย่างประณีตงดงาม หน้าบันไฉของระเบียง ปั้นรูปมหามงกุฏประดิษฐานบนพาน ขนาบด้วยฉัตรห้าชั้น ประกอบด้วยลายเทพพนม และลายเปลวประคูด้านต่าง กรอบซุ้มปั้นเป็นรูปยอดมงกุฏ ประกอบด้วยลายดอกบัวสีทอง พื้นประดับกระจกสี บานประตูด้านนอกทำลายเป็นเทพพนมอยู่ในดอกบัว พื้นประดับกระจกสี ด้านในเขียนเป็นรูปมนุษย์โผล่ขึ้นมาจากสระบัว หน้าต่างด้านนอกเขียนลายรดน้ำเป็นรูปดอกบัว ด้านในเขียนเป็นรูปยักษ์ ขึ้นจากสระบัวสอดสี เหมือนประตู เสาภายในเขียนเป็นรูปดอกบัว แต่ละเสาสีพื้นไม่เหมือนกัน ผนังตอนบนเขียนรูปภาพกระบวนเรือเสด็จชลมารค ตอนล่างเขียนเรื่องศรีธนชัย พระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตัก กว้าง 2 ศอก 1 นิ้ว มีพระนามว่า “พระเสริม” ข้างหน้าพระเสริมมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยอย่างเดียวกัน แต่ย่อมกว่า อีกองค์หนึ่ง หน้าตัก กว้าง 1 ศอก 6 นิ้ว มีพระนามว่า พระแสน ประดิษฐานลดลงมาพระพุทธรูปทั้งสององค์นี้ เป็นพระพุทธรูปสำคัญของแคว้นล้านช้างมาก่อน ซึ่งจะได้กล่าวประวัติรายละเอียดความเป็นมาในตอนท้าย ทางด้านซ้ายพระประธานมีพระบรมรูปปั้นของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 1 องค์ ด้านในซิดกำแพงแก้ว เขตพุทธาวาส มีกุฏิพิเศษอยู่ 2 หลัง ซ้ายและขวา หลังคาของกุฏิทั้งสองได้ต่อขึ้นไปเป็นหอรบั้งเป็นรูปสี่เหลี่ยมสูงเด่นอยู่ (ประวัติวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร, 2555, ออนไลน์)

วัดไร่จิง

วัดไร่จิง สถานที่ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำท่าจีนหรือเรียกอีกชื่อว่าแม่น้ำนครชัยศรี ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย สร้างโดย สมเด็จพระพุทธมหาจารย์(พุท) มีหลวงพ่อดาวไร่จิงซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นพระประธาน ที่ชาวนครปฐมเคารพนับถือ ระหว่างวันขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำ เดือน 5 และช่วงเทศกาลตรุษจีนทุกปี จะมีการเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดาวไร่จิงประจำปี ซึ่งเป็นงานใหญ่ของชาวนครปฐม เดิมเป็นวัด

ราชภัฏร์ ต่อมาจึงยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พุทธศักราช 2533 (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, 2549, น.3)

มีเรื่องเล่าว่า พื้นที่วัดในอดีตมีชาวจีนปลูกบ้านอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมากและนิยมปลูกจิ้งก้านอย่างแพร่หลาย จนเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านหรือชุมชนในแถบนี้ว่า ไไร่จิง ต่อมา เมื่อมีชุมชนหนาแน่นมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการสร้างวัดเพื่อเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ดังนั้น วัดจึงได้ชื่อตามชื่อของหมู่บ้านหรือชุมชนว่า วัดไร่จิง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ในราวปี พ.ศ. 2446 ได้ เสด็จตรวจเยี่ยมวัดในเขตอำเภอสามพราน ได้เสด็จมาที่วัดไร่จิง และทรงตั้งชื่อวัดใหม่ว่า วัดมงคลจินดาราม ทั้งทรงใ้แสงเล็บชื่อเดิมต่อท้ายจึงกลายเป็น วัดมงคลจินดาราม (ไร่จิง) เมื่อเวลาผ่านไปนานและคงเป็นเพราะความกร่อนของภาษาจีนทำให้วงเล็บหายไป คงเหลือเพียงคำว่า ไไร่จิง ต่อท้ายคำว่า มงคลจินดาราม จึงต้องเขียนว่า วัดมงคลจินดาราม-ไร่จิง แต่ในทางราชการยังคงใช้ชื่อเดิมเพียงว่า วัดไร่จิง สืบมาจนทุกวันนี้ (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, 2549, น.4-5)

ประวัติหลวงพ่อดไร่จิง

องค์หลวงพ่อดไร่จิงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 4 ศอก 2 นิ้วเศษ สูง 4 ศอก 16 นิ้วเศษ ประดิษฐานอยู่บนฐานอยู่บนฐานชุกชี 5 ชั้น เบื้องหน้าผ้าทิพย์ปูทอดลงมาองค์หลวงพ่อดไร่จิงประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ภายในอุโบสถ จากหนังสือประวัติวัดและหลวงพ่อดไร่จิง พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปัญโญ)(2549, น.13) ได้กล่าวไว้ว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) ได้ัญเชิญมาจากวัดศาลาปูน โดยนำล่องมาทางน้ำด้วยการทำแพไม้ไผ่หรือที่เรียกกันว่าแพลูกบวบรองรับองค์พระปฏิมากรรม เมื่อถึงหน้าวัดไร่จิงจึงได้ัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ภายในอุโบสถ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งเป็นวันสงกรานต์พอดีจึงมีประชาชนจำนวนมากมาชุมนุมกัน ในขณะที่ัญเชิญองค์หลวงพ่อดขึ้นจากแพ ลู่ปะรำพิธีได้เกิดอัศจรรย์แสงแดดที่แผดจ้ากลับพลันหายไป ความร้อนระอุในวันสงกรานต์ก็บังเกิดมีเมฆดำมืดทะมึน ลมปั่นป่วน พ้าคะนองและบันดาลให้มีฝนโปรยลงมาทำให้เกิดความเย็นน้ำและเกิดความปีติ ยินดีกันโดยทั่วหน้าประชาชนที่มาต่างก็พากันตั้งจิตอธิฐานเป็นหนึ่งเดียวกัน ว่า หลวงพ่อดจะทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขดับความร้อนร้ายคลายความทุกข์ให้หมดไปดุจสายฝนที่เมทนีดลให้ชุ่มฉ่ำ เจริญอกงามด้วยธัญญาหารฉะนั้น ดังนั้น วันดังกล่าวที่ตรงกับวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ของคนไทย ทางวัดจึงได้ถือเป็นวันสำคัญ และได้จัดให้มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองประจำปีหลวงพ่อดไร่จิง สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ตำนานหลวงพ่อดไร่จิงนั้นจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมา หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ มีหลายตำนาน ดังนี้

ตำนานที่ 1 ครั้งเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) ชาวเมืองนครชัยศรี ได้มาตรวจเยี่ยมวัดในเขตอำเภอสามพราน ได้เข้าไปในพระอุโบสถวัดไร่จิง หลังจากกราบพระประธานแล้ว มีความเห็นว่าพระประธานมีขนาดเล็กเกินไป จึงบอกให้ท่านเจ้าอาวาสพร้อมชาวบ้านไปอัญเชิญมาจากวัดศาลาปูนฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวางลงบนแบบไม้ไผ่และนำล่องมาตามลำน้ำและอัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถ ตรงกับวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 วันสงกรานต์พอดี

ตำนานที่ 2 วัดไร่จิงสร้างเมื่อปีกุน พ.ศ. 2394 ตรงกับปีสุดท้ายในรัชกาลที่ 3 ต้นปี ในรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) ซึ่งเป็นชาวเมืองนครชัยศรี ในขณะที่นั้นดำรงสมณศักดิ์พระราชาคณะที่ พระธรรมราชานุวัตร ปกครองอยู่ที่วัดศาลาปูนวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กลับมาสร้างวัดที่บ้านเกิดของตนที่ไร่จิง เมื่อสร้างพระอุโบสถเสร็จแล้วจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งจากกรุงเก่า (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) มาเพื่อประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถแต่การสร้างยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ ท่านได้มรณภาพเสียก่อน ส่วนงานที่เหลืออยู่นั้น พระธรรมราชานุวัตร (อาจ จันทโชโต) หลานชายของท่านจึงดำเนินงานต่อจนเรียบร้อยและบูรณะดูแลมาโดยตลอดจนถึงแก่มรณภาพ

ตำนานที่ 3 ตามตำนานเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับมีพระพุทธรูปลอยน้ำมา 5 องค์ก็มี 3 องค์ก็มีโดยเฉพาะในเรื่องที่เล่าว่ามี 5 องค์นั้น ตรงกับคำว่า ปัญจภาคี ปาฏิหาริยกลินธุ์โน ซึ่งได้มีการเล่าเป็นนิทานว่า ในกาลครั้งหนึ่ง มีพี่น้องชาวเมืองเหนือ 5 คน ได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจนสำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ชั้น โสดาบัน มีฤทธิ์อำนาจทางจิตมากได้พร้อมใจกันตั้งสัตย์อธิษฐานว่า เกิดมาชาตินี้จะขอบำเพ็ญบารมีช่วยให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ แม้จะตายไปแล้ว ก็จะขอสร้างบารมีช่วยสัตว์โลกให้ได้พ้นทุกข์ต่อไปจนกว่าจะถึงพระนิพานครั้งพระอริยบุคคลทั้ง 5 องค์ได้ดับขันธไปแล้ว ก็เข้าไปสถิตในพระพุทธรูปทั้ง 5 องค์จะมีความปรารถนาที่จะช่วยคนทางเมืองใต้ที่อยู่ติดแม่น้ำให้ได้พ้นทุกข์ จึงได้พากันลอยน้ำลงตามลำน้ำทั้ง 5 สาย เมื่อชาวบ้านตามเมืองที่อยู่ริมแม่น้ำเห็นเข้า จึงได้อัญเชิญและประดิษฐานไว้ตามวัดต่าง ๆ มีดังนี้

พระพุทธรูปองค์ที่ 1 ลอยไปตามแม่น้ำบางปะกง ขึ้นสถิตที่วัดโสธรวรารามวรวิหาร เมืองแปะรีว จังหวัดฉะเชิงเทรา เรียกกันว่า หลวงพ่อโสธร

พระพุทธรูปองค์ที่ 2 ลอยไปตามแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ขึ้นสถิตที่วัดไร่จิงเมืองนครชัยศรี เรียกกันว่า หลวงพ่อวัดไร่จิง

พระพุทธรูปองค์ที่ 3 ลอยไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นสถิตที่วัดบางพลี เรียกกันว่า หลวงพ่อวัดบางพลี แต่บางตำนานก็ว่า หลวงพ่อวัดบางพลีเป็นองค์แรกในจำนวน 5 องค์ จึงเรียกว่า หลวงพ่อโตวัดบางพลี

พระพุทธรูปองค์ที่ 4 ลอยไปตามแม่น้ำแม่กลอง ขึ้นสถิตที่วัดบ้านแหลม เมืองแม่กลอง เรียกว่า หลวงพ่อวัดบ้านแหลม

พระพุทธรูปองค์ที่ 5 ลอยไปตามแม่น้ำเพชรบุรี ขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเคราเมืองเพชรบุรี เรียกว่า หลวงพ่อวัดเขาตะเครา

ส่วนตำนานของเมืองนครปฐมนั้นเล่าว่า มีพระ 3 องค์ ลอยน้ำมาพร้อมกัน และแสดงปาฏิหาริย์จะเข้าไปยังบ้านศรัมาโโพธิ์ ซึ่งมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ จึงได้เรียกตำบลนั้นว่า "บางพระ" พระพุทธรูป 3 องค์ลอยไปจนถึงปากน้ำท่าจีนแล้วกลับลอยทวนน้ำขึ้นมาใหม่ จึงเรียกตำบลนั้นว่า สามประทวนหรือสามปทวน แต่เนื่องจากตำบลที่ชาวบ้านพากันไปซัดพระขึ้นฝั่งเพื่อขึ้นประดิษฐาน ณ หมู่บ้านของตน แต่ทำไม่สำเร็จ ต้องเปียกฝนและตากแดดตากลมจึงได้ชื่อว่าบ้านลานตากฟ้า และบ้านตากแดด ในที่สุดพระพุทธรูปองค์แรกจึงยอมสถิต ณ วัดไร่จึงเรียกกันว่า หลวงพ่อวัดไร่จึง ส่วนองค์ที่ 2 ลอยน้ำไปแล้วสถิตขึ้นที่วัดบ้านแหลมจังหวัดสมุทรสงคราม เรียกว่า หลวงพ่อวัดบ้านแหลมและองค์ที่ 3 ลอยตามน้ำไปตามจังหวัดเพชรบุรี แล้วขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเครา เรียกว่า หลวงพ่อวัดเขาตะเครา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวไปแล้ว ยังมีวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาและกล่าวถึงปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของคนไทยและการบริหารจัดการวัด โดยมีประเด็นที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

พระมหาวิชาญ เลี้ยวเส็ง (2546) ศึกษาเรื่อง พุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว ศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า วัดได้พัฒนารูปแบบจากสิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นพระอารามที่มีความอลังการเพื่อเป็นพุทธบูชาวัดจึงได้กลายเป็นที่รวมของฝีมือเชิงช่าง และมรดกทางวัฒนธรรมในกาลต่อมา ดังนั้น การมาเที่ยวชมพุทธศิลป์จึงได้คุณค่าทั้งด้านการพักผ่อน การแสวงหาความรู้และการแสวงบุญ วัดที่เข้าไปศึกษามีพุทธศิลป์ที่มีคุณค่าโดดเด่น แตกต่างกันออกไป มีประโยชน์ทางการใช้สอยเพื่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ทุกวัดได้ดูแลรักษาพุทธศิลป์ในวัดให้คงอยู่ในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกลมกลืนกับสภาพเดิมมากที่สุด พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในวัดที่เข้าไปศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์พุทธศิลป์ตรงกันกับนักวิชาการศิลปะ และนักวิชาการศิลปะเหล่านั้นเห็นว่า วัดต้องใช้พุทธศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางธรรมาปฏิบัติแก่ผู้มาเที่ยวชมให้มากที่สุดโดยไม่ได้ให้ความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจใด ๆ จากการสำรวจภาคสนามพบว่า สิ่งที่วัดควรปรับปรุง มากที่สุดคือการจัดทำเอกสารแนะนำวัด (ร้อยละ 34) และปรับปรุงความสะอาดบริเวณวัด (ร้อยละ 30) กรมศิลปากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้การสนับสนุน และแนวทางในการ

ปรับปรุงวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นศาสนสถานที่สำคัญต่อไป

ตรีรัตน์ ปิ่นประยงค์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของอุบาสกอุบาสิกา ในการบำรุงพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี การบำรุงพระพุทธศาสนาของผู้ปฏิบัติงาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สายงานธุรกิจระบบส่ง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเรื่องบทบาทอุบาสกอุบาสิกา ในการบำรุงพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏ ในพระไตรปิฎก และอรรถกถา 2) เพื่อศึกษา วิเคราะห์สภาพการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนา ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการของอุบาสกอุบาสิกา ที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน กฟผ.(ชส.) 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้อุบาสกอุบาสิกา กฟผ.(ชส.) ได้บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ผลการวิจัยเชิงเอกสารพบว่าบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาในการบำรุงพระพุทธศาสนา เป้าหมายที่แท้จริงคือการ ทำให้พระศาสนามั่นคงเจริญเป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกทั้งหลาย โดย อุบาสก อุบาสิกา จะต้อง ศึกษาและนำมาปฏิบัติ ให้ถูกต้อง ตามหลักพุทธธรรม ให้เกิดผลสูงสุดแก่ตนเอง พร้อมด้วยการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ เพื่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา กล่าวคือ อุบาสก อุบาสิกา ต้องรับผิดชอบ 1) ศึกษา 1)ปฏิบัติ 3)เผยแผ่ 4)ป้องกันศัตรู 5)บำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า 1)ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถาม รำลึกถึงพระพุทธเจ้าในลักษณะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ที่พัฒนาฝึกฝนตนจนเป็นอรหันต์ ร้อยละ 64.48 เชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ให้มนุษย์รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ให้พึ่งสิ่งที่อยู่นอกตัว เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ร้อยละ 84.91 มีความเห็น ว่าพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต่อสังคมเพราะมนุษย์จะดำรงอยู่ได้อาศัยศีลธรรมและการพัฒนาจิต ด้วย ร้อยละ 64.48 2)ความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระสงฆ์ ของอุบาสก อุบาสิกา ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวม ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก คือ ไม่ควรอย่างยิ่งที่บวช-สตรี ชักชวนพระเล่นการพนัน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ บวช-สตรีเรียนปริญญาตรีจากพระหรือบอกปริญญาแก่พระ สตรี พุศุประเล้าประโลม พระประกาศตัวเป็นผู้วิเศษมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ 3)การปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาหรือนุญกิริยา ของอุบาสก อุบาสิกาผู้ตอบแบบสอบถาม มีการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสดังนี้ นับถือพระพุทธศาสนาด้วยจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อดำรงชีวิตที่สุขในปัจจุบัน ร้อยละ 50.61 จุดประสงค์ในการทำบุญให้ทานเพื่ออุทิศให้บรรพชน ร้อยละ 61.31 การประพฤติตนอยู่ในศีล 5 ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ร้อยละ 57.66 การนั่งวิปัสสนากรรมฐานและสมาธิปฏิบัติเป็นบางครั้ง ร้อยละ .93 จุดประสงค์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและนั่งสมาธิเพื่อความสำเร็จในสิ่งปรารถนา ร้อยละ 51.09 และการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา (บุญกิริยาวัตถุ 10) ด้านทาน การให้ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน โดยถวายแด่พระภิกษุ สามเณร สงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อมนุษย์ที่มีความจำเป็น สนับสนุน

บุคคลและกิจการที่ดั่งาม สร้างสรรค์ เช่น มูลนิธิ และการบำเพ็ญอุกภัยทาน คือ ให้ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลาย ด้วยการไม่รังแก ไม่เบียดเบียน ร้อยละ 79.59

พระอริการประวัติ กั้นหะคุณ (2550) ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทด้านการศึกษาพระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณูปโภคผ่านโครงการพัฒนาชนบทหลาย ๆ โครงการ บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจ บทบาทในด้านการส่งเสริมศีลธรรม บทบาทการพัฒนาด้านศาสนวัตถุ สถานที่ บทบาทการพัฒนาวัดในด้านศาสนพิธี บทบาทด้านการปกครองมีส่งเสริมหมู่คณะสงฆ์ด้วยกัน บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านการศึกษา มีการอบรมจริยธรรมนักเรียนตาม โรงเรียนและหมู่บ้าน บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (2552) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการ ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .058

พระจันทะมุน นารทปญฺญ (แสงสุริจันทร)(2552) ศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารขององค์กร จากการศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในปัจจุบัน ใน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่นการให้ทุนการศึกษาเด็กทั้งชั้นประถม ชั้นมัธยม และมหาวิทยาลัย การส่งพระสงฆ์ไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่าง ๆ การให้การศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านวิทยุ โทรทัศน์ อีกด้านคือสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่งานสังคมสงเคราะห์ งานช่วยเหลือชาวบ้าน การสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

พระครูพิศาลดิริธรรม (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าการบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบสามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีการบริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบวิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครองการดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง,ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง

พระธวัชชัย จารุหมุโม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1.จากผลการศึกษา พบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2.การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่าสถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษายาสามัญ เพศ สถานภาพอาชีพ ตลอดจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิต

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรและการสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจนการทำงานที่เลื่อยชา มักทำงานแบบการย้ายอยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

พระพิรพงศ์ พิรสกุลโก (ศรีฟ้า) (2553) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดด้านการประชาสัมพันธ์และแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสาร 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของยุวพุทธิกสมาคม ซึ่งเกิดจากคนรุ่นใหม่ผู้มีอุดมการณ์ที่มุ่งมั่นเพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนากับคนวัยหนุ่มสาว ให้มาสนใจในพระพุทธศาสนา 3) รูปแบบและวิธีการการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ Internet และสื่อบุคคล เป็นต้น โดยมีวิธีการทั้งสี่เชิงรับ คือ ให้ประชาชนผู้สนใจค้นหาแหล่งข้อมูลข่าวสารจาก Internet และ ใช้สื่อเชิงรุก ได้แก่ โครงการประกวดหนังสือสั้น นิทรรศการงานศิลปะเพื่อพระธรรมทางสื่อสมัยใหม่

พระภูเมธ สุเมธ (พูนสุวรรณ)(2553) ศึกษาเรื่องความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระเจ้ากัณฑ์ วัดสวนดอก เชียงใหม่ พบว่าโดยส่วนใหญ่พุทธศาสนิกชนมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อพระพุทธรูปด้วยการกราบไหว้บูชา การบริจาคปัจจัยในตู้บริจาค แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่มีพฤติกรรมปฏิบัติในความเชื่อดั้งเดิม คือ การอ้อนวอนขอพร และมีความเชื่อในเรื่องชะตาชีวิตด้วยการเสี่ยงเซียมซี (เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนแต่จื๊อหมายถึง ไบ่ทำนาย โชคชะตาที่ต้องสั่ง ไม่ได้ตัวเองตาย) สอดคล้องกับผลการสังเกต ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อกราบไหว้บูชา จากผลการศึกษาข้อเสนอแนะและพฤติกรรมของชาวพุทธ พบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเชื่อตามหลักศรัทธาของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม คือ เข้ามากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปแล้วทำการสวดมนต์ขอพร และนั่งสมาธิ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ คือ เข้ามากราบไหว้บูชาและนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา มากกว่าการปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม เนื่องจากมีเหตุผลเดียวกัน คือ การเข้ามาสักการะกราบไหว้เพื่อความสงบสุขทางจิตใจ และได้มี

ข้อเสนอแนะว่า คณะสงฆ์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการสื่อสารความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติตัวต่อพระพุทธรูป รวมไปถึงการจัดสถานที่และกิจกรรมในศาสนสถานที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนหลักศรัทธาที่ถูกต้อง

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (2554) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศสถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา การศึกษาในประโยชน์บาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักเรียนและบาลีในชั้นสูงยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย มีการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควร

พระครูโสภณปทุมมากร(ชลอ ทุมปาโล)(2554) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.75 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ด้าน

การเป็นครูในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภัททปัญโญ)(2554) ศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม การศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ด้านการศึกษาอบรมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมาคือ ด้านศาสนบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ด้านคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และด้านปัจจัยการบริหารงานของเจ้าอาวาส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ด้านศาสนวัตถุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ด้านศาสนพิธี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และด้านการบริหารงานบุคคล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ตามลำดับ

พระอภินิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย)(2554) ศึกษาการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก)(2555) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชนกรณีศึกษา พระครูโพธิวิริคุณ วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำของพระครูโพธิวิริคุณ มีรูปแบบภาวะผู้นำเป็นแบบประสานคือ 1) ลักษณะพฤติกรรมโดยทั่วไปของท่านมีอริยาสัยดี มีความเป็นกันเอง กับทุกคนสร้างความอบอุ่นในการทำงาน 2) เน้นการปรึกษารื้อกับชุมชนก่อนการจัดงานเสมอ 3) การติดต่อประสานงานแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ติดต่อลงไปยังหัวหน้างาน แต่ถ้าหากเป็นงานเร่งด่วน ก็จะใช้การติดต่อ ไปยังลูกน้อง โดยตรง 4) การสั่งงานคำนึงถึงเรื่องผลของงานมากกว่าเวลา และพร้อมยืดหยุ่นเพื่อให้งานเดินไปได้ 5) ด้านความผูกพันกับเพื่อนร่วมงานให้ความเป็นกันเองไม่ถือตัว ให้ออกัสและสนับสนุนคนทำงานเสมอ 6) การประเมินผลการทำงานของลูกน้องจะพิจารณาจากความมุ่งมั่นตั้งใจ 7) การประเมินบุคคลจะพิจารณาในด้านการทำงานเป็นทีม 6) เรียนรู้จากข้อบกพร่องและนำไปปรับปรุง 9) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจะหาทางแก้ไขและป้องกัน 10) การให้ทุกคนมีส่วนร่วมแม้ใน โอกาสที่ไม่เหมาะสมกลายเป็นข้อดีของรูปแบบภาวะผู้นำเป็นแบบประสานการบริหารการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของพระครูโพธิวิริคุณ มีดังนี้ 1) ด้านสังคม พบว่าท่านนำแหล่งเรียนรู้

ต่าง ๆ มาไว้ในวัด ชุมชน ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่โดยใช้ลานวัดเป็นลานกีฬา 2) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าท่านส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างเด่นชัด เช่น การมีสถาบันการเงินชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้ง กลุ่มทำตุ๊กตา 3) ด้านการเมือง พบว่าท่านได้สนับสนุนให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรีเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน 4) ด้านวัฒนธรรม พบว่าท่านส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสม่ำเสมอ จนเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด 5) ด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ พบว่าท่านได้สนับสนุนให้สร้างอาคารเพื่อเป็นศูนย์สาธารณสุข และประสานงานกับภาครัฐ ให้มีเจ้าหน้าที่มาดูแล 6) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชน จัดสิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารการพัฒนาชุมชน 1) การบริหารคน เช่นการมอบหมายงาน ที่ไม่เหมาะสมกับคน 2) การบริหารเงินขาดความชัดเจนในรายละเอียดซึ่งอาจส่งผลกระทบต่องาน เช่น การขาดการยอมรับ การถูกครหา เป็นต้น

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดพุทธมรามาภิวัตน์กับวัดไร่จิงผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดจากทฤษฎี โดยการสังเคราะห์ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนจากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านมาเป็นตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียงของวัด ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์ และจากการประมวลแนวคิดทฤษฎีโดยการนำเอาภารกิจในการบริหารวัด 4 ด้านจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มาสร้างเป็นตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงจิตวิทยาการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดพุทธวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เข้าวัดพุทธวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่สามารถนับได้เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เข้าวัดพุทธวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ใช้สูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากร (ธานินทร์ ศิลปจารุ 2553, น.46) สามารถแสดงได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} N &= \frac{p(1-p)(z)^2}{(e)^2} \\ &= \frac{.50(1-.5)(1.96)^2}{(.05)^2} \\ &= 386 \end{aligned}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

p = ร้อยละของประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดหาขนาดตัวอย่าง

z = ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เท่ากับ 1.96

e = ค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลจากการคำนวณจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดอัตราส่วนในการเก็บข้อมูลจากวัดปทุมวนารามจำนวน 193 คน จากวัดไร่จิง จำนวน 193 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิดชนิดตรวจสอบรายการ (Check-List) และแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต และคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และที่พักอาศัย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับปัจจัยเชิงใจการเข้าวัดของประชาชนวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

- | | |
|--------------------------------|-------------|
| 1. เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ | จำนวน 5 ข้อ |
| 2. กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด | จำนวน 5 ข้อ |
| 3. ชื่อเสียงของวัด | จำนวน 5 ข้อ |
| 4. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ | จำนวน 5 ข้อ |
| 5. การประชาสัมพันธ์ | จำนวน 5 ข้อ |

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามวัดระดับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 4 ด้าน ได้แก่

- | | |
|---------------------------|-------------|
| 1. ด้านการสาธารณูปการ | จำนวน 5 ข้อ |
| 2. ด้านการเผยแพร่ | จำนวน 5 ข้อ |
| 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ | จำนวน 5 ข้อ |
| 4. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ | จำนวน 5 ข้อ |

แบบสอบถามตอนที่ 2 และแบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมาก
- 3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อย
- 1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคข้อเสนอนี้
เกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักการ ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยจูงใจ
การเข้าวัดกับความสำเร็จในการบริหารวัด ในหัวข้อเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด กิจกรรมและหลัก
ปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประชาสัมพันธ์ การสาธารณูปการ การเผยแพร่
การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ แล้วนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการสร้าง
เครื่องมือ

2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ แบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale)
เพื่อสร้างแบบสอบถามโดยกำหนดขอบเขตของคำถามเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน
กับความสำเร็จในการบริหารวัด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3. สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการวิจัยโดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความตรงในด้านเนื้อหา ความสมบูรณ์ด้าน
โครงสร้าง รูปแบบของแบบสอบถามด้านการใช้ภาษาและอื่น ๆ ที่อาจารย์ปรึกษาเสนอแนะ และหา
ค่าความสอดคล้อง (Index of Congruence – IOC)

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สำหรับการวิจัยไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และ
ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) เป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
แนวคิด สำนวนภาษาและการใช้ข้อความที่เป็นการวัดปัจจัยจูงใจการเข้าวัดกับความสำเร็จในการ
บริหารวัดที่พุทธมณฑลราชวรวิหาร แขวงปทุมวันเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบล
ไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ผู้ควบคุม

งานวิจัย และอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัยได้ร่วมตรวจสอบ ได้ค่าความเที่ยงตรง (Index of Congruence หรือ IOC) เท่ากับ .67 ถึง 1 ซึ่งสามารถนำไปทดสอบความเชื่อมั่นต่อไปได้

2. การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของคณะอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัยมาจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษา วัดปฐมวณาราม จำนวน 30 ชุด วัดไร่จิง จำนวน 30 ชุด และนำไปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cranbach Alpha Coefficient) วัดปฐมวณาราม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .908 วัดไร่จิง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .904

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ดำเนินการวิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม พร้อมแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากประชาชนที่เข้าวัดปฐมวณารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง โดยขอให้กรอกแบบสอบถามแล้วขอรับคืนตามจำนวนที่ศึกษา
2. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในแต่ละฉบับเพื่อนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ
3. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้เวลาเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 รวม 3 เดือน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ สามารถนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่พักอาศัย ในรูปตารางแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเชิงใจการเข้าวัดของประชาชนวัดปฐมวณารามราชวรวิหารและวัดไร่จิง โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2545, น.102-103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหาร วัดปทุมวนารามและวัดไร่จิง โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด (2545, น.102-103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง ความสำเร็จมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง ความสำเร็จมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง ความสำเร็จปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง ความสำเร็จน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง ความสำเร็จน้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง วิเคราะห์โดยใช้สถิติถดถอยพหุ (Multiple Regression)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือได้แก่การหาคุณภาพเครื่องมือใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach, 1970, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.96)

2. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) ได้แก่

2.1 ค่าความถี่ (Frequency)

2.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายหลักทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและอธิบายหลักทั่วไปของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้แก่สถิติถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม (Multiple Regression)

4. กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดพุทธมรณารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ประชาชนที่เข้าวัดพุทธมรณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม ทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการนำเสนอและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลอีกทั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ และอักษรย่อในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย (Regression Coefficients)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่พักอาศัย การรับรู้ข่าวสารของวัด และการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดพุทธมรณารามกับวัดไร่จิง แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียงของวัด ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จในการบริหารวัดพุทธมรณารามกับวัดไร่จิง แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแพร่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่พักอาศัย การรับรู้ข่าวสารของวัด และการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	วัดปทุมวนาราม		วัดไร่จิง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	52	26.9	86	44.6
หญิง	141	73.1	107	55.4
รวม	193	100.0	193	100.0
อายุ				
17 - 24 ปี	10	5.2	45	23.3
25 - 32 ปี	39	20.2	54	28.0
33 - 40 ปี	42	21.8	38	19.7
41 - 48 ปี	34	17.6	33	17.1
49 ปีขึ้นไป	68	35.2	23	11.9
รวม	193	100.0	193	100.0
ระดับการศึกษา				
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า	34	17.6	26	13.5
มัธยมปลาย / ปวช.	28	14.5	55	28.5
อนุปริญญา/ปวส.	18	9.3	24	12.4
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	113	58.5	88	45.6
รวม	193	100.0	193	100.0
อาชีพ				
นักเรียน/นักศึกษา	9	4.7	32	16.6
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	24	12.4	45	23.3
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	46	23.3	34	17.6
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	48	24.9	50	25.9
อาชีพอิสระ / รับจ้างทั่วไป	31	16.1	22	11.4
อื่น ๆ	35	18.1	10	5.2
รวม	193	100.0	193	100.0

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม(ต่อ)

สถานภาพ	วัดปทุมวนาราม		วัดไร่จิง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน				
ไม่เกิน 10,000 บาท	31	16.1	53	27.5
10,001 - 15,000 บาท	30	15.5	59	30.6
15,001 - 20,000 บาท	50	25.9	23	11.9
20,001 - 25,000 บาท	24	12.4	16	8.3
25,001 - 30,000 บาท	23	11.9	13	6.7
มากกว่า 30,000 บาท	35	18.1	29	15.0
รวม	193	100.0	193	100.0
ที่พักอาศัย				
อยู่ใกล้วัด	45	23.3	36	18.7
อยู่ไกลจากวัด	148	76.7	157	81.3
รวม	193	100.0	193	100.0

จากตารางที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งหมดจำนวน 386 ชุด แบ่งเป็นวัดปทุมวนาราม จำนวน 193 ชุด วัดไร่จิง จำนวน 193 ชุด ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 เพศชายจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 55.4 เพศชาย จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 44.6

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 49 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมาคือ 33-40 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 และอายุระหว่าง 17-24 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 25 - 32 ปี มากที่สุด จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 รองลงมาคือ 17 - 24 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 และอายุ 49 ปี ขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มากที่สุด จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 และอนุปริญญา/ปวส. มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือสูงกว่า มากที่สุด

จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาคือมัชฌมปลาย / ปวช. จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 และอนุปริญญา/ปวส. น้อยที่สุดจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้านมากที่สุด จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 รองลงมาคือธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 และนักเรียน/นักศึกษา มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน มากที่สุดจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 รองลงมาคือรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 และอาชีพอื่น ๆ น้อยที่สุดจำนวน 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 5.2

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อเดือน 15,001-20,000 บาท มากที่สุดจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 รองลงมาคือ มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 18.1 และ 25,001 - 30,000 บาท น้อยที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9 ส่วนวัดไร่จิงผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท มากที่สุด จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 รองลงมารายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และรายได้ 25,001 - 30,000 บาท น้อยที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7

วัดปทุมวนาราม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พักอาศัย อยู่ไกลจากวัด จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 76.7 และอยู่ใกล้วัด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ส่วนวัดไร่จิง ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ไกลจากวัด จำนวน 157 คิดเป็นร้อยละ 81.3 และอยู่ใกล้วัด จำนวน 36 คนคิดเป็นร้อยละ 18.7

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด

ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรม	ร้อยละ	
	วัดปทุมวนาราม	วัดไร่จิง
การรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัด		
หนังสือพิมพ์	1.0	13.0
ป้ายโฆษณา	10.4	48.7
วิทยุ	9.3	7.3
อินเทอร์เน็ต	8.3	12.4
จากการแนะนำ	81.3	52.3
อื่น ๆ	21.2	13.5
การเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด		
ฟังธรรมในวันพระ	62.2	16.6
ร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีล	51.8	9.3

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด (ต่อ)

ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรม	ร้อยละ	
	วัดปทุมวนาราม	วัดไร่จิง
ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์	76.7	33.2
ร่วมงานบุญที่วัดจัดขึ้น	64.2	57.0
ร่วมทำบุญกฐิน	44.0	25.4
ร่วมทำบุญผ้าป่า	39.9	21.2
ถวายสังฆทาน	79.3	71.4
อื่น ๆ	5.7	18.7

จากตารางที่ 2 การรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด ผู้ตอบแบบสอบถามวัดปทุมวนาราม ส่วนมากรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัด จากการแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 81.3 รองลงมาคือป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 29.5 และจากหนังสือพิมพ์น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.0 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัดจากการแนะนำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมาคือป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 48.7 และจากวิทยุน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.3

วัดปทุมวนารามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อถวายสังฆทาน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 79.3 รองลงมาคือ ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ คิดเป็นร้อยละ 76.7 น้อยที่สุดคือ ร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีลและร่วมทำบุญผ้าป่า คิดเป็นร้อยละ 39.9 ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าร่วมกิจกรรม ถวายสังฆทานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมาคือร่วมงานบุญที่วัดจัดขึ้นคิดเป็นร้อยละ 57.0 และร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีล น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 9.3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน วัดปทุมวนาราม แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียง ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์ รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานครและวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

ลำดับ	ปัจจัยจูงใจการเข้าวัด	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่ขิง		
		\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1.	เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด	4.18	.762	มาก	3.88	.820	มาก
2.	กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด	3.50	.911	ปานกลาง	3.14	.959	ปานกลาง
3.	ชื่อเสียงของวัด	3.24	1.010	ปานกลาง	3.62	.983	มาก
4.	สิ่งศักดิ์สิทธิ์	3.18	1.331	ปานกลาง	3.70	1.217	มาก
5.	การประชาสัมพันธ์	2.95	.870	ปานกลาง	3.32	.881	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.41	1.082	ปานกลาง	3.53	1.01	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าวัดปทุมวนาราม เกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ส่วนวัดไร่ขิง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53

เมื่อพิจารณารายด้านของวัดปทุมวนาราม พบว่าค่าเฉลี่ยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 รองลงมาคือด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95

ส่วนวัดไร่ขิงเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 รองลงมาคือด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14

2.1 ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด ของวัดปทุมวนาราม แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานครและวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของ วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด

ลำดับ	เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	พระสงฆ์มีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา	4.46	.629	มาก	4.07	.757	มาก
2.	พระสงฆ์เทศน์/สอนดี/เข้าใจง่าย	4.08	.664	มาก	3.65	.735	มาก
3.	มีอัครยาศัยต้อนรับญาติโยมเป็นอย่างดี	4.25	.759	มาก	4.08	.724	มาก
4.	เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิตแก่ ประชาชน	3.99	.845	มาก	3.71	.871	มาก
5.	สามารถเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ	4.15	.819	มาก	3.90	.907	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.18	.762	มาก	3.88	.820	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของวัดปทุมวนาราม พบว่าพระสงฆ์มีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 รองลงมาคือ มีอัครยาศัยต้อนรับญาติโยมเป็นอย่างดี เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่ามีอัครยาศัยต้อนรับญาติโยมเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 รองลงมาคือพระสงฆ์มีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และ พระสงฆ์เทศน์/สอนดี/เข้าใจง่ายมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65

2.2 ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของ วัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด

ลำดับ	กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด	วัดปฐมวณาราม			วัดไร่ขิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	เข้าวัดเพื่อฟังธรรม	3.46	1.00	ปานกลาง	2.75	.799	ปานกลาง
2.	เข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีล	3.37	.997	ปานกลาง	2.70	.868	ปานกลาง
3.	เข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัด	3.61	.810	มาก	3.45	.871	ปานกลาง
4.	ร่วมกิจกรรมงานบุญที่วัดจัดขึ้น	3.43	.864	ปานกลาง	3.40	1.006	ปานกลาง
5.	ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา	3.63	.850	มาก	3.44	.923	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.50	.911	ปานกลาง	3.14	.959	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 พบว่าปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปฐมวณาราม ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ส่วนวัดไร่ขิง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของวัดปฐมวณาราม พบว่า การร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมาคือเข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

ส่วนวัดไร่ขิงเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า เข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัด ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 รองลงมาคือ ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70

2.3 ด้านชื่อเสียงของวัด เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านชื่อเสียงของวัด รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของ วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานครและวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านชื่อเสียงของวัด

ลำดับ	ชื่อเสียงของวัด	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดที่มีความสวยงามทางศิลปกรรม	3.22	.928	ปานกลาง	3.52	.896	มาก
2.	เป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม	3.81	1.00	มาก	3.57	.928	มาก
3.	วัดสำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่	3.31	.917	ปานกลาง	3.83	.932	มาก
4.	มีชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์	3.30	.969	ปานกลาง	3.97	.946	มาก
5.	เป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไป	2.59	.856	ปานกลาง	3.17	1.022	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.24	1.010	ปานกลาง	3.61	.983	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่าปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนาราม ด้านชื่อเสียงของวัดในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ส่วนวัดไร่จิง ในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของวัดปทุมวนาราม พบว่าชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 รองลงมาคือเป็นวัดสำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่ เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 และเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไป มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 รองลงมาคือเป็นวัดสำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่ เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไปเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17

2.4 ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ลำดับ	ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1.	ต้องการเข้าบูชาวัตถุมงคล	1.84	.810	น้อย	2.51	1.026	ปานกลาง
2.	ต้องการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์	3.59	1.138	มาก	4.15	.984	มาก
3.	ขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาล โชคลาภ	2.47	1.085	น้อย	3.41	1.183	ปานกลาง
4.	ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิต	3.88	1.031	มาก	4.29	.895	มาก
5.	เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงใน พระพุทธศาสนา	4.13	.935	มาก	4.16	.977	มาก
รวมเฉลี่ย		3.18	1.331	ปานกลาง	3.70	1.217	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่าปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิจารณาในภาพรวม พบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของวัดปทุมวนาราม พบว่าเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือ ต้องการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิต เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และ ต้องการเข้าบูชาวัตถุมงคล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.84

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเข้าวัดเพราะต้องการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 รองลงมาคือ มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และต้องการเข้าบูชาวัตถุมงคลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51

2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการประชาสัมพันธ์ รายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน วัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐมด้านการประชาสัมพันธ์

ลำดับ	ด้านการประชาสัมพันธ์	วัดปฐมวณาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	ทราบข่าวสารของวัดผ่านสื่อต่าง ๆ	2.94	.867	ปานกลาง	3.31	.787	ปานกลาง
2.	วัดได้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ	2.91	.824	ปานกลาง	3.34	.815	ปานกลาง
3.	รู้ข้อมูลกิจกรรมจากคนที่มาเข้าวัด	3.17	.802	ปานกลาง	3.40	.873	ปานกลาง
4.	วัดประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง	3.07	.807	ปานกลาง	3.50	.879	ปานกลาง
5.	เข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์	2.66	.966	ปานกลาง	3.06	.988	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.95	.870	ปานกลาง	3.32	.881	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่า ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของประชาชน ของวัดปฐมวณาราม ในด้านการประชาสัมพันธ์ พิจารณาในภาพรวม พบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95 ส่วนวัดไร่จิง ในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของวัดปฐมวณาราม พบว่าได้รับข้อมูลข่าวสารจากคนที่มาเข้าวัดมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 รองลงมาคือวัดได้ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 และเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากประชาชนที่มาเข้าวัด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จในการบริหาร วัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และ วัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้พิจารณาจากตัวชี้วัด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการเผยแพร่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังปรากฏในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความสำเร็จในการบริหารวัดของ วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

ลำดับ	ความสำเร็จในการบริหารวัด	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่ขิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการสาธารณูปการ	3.98	.735	มาก	3.80	.769	มาก
2.	ด้านการเผยแผ่	4.06	.837	มาก	3.77	.801	มาก
3.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.69	.717	มาก	3.84	.761	มาก
4.	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	4.07	.775	มาก	3.96	.788	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.95	.738	มาก	3.84	.785	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ส่วนวัดไร่ขิง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84

เมื่อพิจารณารายด้านของวัดปทุมวนาราม พบว่าค่าเฉลี่ยด้านการสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 รองลงมาคือด้านการเผยแผ่มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และด้านการศึกษาสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69

ส่วนวัดไร่ขิง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยด้านการสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 รองลงมาคือด้านการศึกษาสงเคราะห์มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และด้านการเผยแผ่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77

3.1 ด้านสาธารณูปการ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณูปการ รายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัด
วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง
ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับ	ด้านการสาธารณูปการ	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้สร้างอาคารเสนาณะอย่างเพียงพอ	3.76	.713	มาก	3.80	.704	มาก
2.	มีการสร้างศาลาประกอบพิธีกรรมอย่างเพียงพอ	3.98	.688	มาก	3.82	.700	มาก
3.	การจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ เป็นระเบียบเรียบร้อย	4.48	.622	มาก	3.96	.769	มาก
4.	การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์	3.73	.716	มาก	3.58	.801	มาก
5.	วัดมีการซ่อมแซมกุฏิวิหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม อยู่เสมอ	3.96	.683	มาก	3.89	.819	มาก
รวมเฉลี่ย		3.98	.735	มาก	3.80	.704	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80

เมื่อพิจารณารายข้อของวัดปทุมวนาราม พบว่าการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในวัดมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 รองลงมาคือการสร้างศาลาประกอบพิธีกรรม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในวัดมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 รองลงมาคือการซ่อมแซมกุฏิวิหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58

3.2 ด้านการเผยแพร่ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแพร่ รายละเอียดดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัด
วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง
ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่

ลำดับ	ด้านการเผยแผ่	วัดปทุมวนาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1.	การเผยแผ่ข้อมูลทางพุทธศาสนา ผ่านสื่อต่าง ๆ	3.62	.882	มาก	3.62	.789	มาก
2.	การแสดงธรรมแก่ประชาชน	4.49	.638	มาก	3.85	.736	มาก
3.	มีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทาง พุทธศาสนา	3.63	.838	มาก	3.46	.822	ปานกลาง
4.	จัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม ปฏิบัติธรรม	4.05	.713	มาก	3.76	.820	มาก
5.	จัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญ ทางพุทธศาสนา	4.53	.577	มากที่สุด	4.17	.705	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.06	.837	มาก	3.77	.810	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่า ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนาราม ด้านการเผยแผ่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77

เมื่อพิจารณารายข้อของวัดปทุมวนาราม พบว่าการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือการแสดงธรรมแก่ประชาชน มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 และมีการเผยแผ่ข้อมูลทางพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยด้านการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 รองลงมาคือการแสดงธรรมแก่ประชาชน มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และมีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับ ความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ รายละเอียดดัง ตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัด
วัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง
ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	วัดปฐมวณาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	จัดสถานที่ในวัดเพื่อเป็นสื่อกลางทางการศึกษา	3.75	.709	มาก	3.88	.751	มาก
2.	จัดตั้งโรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่าง ๆ	3.75	.700	มาก	3.91	.776	มาก
3.	มีสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	3.76	.688	มาก	3.88	.723	มาก
4.	การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษา	3.77	.687	มาก	3.91	.716	มาก
5.	มีห้องสมุดสื่อบริการเพื่อการศึกษา	3.45	.777	ปานกลาง	3.63	.807	มาก
รวมเฉลี่ย		4.06	.717	มาก	3.84	.761	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปฐมวณาราม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84

เมื่อพิจารณารายข้อของวัดปฐมวณาราม พบว่าการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รองลงมาคือการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และมีห้องสมุดสื่อบริการเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45

ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการจัดตั้งโรงเรียน ศูนย์อบรมชมรมต่าง ๆ และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมาคือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาและจัดสถานที่ในวัดเพื่อเป็นสื่อกลางทางการศึกษา มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และมีห้องสมุดสื่อบริการเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

3.4 ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียด ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสำเร็จในการบริหารวัด
วัดปฐมวณารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และวัดไร่จิง
ตำบลไร่จิง อำเภอสางปราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ลำดับ	ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	วัดปฐมวณาราม			วัดไร่จิง		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล	4.28	.710	มาก	4.14	.719	มาก
2.	อนุญาตให้ประชาชนใช้สถานที่ของวัด	4.06	.700	มาก	3.95	.724	มาก
3.	ส่งเสริมให้ประชาชนเลิกอบายมุขสิ่งเสพติด	4.10	.797	มาก	3.96	.834	มาก
4.	ร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรม	3.64	.737	มาก	3.73	.784	มาก
5.	ช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสพภัย	4.31	.696	มาก	4.04	.825	มาก
รวมเฉลี่ย		4.07	.775	มาก	3.96	.788	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปฐมวณาราม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ส่วนวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96

เมื่อพิจารณารายชื่อของวัดปฐมวณาราม พบว่า การช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสพภัย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 รองลงมาคืออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64

ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าค่าเฉลี่ยด้านอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 รองลงมาคือช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสพภัย มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 และร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ตามสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดกับความ ความสำเร็จในการบริหารวัดปฐมวณาราม ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม คือความสำเร็จในการบริหารวัดปฐมวณาราม

สามารถเขียนเป็นสมการเชิงเส้น (Linearity) ได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + e \dots\dots\dots(1)$$

Y = ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม

X₁ = ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์

X₂ = ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด

X₃ = ด้านชื่อเสียงของวัด

X₄ = ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์

X₅ = ด้านการประชาสัมพันธ์

e = ค่าความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 14 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนาราม)

ตัวแปร	เจ้าอาวาสและ พระสงฆ์	กิจกรรมหลัก ปฏิบัติของวัด	ชื่อเสียง ของวัด	สิ่งศักดิ์สิทธิ์	ประชาสัมพันธ์
เจ้าอาวาสและพระสงฆ์	1.000				
กิจกรรมหลักปฏิบัติของวัด	.389	1.000			
ชื่อเสียงของวัด	.239	.253	1.000		
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	.194	.033	.486	1.000	
การประชาสัมพันธ์	.174	.150	.370	.289	1.000
Min	2	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5
Mean	4.46	3.46	3.22	1.84	2.94
Standard Deviation	.629	1.000	.928	.801	.867

จากตารางที่ 14 ผลตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ก่อนนำไปหาความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนาราม โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยพหุเนื่องจากการใช้สถิติถดถอยพหุมีเทคนิคกำกับวิธีที่ตัวแปรอิสระคู่ใดคู่หนึ่งต้องไม่มีความสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น.150) ซึ่งจากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ โดยการสร้าง Correlation Matrix พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีสัมประสิทธิ์สูงกว่า 0.75 ดังนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ในสมการถดถอยพหุ (Multiple Regression) ต่อไปได้ ตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนาราม

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย(b)	t	Sig t
เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด(X ₁)	.962	6.341	.000
การประชาสัมพันธ์ (X ₅)	.497	3.076	.000
ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (X ₄)	.331	2.335	.002
ค่าคงที่(Constant)	46.372	11.083	.001

R = .499, R² = .249, SEE = 6.675, F = 20.928, Significant of F = 0.00

สามารถเขียนสมการเชิงเส้นได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_5 + b_3X_4 \dots \dots \dots (2)$$

หรือ ความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนาราม

$$= \underbrace{46.372}_{(11.083)} + \underbrace{.962}_{(6.341)} \text{ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด} + \underbrace{.497}_{(3.076)} \text{ การประชาสัมพันธ์} \\ + \underbrace{.331}_{(2.335)} \text{ สิ่งศักดิ์สิทธิ์}$$

R = .499, R² = .249, SEE = 6.675, F = 20.928, Significant of F = 0.00

จากตารางที่ 15 ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 5 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัวมีผลเชิงบวกต่อ ตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อยคือ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด การประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตัวแปรทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามได้ถึงร้อยละ 24.9 แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ 75.1 และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เท่ากับ 6.675

การวิเคราะห์ตามสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงใจในการเข้าวัดกับความ
 ความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression) เพื่อ
 หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามคือความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง
 สามารถเขียนเป็นสมการเชิงเส้น (Linearity) ได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + e \dots\dots\dots(1)$$

Y = ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิง
 X₁ = ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์
 X₂ = ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด
 X₃ = ด้านชื่อเสียงของวัด
 X₄ = ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 X₅ = ด้านการประชาสัมพันธ์
 e = ค่าความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 16 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง)

ตัวแปร	เจ้าอาวาส และพระสงฆ์	กิจกรรมหลัก ปฏิบัติของวัด	ชื่อเสียง	สิ่งศักดิ์สิทธิ์	ประชาสัมพันธ์
เจ้าอาวาสและพระสงฆ์	1.000				
กิจกรรมหลักปฏิบัติของวัด	.383	1.000			
ชื่อเสียงของวัด	.365	.303	1.000		
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	.336	.294	.504	1.000	
การประชาสัมพันธ์	.362	.376	.390	.341	1.000
Min	2	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5
Mean	4.07	2.75	3.52	51.2	331.
Standard Deviation	.757	.799	.896	026.1	787.

จากตารางที่ 16 ผลตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ก่อนนำไปหาความสัมพันธ์
 กับความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยพหุ เนื่องจากการใช้สถิติ
 ถดถอยพหุมีเทคนิคกำกับวิธีที่ตัวแปรคู่ใดคู่หนึ่งต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน สูงกว่า 0.75
 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น.150) ซึ่งจากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร

อิสระ โดยการสร้าง Correlation Matrix พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีสัมประสิทธิ์สูงกว่า 0.75 ดังนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ในสมการถดถอยพหุ (Multiple Regression) ต่อไปได้ ตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย(b)	t	Sig t
การประชาสัมพันธ์ (X ₅)	1.094	6.117	.000
ชื่อเสียงของวัด (X ₃)	.641	3.579	.000
เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด (X ₁)	.607	3.116	.000
ค่าคงที่ (Constant)	35.417	8.849	.002

R = .630, R² = .397, SEE = 7.222, F = 41.440, Significant of F = 0.00

สามารถเขียนสมการเชิงเส้นได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_5 + b_2X_3 + b_3X_1 \dots \dots \dots (2)$$

หรือ ความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง

$$= 35.417 + 1.094 \text{ การประชาสัมพันธ์} + .641 \text{ ชื่อเสียง} \\ (8.849) \quad (6.117) \quad (3.579) \\ + .607 \text{ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด} \\ (3.116)$$

R = .630, R² = .397, SEE = 7.222, F = 41.440, Significant of F = 0.00

จากตารางที่ 17 ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 5 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัวมีผลเชิงบวกต่อ ตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อยคือ การประชาสัมพันธ์ ชื่อเสียงของวัด และเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดตัวแปรทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิงได้ถึงร้อยละ 39.7 แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิงที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ 60.3 และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดไร่จิง เท่ากับ 7.222

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้วิจัยได้ประมวลผลจากแบบสอบถามปลายเปิด โดยการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ	วัดปฐมวนาราม		วัดไร่จิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหา อุปสรรค				
1. สภาพเศรษฐกิจ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในปัจจุบันประชาชนจำนวนมากต้องดิ้นรนขวนขวาย ทำงานประกอบสัมมาอาชีพจึงไม่มีเวลาเข้าวัดทำบุญ	30	15.54	38	19.68
2. การปฏิบัติตนของพระบางรูปไม่เหมาะสม จากข่าวที่ไม่ดี ของพระสงฆ์ทำให้ไม่อยากจะเข้าวัด	23	11.91	19	9.84
3. สังคมเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้นมีความเจริญ ทางวัตถุ คนหันมานิยมความสุขจากวัตถุนิยม คือจาก เรื่องกามารมณ์ เรื่องความสวย ความงาม ความ สนุกสนานรื่นเริง หันไปหาสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าเข้า วัดทำบุญ	10	5.18	13	6.73
4. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	5	2.59	4	2.07
5. กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อธุรกิจมากเกินไป	6	3.10	2	1.03
6. ขาดการปลูกฝังและส่งเสริมแก่เยาวชน	3	1.55	3	1.55
7. เห็นว่าเป็นเรื่องของผู้สูงอายุ ล้าหลังไม่ทันสมัย สนใจสิ่ง รอบตัวมากกว่าการเข้าวัด	2	1.03	4	2.07
8. ระยะทางไกล เดินทางไม่สะดวก	2	1.03	2	1.03
9. ขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา	3	1.55	0	0
10. ขาดการประชาสัมพันธ์	2	1.03	1	0.51
ข้อเสนอแนะ				
1. จัดกิจกรรมภายในวัดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับ กิจกรรมของทางวัด เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธ ศาสนาและช่วงเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น	16	8.29	13	6.73
2. ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัดให้ประชาชนให้มากขึ้น	13	6.73	15	7.77
3. พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนให้น่าเลื่อมใสและเป็นแบบอย่าง	5	2.59	16	8.29

ตารางที่ 18 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	วัดปทุมวนาราม		วัดไร่จิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. จัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่สงบร่มรื่น	8	4.14	12	6.21
5. การจัดให้มีการถือศีล ปฏิบัติธรรมภายในวัดให้มากขึ้น	10	5.18	7	3.62
5. ปรับปรุงเรื่องเจ้าหน้าที่ ให้บริการทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ	9	4.66	4	2.07
7. ปลุกฝังการเข้าวัด โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก	3	1.55	5	2.59
8. พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง	3	1.55	2	1.03
9. จัดกิจกรรมการทำบุญแจกวัตถุมงคล	0	0	4	2.07

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาระดับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน และระดับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง
- เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน กับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประชาชนที่เข้ามายังวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ตำบลไร่จิง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครพนม โดยการใช้สูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ในรูปแบบของค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและอธิบายหลักทั่วไปของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติหาความสัมพันธ์การถดถอยพหุ (Multiple Regression) สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

- กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 386 คน แบ่งเป็นวัดปทุมวนารามจำนวน 193 คน และวัดไร่จิง จำนวน 193 คน ผู้ตอบแบบสอบถามของวัดปทุมวนารามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 มีอายุระหว่าง 49 ปี ขึ้นไป จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2

มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 มีอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 มีรายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 พักอาศัยอยู่ไกลจากวัด จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 76.7 การรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัดส่วนใหญ่จากการแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 81.3 และเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด ส่วนใหญ่เป็นการถวายสังฆทาน คิดเป็นร้อยละ 79.3

ส่วนวัดไร่จิง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 55.4 มีอายุระหว่าง 25-32 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 มีอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 มีรายได้ต่อเดือน 10,001- 15,000 บาท จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ไกลจากวัด จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 การรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัดส่วนใหญ่จากการแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 52.3 และเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด ส่วนใหญ่เป็นการถวายสังฆทาน คิดเป็นร้อยละ 71.4

2. ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดไร่จิงพิจารณาในภาพรวม พบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นรายด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนาราม ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ พระสงฆ์มีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีอภิปุณฺณธรรมอันรับญาติโยมเป็นอย่างดี เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับพระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดไร่จิงด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีอภิปุณฺณธรรมอันรับญาติโยมเป็นอย่างดี เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือพระสงฆ์มีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใส

เคารพศรัทธา เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับพระสงฆ์เทศน์/สอนดี/เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือเข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัด ไร่จึงด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง และเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านชื่อเสียงของวัด ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามด้านชื่อเสียงของวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือวัดสำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่ เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัด ไร่จึงด้านชื่อเสียงของวัดเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือวัดสำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่ เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และต้องการเช่าบูชาวัตถุมงคลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัด ไร่จึงด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเข้าวัดเพื่อต้องการขอพร

เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีจริงในพระพุทธศาสนา เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และเข้าวัดเพื่อต้องการเช่าบูชาวัตถุมงคลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนาราม ด้านการประชาสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารจากคนที่มาเข้าวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือวัดได้ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง และเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดไร่จิงด้านการประชาสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือได้รับข้อมูลข่าวสารจากคนที่มาเข้าวัดเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง และเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามพิจารณาในภาพรวมพบว่ามีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการเผยแผ่มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากรองลงมาคือด้านการศึกษาสงเคราะห์มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และด้านการเผยแผ่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

3.1 ด้านสาธารณูปการ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในวัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการสร้างศาลาประกอบพิธีกรรม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิง ด้านสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในวัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการซ่อมแซม

กฏีบริหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3.2 ด้านการเผยแพร่ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านการเผยแพร่ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือการแสดงธรรมแก่ประชาชน มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และการเผยแพร่ข้อมูลทางพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดใดจึงด้านการเผยแพร่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการแสดงธรรมแก่ประชาชน มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และมีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษามีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และวัดมีห้องสมุดสื่อบริการเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดใดจึงด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งโรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่าง ๆ และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาและจัดสถานที่ในวัดเพื่อเป็นสื่อกลางทางการศึกษา มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และวัดมีห้องสมุดสื่อบริการเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3.4 ด้านสาธารณสงเคราะห์ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามด้านสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสพภัยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือวัดได้อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิงด้านสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสบภัย มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

4. การทดสอบสมมติฐาน จากสมมติฐาน ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด

จากผลการทดสอบสมมติฐานของวัดปทุมวนาราม จากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 5 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัวมีผลเชิงบวกต่อ ตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด การประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตัวแปรทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามได้ถึงร้อยละ 24.9 และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัดปทุมวนารามราชวรวิหารเท่ากับ 6.675

ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน ของวัดไร่จิง พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การประชาสัมพันธ์ ชื่อเสียง และเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ตัวแปรทั้ง 3 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิงได้ถึงร้อยละ 39.7 และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัดไร่จิงเท่ากับ 7.222

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิงผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเชิงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนารามพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวัดไร่จิงเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียงของวัด ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยเชิงใจหรือสิ่งเชิงใจทำให้คน

อยากเข้ามาวัดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอารี พันธุ์ณี (2546, น. 179) ที่กล่าวว่าแรงจูงใจมีความหมายเช่นเดียวกับสิ่งจูงใจหรือเครื่องล่อคือสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกพฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการจูงใจอันเป็นตัวทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความต้องการ ความสนใจ ทศนคติ และสอดคล้องกับทฤษฎีของ มาสโลว์ (Maslow, 1954, p.35) ที่กล่าวว่ามนุษย์มีความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น ประชาชนจึงเข้าวัดเพื่อต้องการมาฟังเทศน์ฟังธรรมจากพระสงฆ์เพื่อนำหลักธรรมนั้นกลับไปปฏิบัติหรือเป็นแนวทางดำเนินชีวิต เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ร่วมทำบุญบริจาคเงิน และการได้ไปเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ช่วยให้เกิดความสุขทางด้านจิตใจ

1.1 ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ในภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดปทุมวนารามมีเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่มีจริยาวัตรที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธา พร้อมทั้งสามารถเป็นผู้นำของประชาชนในด้านของจิตวิญญาณ พิธีกรรม และคุณธรรม จริยธรรมปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีอริยาสัยไม่ตรีมีเมตตาต่อประชาชนที่มาทำบุญเป็นอย่างดีรวมทั้งสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่ประชาชน สามารถนำหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเทศนามอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามและเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548, น.55) ที่ได้กล่าวว่า พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติตามมากาย และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำให้แก่พุทธศาสนิกชนในด้านจิตใจมีหน้าที่ของพระภิกษุที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ การให้ความอนุเคราะห์ชาวบ้าน ตามหลักปฏิบัติในฐานะที่พระภิกษุเป็นเสมือนทิสเบื้องบนได้แก่ 1) ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว 2) แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 5) ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6) บอกทางสวรรค์ คือ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญ

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิง ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากพระสงฆ์มีอริยาสัยไม่ตรีต้อนรับประชาชนที่มาทำบุญมีสัมมาวาจามีการเจรจา ไพเราะเหมาะกาลเทศะ ประสานสามัคคี มีประโยชน์ และประกอบด้วยเมตตา รวมทั้งมีจริยาวัตรที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติตามพระวินัยเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ผู้พบเห็นสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิต สามารถนำหลักธรรมมาเทศนามอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2540, น.5) ที่ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำมีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำ ให้บุคคลทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2526, น.38-40) ได้กล่าวถึง บทบาทของวัดและพระสงฆ์ว่า งานของพระสงฆ์และวัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ได้แก่การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรทุกระดับอายุ การอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญในวัดในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ตามประเพณีหรืองานเทศกาลต่าง ๆ และการจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน การสงเคราะห์ประชาชน ได้แก่ การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลช่วยประกอบประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เป็นต้น และการช่วยเหลืองานของทางราชการในกิจการต่าง ๆ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการประวัติ กันทะคุณ (2550) ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทด้านการศึกษาพระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณูปโภคผ่าน โครงการพัฒนาชนบทหลาย ๆ โครงการ บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจ บทบาทในด้านการส่งเสริมศีลธรรม บทบาทการพัฒนาด้านศาสนวัตถุ สถานที่ บทบาทการพัฒนาวัดในด้านศาสนพิธี บทบาทด้านการปกครองมีส่งเสริมห่มคณะสงฆ์ด้วยกัน บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภัททปัญโญ) (2554) ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกาแพงแสน จังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนาราม และของวัดไร่จิงด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดนั้นประชาชนมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเนื่องจากพระสงฆ์นั้นมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำประชาชนให้การอบรมทางด้านจิตใจ เป็นบุคคลตัวอย่าง พระสงฆ์มีการปฏิบัติตนที่เหมาะสมมีจริยวัตรที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่ประชาชนมีความรู้สามารถนำหลักธรรมมาเทศนาอบรมสั่งสอนให้ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยนาด บุนนาค (2548, ออนไลน์) ที่ได้กล่าวไว้ว่า พระเป็นผู้นำชาวบ้าน เพราะชาวบ้านถือว่าพระเป็นผู้มีคุณธรรมละทิ้งความสุขทางโลก ถือสันโดษ และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้วย จึงพร้อมที่จะเชื่อฟังและ

ปฏิบัติตาม ในทำนองเดียวกัน พระภิกษุซึ่งได้รับการอนุเคราะห์ด้วยปัจจัย 4 จากชาวบ้าน ก็ต้องอุปการะชาวบ้านด้วยการแสดงธรรม หรือคอยให้คำปรึกษาสั่งสอนเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน

1.2 ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่มักเข้าร่วมประกอบกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่วัดจัดขึ้น เข้าวัดเพื่อร่วมทำบุญบริจาคเงินบำรุงวัด เข้าวัดฟังธรรมในวันพระ ร่วมงานบุญกุศลที่ทางวัดจัดขึ้นและร่วมรักษาศีลปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2548, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการทำบุญ คือการทำความดีด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง คือ 1) การให้ทาน การเสียสละ หรือการเผื่อแผ่แบ่งปันไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่น ๆ 2) รักษาศีล คือทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย 3) เจริญภาวนา ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจให้เจริญด้วยสมาธิ และปัญญา

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัด ไร่จึงด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนส่วนใหญ่มักเข้าวัดทำบุญด้วยการบริจาคเงินช่วยบำรุงค่าใช้จ่ายของวัดในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเข้าร่วมประกอบกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา เข้าร่วมงานบุญกุศลที่วัดจัดขึ้นเข้าวัดฟังธรรมในวันพระ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอมรา รอดคารา (2547, น.217) ได้อธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของชาวพุทธไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เป็นระเบียบ แบบแผน เป็นการบำเพ็ญกุศล และเป็นวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของคนไทย การที่จะให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน และยังคงสอดคล้องแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2548, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการทำบุญ คือการทำความดีด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 อย่างคือ 1) การให้ทาน การสละ หรือการเผื่อแผ่แบ่งปันไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่น ๆ 2) รักษาศีล คือทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย 3) เจริญภาวนา ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจให้เจริญด้วยสมาธิและปัญญา

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตรีรัตน์ ปิ่นประยงค์ (2549) ศึกษาบทบาทของอุบาสก-อุบาสิกา ในการบำรุงพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า 1) ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถาม รำลึกถึงพระพุทธเจ้าในลักษณะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ที่พัฒนาฝึกฝนตนจนเป็นพระอรหันต์ ร้อยละ 64.48 เชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ให้พึ่งสิ่งที่อยู่นอกตัว เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ร้อยละ 84.91 มีความเห็นว่าพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต่อสังคมเพราะมนุษย์จะดำรงอยู่ได้อาศัยศีลธรรมและการพัฒนา

จิตด้วย ร้อยละ 64.48 2)ความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระสงฆ์ ของอุบาสก อุบาสิกา ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวม ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับพระวินัยพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก คือ ไม่ควรอย่างยิ่งที่บุรุษ-สตรี ชักชวนพระเล่นการพนัน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ บุรุษ-สตรีเรียนปริญญาตรีจากพระหรือบอกปริญญาแก่พระ สตรี พุคประเล้าประโลม พระประกาศตัวเป็นผู้วิเศษมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ 3) การปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาหรือนุญญาของอุบาสก อุบาสิกาผู้ตอบแบบสอบถาม มีการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาดังนี้ นับถือพระพุทธศาสนาด้วยจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อดำรงชีวิตที่สุขในปัจจุบัน ร้อยละ 50.61 จุดประสงค์ในการทำบุญให้ทานเพื่ออุทิศให้บรรพชน ร้อยละ 61.31 การประพฤติตนอยู่ในศีล 5 ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ร้อยละ 57.66 การนั่งวิปัสสนากรรมฐานและสมาธิปฏิบัติเป็นบางครั้ง ร้อยละ .93 จุดประสงค์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและนั่งสมาธิเพื่อความสำเร็จในสิ่งปรารถนา ร้อยละ 51.09 และการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา (บุญกริยาวัตถุ 10) ด้านทาน การให้ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน โดยถวายแก่พระภิกษุ สามเณร สงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อมนุษย์ที่มีความจำเป็น สนับสนุนบุคคลและกิจการที่ดีงาม สร้างสรรค์ เช่น มูลนิธิ และการบำเพ็ญอุกภัยทาน คือ ให้ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลาย ด้วยการไม่รังแก ไม่เบียดเบียน ร้อยละ 79.59

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของวัดปทุมวนารามด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนส่วนมากต้องทำงานประกอบสัมมาอาชีพจึงมีเวลาในการเข้าวัดร่วมฟังธรรม ปฏิบัติธรรมรักษาศีลอย่างจำกัด เนื่องจากต้องใช้เวลานาน ประชาชนจึงมักเข้าวัดเพื่อบริจาคเงินบำรุงวัดและร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจึงทำให้ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัดมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จึงด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนเข้าวัดบริจาคเงินบำรุงวัดและเข้าร่วมประกอบกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือร่วมงานบุญที่วัดที่วัดจัดขึ้น ส่วนการเข้าวัดฟังธรรมในวันพระและร่วมรักษาศีลปฏิบัติธรรมยังมีจำนวนที่น้อยเนื่องจากวัดไร่จึงเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่พุทธศาสนิกชนนับถือจึงเป็นเหตุจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาราบไหว้สักการบูชาหรือร่วมกิจกรรมงานบุญในด้านอื่น ๆ มากกว่า จึงทำให้ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จึงด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านชื่อเสียงของวัดความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนารามด้านชื่อเสียงของวัด โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนเห็นว่าวัดปทุมวนารามเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เป็นวัดที่สำคัญมี

โบราณสถานเก่าแก่ มีความสวยงามทางด้านศิลปกรรมและเป็นวัดที่เป็นที่นิยมไปของคนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ลักขณา สตะเวทิน (2554, น. 195) ที่กล่าวว่า ชื่อเสียงขององค์การเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะสะท้อนถึงความสำเร็จที่องค์กรสามารถดำเนินการให้บรรลุผลตามความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือของสังคม ชื่อเสียง หมายถึง คุณความดีที่องค์การได้สั่งสมมาอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจนเป็นที่ได้รับความไว้วางใจ เชื่อถือศรัทธา เมื่อองค์การกระทำกรใด ๆ จึงทำให้ได้รับการยอมรับในการดำเนินงานขององค์การและจากผลงานที่ดี ชื่อเสียงขององค์การเป็นสิ่งที่แสดงถึง การรับรู้จากสาธารณชนที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำในอดีตและสิ่งที่คาดการณ์ว่าจะเกิดในอนาคต

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาญ เลี้ยวเส็ง (2546) ศึกษาเรื่อง พุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว ศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า วัดได้พัฒนารูปแบบจากสิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นพระอารามที่มีความอลังการเพื่อเป็นพุทธบูชาวัดจึงได้กลายเป็นที่รวมของฝีมือเชิงช่าง และมรดกทางวัฒนธรรมในกาลต่อมา ดังนั้น การมาเที่ยวชมพุทธศิลป์จึงได้คุณค่าทั้งด้านการพักผ่อน การแสวงหาความรู้และการแสวงบุญ วัดที่เข้าไปศึกษามีพุทธศิลป์ที่มีคุณค่าโดดเด่นแตกต่างกันออกไป มีประโยชน์ทางการใช้สอยเพื่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ทุกวัดได้ดูแลรักษาพุทธศิลป์ในวัดให้คงอยู่ในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกลมกลืนกับสภาพเดิมมากที่สุด พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในวัดที่เข้าไปศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการ อนุรักษ์พุทธศิลป์ตรงกันกับนักวิชาการศิลปะ และนักวิชาการศิลปะเหล่านั้น เห็นว่า วัดต้องใช้พุทธศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางธรรมปฏิบัติแก่ผู้มาเที่ยวชมให้มากที่สุดโดยไม่ได้ให้ความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจใด ๆ จากการสำรวจภาคสนามพบว่า สิ่งที่วัดควรปรับปรุงมากที่สุดคือการจัดทำเอกสารแนะนำวัด (ร้อยละ 34) และปรับปรุงความสะอาดบริเวณวัด (ร้อยละ 30) กรมศิลปากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้การสนับสนุน และแนวทางในการปรับปรุงวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นศาสนสถานที่สำคัญต่อไป

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิงด้านชื่อเสียงของวัด โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าวัดไร่จิงมีชื่อเสียงด้านพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่ประชาชนเคารพนับถือกราบไหว้บูชาสักการะ เป็นวัดสำคัญที่มีโบราณสถานโบราณวัตถุอันเก่าแก่ มีความสวยงามทางด้านศิลปกรรมและจึงเป็นวัดที่เป็นที่นิยมไปของคนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ลักขณา สตะเวทิน (2554, น.195) ที่กล่าวว่า ชื่อเสียงขององค์การในด้านต่างเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งเพราะชื่อเสียง หมายถึง คุณความดีที่องค์กรได้สั่งสมมาอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจนเป็นที่ได้รับความไว้วางใจเชื่อถือศรัทธา

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของวัดปทุมวนารามด้านชื่อเสียงของวัด โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากวัดปทุมวนารามเป็นวัดที่เน้นในด้านการรักษาศิลปวัฒนธรรมมีผู้คนมานั่งสมาธิปฏิบัติธรรมกันมากถึงแม้แต่จะอยู่กลางใจเมืองแต่ก็มีความสงบร่มรื่นของธรรมชาติภายในวัด เพราะฉะนั้นประชาชนจึงให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นสถานที่ในการทำบุญรักษาศิลปะและปฏิบัติธรรมมากกว่าการเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นวัดที่มีความสวยงามทางศิลปกรรมมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เก่าแก่ จึงทำให้ทำให้ปัจจัยจูงใจด้านชื่อเสียงของวัด โดยภาพรวมแล้ว เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิงด้านชื่อเสียงของวัด โดยภาพรวม เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดไร่จิงเป็นวัดที่มีชื่อเสียงของพระพุทธรูปที่ประชาชนเชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนจำนวนมากหลั่งไหลไปกราบไหว้ จึงทำให้ ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิงด้านชื่อเสียงของวัดอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนที่เข้าวัดเพราะเชื่อว่าสิ่งศักดิ์มีจริงในพระพุทธรูปศาสนาขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ต้องการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้ โชคลาภ และเข้าวัดเพื่อต้องการเช่าบูชาวัตถุมงคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มณี พยอมยงค์ (2529, น.178) ที่กล่าวว่า ความเชื่อ เกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ได้แก่ อำนาจดินฟ้าอากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไรจึงทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถืออำนาจเหล่านั้น บางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิงด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ประชาชนที่วัดไร่จิง เพื่อต้องการขอพรให้เป็นสิริมงคลต่อชีวิตเพราะมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธรูปศาสนา ต้องการนมัสการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลโชคลาภส่วนต้องการเช่าบูชาวัตถุมงคลมีจำนวนที่น้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วาสนา บุญสม (2548, น.21-22) ที่ให้ความเห็นว่าความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ มนุษย์ยอมเกลียดทุกข์และรักสุข ฉะนั้น เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ ลัทธิความเชื่อแต่เดิมนั้นยึดถือธรรมชาติอันมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว น้ำ และ แสงอรุณ และยังสอดคล้องกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2556, ออนไลน์) ที่ได้กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า เป็นที่เชื่อถือว่ามีอำนาจอาจบันดาลให้สำเร็จได้ดังประสงค์ ฯลฯ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ สิ่งหรือภาวะ

ที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา เช่น ขอให้
สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เขาหายจากโรคร้าย

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีระศักดิ์ กองแก้ว (2551) การวิจัยพบว่า หลวงพ่อ
พุทธ โสธรคือพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ที่มีประชาชนนับถือเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างชาติ เป็นที่ขจรขจายไปทั่ว อาจเป็นเพราะมนุษย์โดยทั่วไปยังมีความปรารถนาในเรื่องลาภ
ยศสรรเสริญและความสุข ความเชื่อถือในอานุภาพที่ช่วยคลายทุกข์ บารมีอันคุ้มครองให้เกิด
ความสุข และอัศจรรย์บันดาลให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง จึงเป็นสิ่งร้อยรัดจิตใจของผู้คนไว้อย่าง
แน่นเหนียว เมื่อใดที่เกิดความสิ้นหวังหรือทุกข์ร้อนในชีวิต ชาวบ้านมักใช้วิธีบนบานศาลกล่าวกับ
หลวงพ่อก่อนที่ตนเคารพนับถือ เพื่อให้ได้สิ่งอันต้องประสงค์หรือเพื่อขจัดความทุกข์นั้น ครั้นเมื่อตนได้
สิ่งอันประสงค์ ความเลื่อมใสศรัทธาก็ยิ่งเพิ่มทวีจนองค์หลวงพ่อกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจ สำหรับการ
การอธิษฐานขอพรต่อองค์หลวงพ่อพระพุทธรูปสิ่งใดที่จะขอเป็นลำดับแรก คือ ขอให้องค์หลวง
พ่อฯ คุ้มครองตนและคนที่รัก รongลงมา ขอให้สุขภาพแข็งแรงไม่มีโรคร้ายเบียดเบียน ขอให้มีความ
สำเร็จในหน้าที่การงาน / การศึกษา ขอให้ร่ำรวย / มีโชคลาภถูกหวย การที่ตนได้สมดัง
ปรารถนาก็เนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการที่มีจิตอันมั่นคงและให้ความ
ศรัทธาอย่างแท้จริง สำหรับสิ่งของเครื่องไหว้แด่องค์หลวงพ่อดิฉันว่าไม่น่าจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่ขึ้นอยู่กับ
จิตมากกว่า โดยการเอาจิตเป็นเครื่องสักการบูชา และในบางครั้งที่ตนไม่สมหวังก็เกิดจากตนเอง
มากกว่า เช่น เกิดความ โศคร้าย หรือ ผลกรรมในอดีต เป็นต้น แต่ก็ยังให้ความศรัทธาต่อองค์หลวง
พ่อไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีกำลังใจทำความดี ในแต่ละวันที่ผู้มาแก้บนหรือมาบนหลวงพ่อบ้างขาด
สาย สังเกตได้จากของแก้บนผลไม้หรือไข่ม่ม เป็นสิบ ๆ ถาด หรือแก้บนโดยละครชาตรี อาจจะเป็น
โรงใหญ่ โรงกลาง โรงเล็ก รำ บรรเลง ตลอดทั้งวัน เป็นสิ่งที่ทำให้บารมีขององค์หลวงพ่อเป็นที่นับ
ถือบูชากราบไหว้ของประชาชนตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ได้ขจรขจายไปทั่วจังหวัด จนทั่ว
ประเทศ จนปัจจุบันมีชาวต่างประเทศได้มากราบไหว้กันมากมาย ได้เดินทางกราบไหว้กันมาก
ยิ่งขึ้น มากยิ่งขึ้น ๆ ตลอดไป ทั้งนี้และทั้งนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เชื่อว่าผู้ที่ศรัทธาในองค์หลวงพ่อ
พระพุทธรูปอย่างจริงใจจะประสบแต่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและทำให้พฤติกรรมของตน
เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระภูเมธ สุเมธ (พูนสุวรรณ)(2553) พบว่า
พฤติกรรมที่มีต่อพระพุทธรูป พบว่าโดยส่วนใหญ่พุทธศาสนิกชนมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อ
พระพุทธรูปด้วยการกราบไหว้บูชา การบริจาคน้ำในตู้บริจาคน้ำ แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่มีพฤติกรรม
ปฏิบัติในความเชื่อดั้งเดิม คือ การอ้อนวอนขอพร และมีความเชื่อในเรื่องชะตาชีวิตด้วยการเสี่ยง
เซียมซี (เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนแต่จื๊อหมายถึง ไบ่ทำนาย โชคชะตาที่ต้องสั่งไม้ตีวเสี่ยงทาย)
สอดคล้องกับผลการสังเกต ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อกราบไหว้บูชาจากผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะและพฤติกรรมของชาวพุทธ พบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเชื่อตามหลักศรัทธาของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม คือ เข้ามากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปแล้วทำการสวดมนต์ขอพร และนั่งสมาธิ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ คือ เข้ามากราบไหว้บูชาและนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา มากกว่าการปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม เนื่องจากมีเหตุผลเดียวกัน คือ การเข้ามาสักการะกราบไหว้เพื่อความสงบสุขทางจิตใจ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนของวัดปทุมวนาราม ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่เข้าวัดปทุมวนารามมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนาต้องการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต แต่ประชาชนไม่มีความสนใจในเรื่องการบนบานขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลโชคลาภและการเข้าบูชาวัตถุมงคล ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิง ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าปัจจัยจูงใจที่ทำให้ประชาชนเข้าวัดไร่จิงเพื่อต้องการขอพรให้เป็นสิริมงคลต่อชีวิตเพราะมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา ต้องการนมัสการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลโชคลาภ อาจเป็นเพราะมนุษย์โดยทั่วไปยังมีความปรารถนาในเรื่องลาภยศสรรเสริญและความสุข ความเชื่อถือในอำนาจที่ช่วยคลายทุกข์ บารมีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองให้เกิดความสุขได้

1.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมพบว่าเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของวัดจากเพื่อนพุทธศาสนิกชนที่มาเข้าวัดด้วยกัน ประชาชนเห็นว่าวัดได้ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง โดยทราบข่าวสารกิจกรรมของวัดผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (วิรัช ฤทธิ์ตนกุล, 2546, น.1) การประชาสัมพันธ์ เป็นกระบวนการและวิธีการในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ตัวบุคคลหรือองค์การภาครัฐ องค์การเอกชน และองค์การทางศาสนา ให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังอันเกิดมาจากองค์ประกอบการรับข้อมูลข่าวสาร การคุ้นเคยและรู้จักชื่อเสียงในทางที่ดีขององค์การ เป็นการทำให้ผู้รับสารทราบถึงโครงการกิจกรรมต่าง ๆ

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของวัดไร่จิงด้านการประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนเห็นว่าวัดไร่จิงได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัดได้อย่างกว้างขวาง ประชาชนได้ทราบข้อมูลกิจกรรมของวัดจากเพื่อนพุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดช่วยบอกกล่าวแนะนำ และวัดได้

ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของวัดผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2546, น.1) ที่กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ เป็นกระบวนการและวิธีการในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ตัวบุคคลหรือองค์การภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์การทางศาสนา ให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังอันเกิดมาจากองค์ประกอบ การรับข้อมูลข่าวสาร การคุ้นเคยและรู้จักชื่อเสียงในทางที่ดีขององค์การ เป็นการทำให้ผู้รับสารทราบถึงโครงการกิจกรรมต่าง ๆ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิรุณ พิศุทธิโก(ศรีฟ้า)(2553) ศึกษา รูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ วิทยุโทรทัศน์ Internet และสื่อบุคคล เป็นต้น โดยมีวิธีการทั้งสี่เชิงรับ คือ ให้ประชาชนผู้สนใจค้นหาแหล่งข้อมูลข่าวสารจาก Internet และ ใช้สื่อเชิงรุก ได้แก่ โครงการประกวดหนังสือสั้น นิทรรศการงานศิลปะเพื่อพระธรรมทางสื่อสมัยใหม่

ในทัศนะผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยมุ่งใจในการเข้าวัดของวัดปทุมวนารามด้านการประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวัดไร่จิงโดยภาพรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยวิธีการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ของวัดและพระสงฆ์มีหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การเทศน์ในงานต่าง ๆ ตามโอกาส ตามเทศกาลนิยม เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะกับสังคมปัจจุบัน เช่น การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเทศน์ทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การบันทึกเทป ซีดี เป็นต้น ตลอดจนการพิมพ์เอกสารแจกจำหน่าย การประชาสัมพันธ์นั้นจึงเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างวัดกับประชาชนทั่วไปเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการยอมรับนับถือก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา

2. ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิงโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดได้ปฏิบัติตามภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 โดยด้านสาธารณูปการมีการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์ วัดได้มีการจัดสร้างอาคารเสนาสนะศาลาประกอบพิธีกรรมรวมถึงการซ่อมแซมกุฏิวิหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรมเพื่อให้เกิดความคงทนถาวรสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่บำเพ็ญศาสนกิจต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เชิญชวนพุทธศาสนิกชนมาร่วมเป็นเจ้าภาพ

สมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ด้านการเผยแผ่มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เป็นประจำ จัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปอยู่เสมอ มีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ตลอดจนมีการเผยแผ่ข้อมูลทางพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ มีการจัดสถานที่ในวัดเพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษา มีการจัดตั้ง โรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้น วัดสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐและเอกชน มีห้องสมุดและหรือสื่อบริการเพื่อการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนอนุญาตให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิดร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติอย่างเหมาะสม ดังที่พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (2549, น.30) การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแลรักษาหมู่คณะ คือพระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดกิจกรรมของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิฑูรย์ ฐานเมธี (2554) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนาราม โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก ผู้บริหารวัดได้ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละด้านได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทุกประการ โดยด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือคือด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามลำดับ ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่จิงโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดไร่จิง ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารวัดในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ คือการช่วยเหลือชุมชนและสังคม โดยวัดมีการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ วัดให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละเลิกอบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิดให้ประชาชนใช้บริการ

สถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสมรวมทั้งร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชน จัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำ

2.1 ด้านการสาธารณูปการ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากทางวัดมีการจัดทัศนียภาพ และสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม นำริ้นรมย์ มีการจัดสร้างอาคารเสนาสนะศาลาประกอบพิธีกรรมรวมถึงการซ่อมแซมกุฏิวิหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม เพื่อให้เกิดความคงทนถาวรสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่น่าพิศุขศาสนิกต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (2538, น.9) ที่กล่าวว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ 3 เรื่อง คือ 1. การบูรณะและการพัฒนาวัด 2.การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และ 3.การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโสภณปทุมมากร (ชโล ทุมปาโล)(2554) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

ส่วนวัดไร่จิงโดยภาพรวมพบว่ามีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากวัดไร่จิงมีการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัดซ่อมแซมกุฏิวิหารอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม ดูแลรักษาและก่อสร้างศาลาประกอบพิธีกรรมสร้างอาคารเสนาสนะให้เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.6) ที่ได้กล่าวถึง การสาธารณูปการว่า เป็นการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวก สบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ การสาธารณูปการ เป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้ เพื่อสร้างสิ่งที่เป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ ภายในวัด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอภินิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย)(2554) ศึกษาการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) และเมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ในทัศนะผู้วิจัยเห็นว่า ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนวัดไร่จิง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาอาคารสถานที่ การปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ซึ่งเกิดจากแรงศรัทธาและความร่วมมือของชาวบ้านและพระสงฆ์ภายในวัด รวมทั้งการดูแลใช้สอยและการรักษาสาธารณูปการภายในวัด ต้องมีความสามัคคีกันช่วยกันสอดส่องดูแล อาคารเสนาสนะต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยคู่มือเป็นที่น่ามอง และช่วยกันซ่อมแซมหากว่าอาคารนั้นชำรุด ตลอดจนการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามดูงามตาเป็นที่น่าศรัทธาของประชาชนที่พบเห็น และดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาในวัดเพื่อพักผ่อนใจซึ่งทางวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิงมีการบริหารงานในด้านนี้มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านการเผยแผ่ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนาราม ด้านการเผยแผ่ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากทางวัด มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้ประชาชนได้เข้าร่วมประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกัน เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นประจำ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนเป็นประจำ จัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปอยู่เสมอ รวมทั้งมีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาตลอดจนการเผยแผ่ข้อมูลทางพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ทางวิทยุและโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญศรี พานะจิตต์(2545, น.25) ที่กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระภิกษุสงฆ์

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดไร่จิง ด้านการเผยแผ่ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับวัดปทุมวนาราม โดยวัดไร่จิง มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนอยู่เสมอ ได้จัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปอยู่เป็นประจำ ตลอดจนจัดห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.6) ที่กล่าวถึงหลักการเผยแผ่ว่า เป็นภารกิจในด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)(2554) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 6 ด้าน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05

ในทัศนะของผู้วิจัยมีเห็นว่า วัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิงมีการบริหารวัดในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากรูปแบบการเผยแผ่ของวัดนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้ประชาชนเข้าร่วมประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา การเทศน์ที่วัดในงานต่าง ๆ ตามโอกาส ตามเทศกาลนิยม เช่น การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชน และการเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะกับสังคมปัจจุบัน เช่น การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การเทศน์ทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การบันทึกเทป ซีดี เป็นต้น ตลอดจนการพิมพ์เอกสารแจกจำหน่าย การเผยแผ่ นั้นเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างวัดกับประชาชนทั่วไปเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการยอมรับนับถือ ก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส

2.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ความสำเร็จในการบริหารวัด ของวัดปทุมวนารามด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดปทุมวนารามได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาเป็นอย่างดีพร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐและเอกชน การจัดสถานที่ในวัดเพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่างๆ เช่นศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้น ตลอดจนการจัดให้มีห้องสมุดและหรือสื่อบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.7) การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชนเป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษาและเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิศาลธีรธรรม (2553) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดไร่ขิง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากทางวัดได้มีการจัดตั้ง โรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้น และได้ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐและเอกชนด้วยการจัดสถานที่ในวัดเพื่ออำนวยความสะดวก เพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษา ตลอดจนการจัดให้มีห้องสมุดและสื่อบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.7) ที่กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชนเป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษาและเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร(2552) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามและวัดไร่ขิงโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจของวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นภารกิจที่มีอุปการคุณต่อสังคมไทยเป็นอันมาก โดยช่วยเหลือหล่อหลอมประชาชนชาวไทยให้ยึดมั่นในคุณธรรม และดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มุ่งหวังให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามเป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน การให้ที่อยู่อาศัย และอาหารทำให้เด็ก ๆ มีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ โดยวัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิงได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศึกษาเป็นอย่างดี และมีการจัดตั้ง โรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่าง ๆ เช่นศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้นพร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐและเอกชนด้วยการจัดสถานที่ในวัดเพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษา ตลอดจนการจัดให้มีห้องสมุดและสื่อบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

2.4 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดให้ความช่วยเหลือ

ประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติ ได้จัดการสาธารณสงเคราะห์ด้วยการให้ที่พักพิงภายในบริเวณวัดและยังสงเคราะห์ด้วยอาหารตามสมควร ช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลดละเลิกอบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิด อนุญาตให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ)(2538, น.14) ที่กล่าวว่าวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

ส่วนความสำเร็จในการบริหารวัดของวัด ไร่จึงด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยวัดไร่จึงมีการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนได้อย่างเพียงพอ มีการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติอย่างเหมาะสมเมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละเลิกอบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิดให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสมรวมทั้ง ร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.7) ได้กล่าวถึงหลักการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์ประชาชน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้การจัดให้มีโรงทาน การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (2552) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัด ปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดพุทธมณารามกับวัดไร่จิงโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าวัดได้อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ และการทำบุญอุทิศ เป็นต้น อนุญาตให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิดร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติ

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดพุทธมณารามกับวัดไร่จิง มีการตั้งสมมติฐานไว้ว่า ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ กิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ชื่อเสียงของวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด

วัดพุทธมณาราม การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวคือ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียงของวัด ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอย อยู่ในระดับสูงที่สุด เนื่องจากพระสงฆ์ในวัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำของพระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัดจึงมีความสำคัญเป็นผู้บริหารกิจการของวัด การดูแลการแนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและ โครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม และเป็นที่พักทางใจแก่ประชาชน จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของวัด เป็นปัจจัยเชิงใจที่มีความสำคัญทำให้ประชาชนเข้าวัด สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, น.55) ที่กล่าวว่า พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำให้แก่พุทธศาสนิกชนในด้านจิตใจมีหน้าที่ของพระภิกษุที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ การให้ความอนุเคราะห์ชาวบ้าน ส่วนลำดับถัดไปคือ ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับการ

บริหารวัด เนื่องจากการประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างวัดกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการยอมรับนับถือ ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา โดยประชาชนส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของวัดจากเพื่อนพุทธศาสนิกชนที่มาเข้าวัดด้วยกันและผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา วิทยุ วารสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ช่วยให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับกิจกรรมและหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญศรี พานะจิตต์ (2545, น.25) ที่กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน เช่น งานพระธรรมทูต การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสาร เป็นต้น และลำดับสุดท้ายคือปัจจัยด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา ยามเมื่อมีทุกข์หลายคนมักจะนึกถึงวัด นึกถึงคุณพระ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเข้าวัดขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพื่อหาทางปลดปล่อยทุกข์ และหาวิธีการสู่ความสุขสงบทางใจ ในวัดปทุมวนาราม ก็มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่นับถือคือพระใสหรือพระสายน์ และยังมีพระบรมสารีริกธาตุ ที่เป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด ซึ่งสอดคล้องกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2556, ออนไลน์) ที่กล่าวว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์คือที่เชื่อถือว่ามีอำนาจอบบันดาลให้สำเร็จได้ดังประสงค์ ฯลฯ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดอุโมงค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา เช่น ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เขาหายจากโรคร้าย ปัจจัยทั้ง 3 ด้านคือ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวมาข้างต้นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัดส่งผลต่อการบริหารวัดทำให้วัดเกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ส่วนปัจจัยจูงใจการเข้าวัดที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามได้แก่ ปัจจัยด้านชื่อเสียงของวัด อาจเนื่องมาจากวัดปทุมวนาราม ซึ่งวัดเก่าแก่ที่อยู่ใจกลางเมือง ใจกลางศูนย์การค้าอยู่ใจกลางชุมชนทั้งมีความสะดวกแก่การเดินทาง ประชาชนเข้าวัดเพื่อทำบุญและเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในวันว่างจากการทำงาน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความสงบร่มรื่น โดยไม่สำคัญว่าจะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงหรือไม่ และปัจจัยด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัดที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด ทั้งนี้เนื่องจากเนื่องจากทางวัด ได้จัดกิจกรรมการทำบุญ เช่น ปฏิบัติธรรมรักษาศีล กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ได้อย่างครบถ้วนเหมาะสมแล้ว ประชาชนที่เข้าวัดจึงไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด แต่มุ่งให้ความสำคัญกับการบริหารด้านสาธารณูปการ คือ สร้างอาคารเสนาสนะและห้องน้ำอย่าง

เพียงพอ การสร้างสถานปฏิบัติธรรมและศาลาประกอบพิธีกรรม และมีการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.6) ที่ได้กล่าวว่า การสาธารณูปการว่าเป็น การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น

วัดไร่จิง ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด ด้านกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัด ด้านชื่อเสียงของวัด ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ การประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของวัด และเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัด ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับสูงที่สุด เพราะวัดไร่จิงได้มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัดและหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านทางหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ให้ประชาชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลกิจกรรมงานบุญของวัด ส่วนลำดับถัดไปคือปัจจัยด้านชื่อเสียง เนื่องจากวัดไร่จิงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชน โดยมีพระพุทธรูปประจำวัดที่ประชาชนรู้จักให้ความเคารพนับถือ มีประชาชนหลังไหลบาศักการจะเป็นจำนวนมาก และลำดับสุดท้ายคือปัจจัยด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด เนื่องจาก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของคณะสงฆ์ภายในวัด เป็นพระนักบริหารปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตนที่เหมาะสมและสามารถบริหารกิจการของวัดให้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการด้านการสาธารณสงเคราะห์ สามารถอำนวยความสะดวกและบริการแก่ประชาชนที่มาทำบุญ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 23 ได้ระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546, น.15)

ส่วนปัจจัยที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารวัดคือกิจกรรมและหลักปฏิบัติของวัดและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัดส่วนมากบริจาคเงินบำรุงวัดและเข้าร่วมประกอบกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาหรือร่วมงาน

บุญที่วัดจัดขึ้น ส่วนการเข้าวัดฟังธรรมในวันพระและร่วมรักษาศีลปฏิบัติธรรมยังมีจำนวนที่น้อย เนื่องจากวัดไร่จิงเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่พุทธศาสนิกชนนับถือจึงเป็นเหตุจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชนเข้ามากราบไหว้สักการบูชามากกว่า และในด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในการบริหารวัด เนื่องจากประชาชนที่เข้าวัดไร่จิง ก็เพื่อต้องการมากราบไหว้สักการบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือหลวงพ่อวัดไร่จิง เป็นพระพุทธรูปประจำวัดที่เป็นปัจจัยจูงใจ ดังนั้นในการบริหารวัดไร่จิง จึงไม่เน้นในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะทางวัดมีอยู่แล้ว แต่จะมุ่งเน้นในเรื่องการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนคือในด้านสาธารณูปการ โดยการจัดทัศนียภาพสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์ สร้างสถานที่ประกอบกิจกรรมและสร้างอาคารเสนาสนะและห้องน้ำอย่างเพียงพอ และในด้านการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ดังที่วิจิตร อาวะกุล (2541, น.47) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความนิยมชมชอบ เลื่อมใสศรัทธาจากประชาชนเพื่อให้บริการด้านสาธารณประโยชน์ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สังคม และสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.6) ได้กล่าวว่า การสาธารณูปการว่า เป็นการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดกับความสำเร็จในการบริหารวัดศึกษาเปรียบเทียบกับวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิง จึงขอเสนอแนะผลการวิจัยเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ด้านเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำประชาชนให้การอบรมทางด้านจิตใจและเป็นบุคคลตัวอย่างแก่ประชาชน ควรมีความรู้ความสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาแนะนำสั่งสอนสอนประชาชนให้ละเว้นความชั่วประพฤติดแต่สิ่งที่ดีงามและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจสามารถให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนได้เมื่อประชาชนเกิดความทุกข์ทางด้านจิตใจ
2. ชื่อเสียงของวัด ปัจจัยจูงใจ ด้านชื่อเสียงของวัดช่วยในการดึงดูดให้ประชาชนเข้าวัดจะเห็นได้ว่าวัดที่มีประชาชนนิยมไปจะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นชื่อเสียงทางด้านศาสนบุคคลหรือศาสนวัตถุ เช่น มีพระนักเทศน์และนักปฏิบัติชื่อดัง เพราะฉะนั้นวัดควรให้การส่งเสริม

3. การประชาสัมพันธ์ วิธีการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ของวัดควรมีหลากหลาย ๑ รูปแบบ เช่น การเทศน์ที่วัดในงานต่าง ๆ ตามโอกาส ตามเทศกาลนิยมต่าง ๆ เช่น ในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะกับสังคมปัจจุบัน เช่น การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การบันทึกเทป ซีดี เป็นต้น ตลอดจนการพิมพ์เอกสารแจก จำหน่าย เพื่อให้วัดกับประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการยอมรับนับถือก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส

4. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ควรจะมีการบริหารจัดการเงินที่ได้จากการศรัทธาของประชาชนอย่างโปร่งใส และนำเงินที่ได้จากจากการบริจาคจากการเช่าบูชาวัตถุมงคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไปพัฒนาวัดในด้านต่าง ๆ ตลอดจนถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนทั้งทางด้านการศึกษาอบรมสั่งสอน และช่วยสาธารณประโยชน์ให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดกับความสำเร็จในการบริหารวัดศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่น่าศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดกับความสำเร็จในการบริหารวัด
2. ควรทำการวิจัยรูปแบบการบริหารวัดปทุมวนารามวรวิหารและวัดไร่จิงเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งใช้เป็นข้อมูลบริหารจัดการวัดต่อไป
3. ควรทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือทำบุญหรือกิจกรรมอื่นในวัดปทุมวนารามวรวิหารและวัดไร่จิง
4. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย

บรรณานุกรม

- กิติมา สุรสนธิ. (2548). ความรู้ทางการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์
กวี วงศ์พัฒน์. (2539). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
กรมการศาสนา. (2539). คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์เคราะห์. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2541). คู่มือปฏิบัติงานด้านศาสนา. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2542). คู่มือการบริหารวัดฉบับย่อ. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2543). วัดพัฒนา 43. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2544). วัดพัฒนาตัวอย่าง 44. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2548). คู่มือการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2554). คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
ก่องแก้ว เจริญอักษร. (2541). ความรู้เรื่องธรรมวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กীরติ ศรีวิเชียร. (2527). อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาทของสังคมของวัดในการแสวงหา
เส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
เขียน วันทนียตระกูล. (2553). แรงจูงใจกับการเรียนการสอน. ค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2556.
จาก http://www.lanna.mbu.ac.th/artilces/Intrinsic_Kh.asp
คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
ความเชื่อของคนไทย. (2553). ค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2556. จาก www.tumsrivichai.com
ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2526). การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง
แห่งชาติ. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
ฐิติพร สะสม. (2553). ศึกษากระบวนการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา
วัดพระธาตุแห่ง อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
ณรงค์ เส็งประชา. (2538). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
เด่น ชะเนติยัง. (2533). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
เดือน คำดี. (2541). ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ตรีรัตน์ ปิ่นประยงค์. (2549). บทบาทของอุบาสกอุบาสิกาในการบำรุงพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะ
กรณีการบำรุงพระพุทธศาสนาของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
สายงานธุรกิจระบบส่ง. พุทธศาสตร์มหบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2523). คติชาวบ้าน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). องค์การและการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
----- . (2546). การบริหารสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : ประชุมช่าง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา โมกสิรัตน์. (2537). พิธีกรรมกับสังคม. เอกสารการสอนชุดวิชา ไทยศึกษาหน่วยที่ 8 -15.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธรรมะไทย. (2556). วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร. ค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2556. จาก
<http://www.dhammathai.org/watthai/bangkok/watpathumwanaram.php>
- ธีรวิมล บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระวัฒน์. (2534). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ :
อักษรปริทรรศน์.
- ชานินทร์ ศิลปจารุ. (2553). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 11).
กรุงเทพฯ : บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- น้อย ลายครามและสุบรรณ จันทบุตร. (2539). หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- บุญมัน ธนาสุภวัฒน์. (2537). จิตวิทยาองค์การ. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- บุญร่วม เทียมจันทร์. (2546). เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ไครกำหนด. กรุงเทพฯ :
สามดีพรินติ้งอ็ควิปเม้นท์.
- บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. (2545). ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูรศรี มณีสร. (2532). จิตวิทยาวัยรุ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬา.
- ประวัติวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร. (2555). ค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2555.
จาก<http://www.watpathumwanaram.com/main/about.php>
- ประเวศ วะสี. (2545). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม หลักการบริหารจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

- ประเวศ วะสี. (2540). **ภาวะผู้นำ พยาธิสภาพในสังคมไทยและวิธีแก้ไข**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ไทย.
- ปิยนาด บุนนาค. (2548). **เรื่องน่ารู้ (บางเรื่อง) เกี่ยวกับวัดในอดีต**. ค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2556.
จาก http://www.thaiworld.org/en/thailand_monitor/answer.php?question_id=225
- ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีด.
- ปฤฎฎา จันทรบุญเรือง. (2547). **เอกสารคำสอนรายวิชาสื่อประชาสัมพันธ์**. เลย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พงศ์ หรดาล. (2540). **จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น**. ม.ป.ท.
- พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์. (2545). **การวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ :
ประกายพริก.
- พรนพ พุกกะพันธุ์. (2542). **ภาวะความเป็นผู้นำ**. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- พระครูไพโรจน์ภักทรคุณ (วิโรจน์ ภัททปัญญา)(2554). **ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนุดวิโร. (2552). **ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ
ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปทุมมากร. (2554). **ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจันทะมุน นารทปัญญา (แสงสุริจันทร). (2552). **ศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารของ
องค์กร**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). **พระสงฆ์กับกรรมศาสนา ในกรรมการศาสนาผู้
ทศวรรษแห่งการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : กรรมการศาสนา.
- พระครูพิศาลธีรธรรม. (2553). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ฉบับชุดคำวัด**.
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- . (2538). **สังคคัลลิตี เทวฤทธิ ปาฏิหาริย์**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- . (2546). **พุทธธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิรัชชัย จารุขโม (ศรีสุข). (2553). **ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภคณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- . (2540). **ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่ออนาคตไทย**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ไทย.
- . (2548). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- . (2549). **ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ**. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวยจำกัด.
- . (2550). **สนทนา คติจตุคามรามเทพ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธรศาสนาแห่งชาติ.
- พระพิรพงษ์ พิรสกโก (ศรีฟ้า). (2553). **แบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระภูเมธ สุเมโธ (พูนสุวรรณ). (2553). **ความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระเจ้าก้าคือวัดสวนดอก เชียงใหม่**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุระพงษ์ สุรวโธ (สีหมอก). (2555). **ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชนภคณีศึกษา พระครูโพธิวิริคุณ วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาศังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ). (2549). **ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ศึกษาเฉพาะภคณีอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา**. ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระมหาวิชาญ เลี้ยวเส็ง. (2546). **พุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว ศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว**. อักษรศาสตร์ (ศาสนาเปรียบเทียบ) มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พรรณราย ทรัพย์ประภา. (2529). **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรี้นติ้ง เฮาส์.
- พระพุทธชินราช. (2554). ค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2555. จาก <http://www.guidetourthailand.com/phitsanulok/places-phraputthasinnarat.php>
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2549). **การบริหารวัด**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต). (2527). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2538). **การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2540). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม). (2554). **การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู**. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอภินิชฺฐ์ สิริปญฺโญ. (2554). **การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี**. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการประวัติ กันหะคุณ. (2550). **บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญฺโญ). (2549). **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์กับตำนานวัดไร่จิง**. กรุงเทพฯ : สามลดา.
- พวงเพชร วัชรอยู่ และสุปราณี สนธิรัตน์. (2537). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : พรวานนการพิมพ์.
- (2548). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : สุภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2533). **โมฆกรรมประยุกต์**. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2542). **ทฤษฎีองค์การสาธารณะ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณี พะยอมยงค์. (2536). **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ขงยุทธ เกษสาคร. (2547). **ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี : ปัณณรัชต์.
----- . (2541). **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพฯ : ราชภัฏสวนดุสิต.
- ยรรยง โตจินดา. (2543). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุคลธร เพ็ญโรจน์ . (2551). **ความศรัทธาของประชาชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัด
อุบลราชธานีที่มีต่อพระสงฆ์**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- . (2542). **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**.
กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- . (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. ค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม
2556. จาก <http://rirs3.royin.go.th/>
- รัชดาพร บุญกอง. (2553). **กระแสวัฒนธรรมกลดตุคามรวมเทพกับภาพสะท้อนของสังคมไทย
(พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2550)**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ลักขณา สตะเวทิน. (2540). **หลักการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าพรินติ้ง.
----- . (2554, มกราคม-มีนาคม). งานประชาสัมพันธ์กับการสร้างชื่อเสียงขององค์กร.
วารสารนักบริหาร. 31(1), 195
- วาสนา บุญสม. (2548). **ศิลปวัฒนธรรมไทย สายใยจากอดีต**. กรุงเทพฯ : ปิรามิด.
- วิจิตร อาวะกุล. (2541). **การประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินิจ เกตขำ. (2535). **มนุษยสัมพันธ์สำหรับผู้บริหารยุคใหม่**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิภาพร มาพบสุข. (2545). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วีระ อापันสุข. (2526). **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :
เอราวัณการพิมพ์.
- วิรัช อภิรัตน์กุล. (2540). **การประชาสัมพันธ์ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่)**. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2546). **การประชาสัมพันธ์ฉบับสมบูรณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนธรรมกับระบบความเชื่อในสังคมไทย. ค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2555. จาก

http://www.baanjommyut.com/library/culture_faith/index.html

วัดกับชุมชน. (2553). ค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2555. จาก [http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2336:2010-02-16-12-26-50&catid=38:2009-03-](http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2336:2010-02-16-12-26-50&catid=38:2009-03-01-22-04-24&Itemid=157)

[01-22-04-24&Itemid=157](http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2336:2010-02-16-12-26-50&catid=38:2009-03-01-22-04-24&Itemid=157)

01-22-04-24&Itemid=157

วัดโสธรวรารามวรวิหาร. (2555). ค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2555. จาก [http://www.paiduyakan.com/](http://www.paiduyakan.com/76_province/central/chachoengsao/watsothon.html)

[76_province/central/chachoengsao/watsothon.html](http://www.paiduyakan.com/76_province/central/chachoengsao/watsothon.html)

วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ชรรรมดา.

ศจี อนันต์นพคุณ. (2542). **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**. สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิค.

ศิริพงษ์ ศรีชัยรมย์รัตน์. (2542). **บุญแก่ผู้ความเป็นเลิศทางการบริหารคน**. กรุงเทพฯ : ชุม.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ : ซีระพีรมและไซเท็กซ์.

----- (2542). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ซีระพีรมและไซเท็กซ์.

----- (2545). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ชรรรมสาร.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2537). **พระเครื่องในเมืองสยาม**. กรุงเทพฯ : มติชน.

----- (2538). **ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

เสาวนิต เสรณานนท์. (2542). **ภาวะผู้นำ**. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

สมคิด บางโม. (2544). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมาน รังสิโยภยกุล. (2537). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สมทรง ปญญฤทธิ. (2544). **วิธีทำบุญ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

สมยศ นาวิการ. (2544). **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

----- (2536). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). **หลักการบริหาร**. นครปฐม : พัชรภรณ์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2550). **วิธีสร้างบุญบารมี**.

กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี. (2527). **สมเด็จพระคิด-เขียน-พูด-เทศน์**. กรุงเทพฯ : เจริญรัฐการพิมพ์

สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม. (2538). **จิตวิทยาทั่วไป**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). **การประเมินผลโครงการ : หลักการและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ :

เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้งจำกัด.

- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). **สังกัปพีธีกรรม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย. (2540). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ : สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- แสง จันทร์งาม. (2542). **ศาสนศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2545). **พุทธศาสนวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ชีระการพิมพ์.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548). **วัฒนธรรมในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ ดิยาว. (2544). **หลักการบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). **วัดพัฒนา 46**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2550). **วัดพัฒนา 50**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2545). **กฎหมายอาญา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2554). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2554). **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). **ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน แกรมมี.
- อมรารอดดารา. (2547). **ธรรมวิทยา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนิชาวี แก้วจันทน์. (2552). **หลักการจัดการ**. สงขลา: นาคศิลป์โฆษณา.
- อารี พันธุ์ณี. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ : ไบโหม เอ็ดดิเคท.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยามนุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุทัย เอกสะพัง. (2547). **พุทธศาสนาเถรวาท**. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี.
- อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล กุปรัตน์. (2536). **สื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์เพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อำไพ อินทรประเสริฐ. (2542). **ศิลปะการเป็นผู้นำ**. กรุงเทพฯ : เสมอธรรม.
- อนุก นาวิกมูล. (2544). **วัดในกรุงเทพฯ-ธนบุรี**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- เอื้อน เล่งเจริญ. (2537). **โลกทรรศน์ในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- Bartol, K.M. and Martin, D. C. (1991). **Management**. New York : McGraw-Hill.
- Drucker, P. F. (1974). **The Practice of Management**. New York : Harper & Row Publishers.

- Gulick, L. and Urwick, J. (1973). **Papers on the Science of Administration**. New York :
Institute of Public Administration.
- Hersey, P. and Blanchard, K.H. (1988). **Management of Organization Behavior**. New Jersey :
Prentice-Hall.
- Koontz, Harold. And O' Donnell, Cyril. (1972). **Principle Of Management : An Analysis of
Managerial Fuctions**. New York : McGraw-Hill.
- Koontz, H. and Wehrich, H. (1988). **Management**. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Robbins, Stephen P. (1988). **Management**. (2nd). New Jersey : Englewood Cliff.
- Simon, Herbert A. (1947). **Administrative Behavior**. New York : Macmillan.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินความสอดคล้อง ของเนื้อหาของแบบสอบถาม

ประกอบด้วย

1. รศ. ดร. จิตรารักษ์ สุทธิวรเศรษฐ์ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) 188 หมู่ที่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑ 10240
2. รศ. ดร. สุรินทร์ นียมางกูร ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตบางเขน เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
3. ผศ. มานี ธีรอภิศักดิ์กุล อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี
กรุงเทพฯ 10600

ภาคผนวก ข
หนังสือราชการ



ที่ ศธ 0546.14/รปม.016

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำโครงวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหานกร อัครจันทร์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัดศึกษาเปรียบเทียบวัดปฐมวราารามกับวัดไร่ขิง” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

- | | | |
|-----------------|-------------|---------|
| 1. ดร.ศรัณย์ | จิตาธิปไตย | ประธาน |
| 2. ดร.สุรศักดิ์ | โตประสิทธิ์ | กรรมการ |

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์รณินทร์ คงอินทร์)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา
โทรสาร. 0-2890-1786
โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813



ที่ ศช 0546.14/รปม.015

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

11 ธันวาคม 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เครื่องมือวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระมหาชนกร อัครจันทร์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิง” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

- | | | |
|-----------------|-------------|---------|
| 1. ดร.ศรัณย์ | จิตาวิทย์ | ประธาน |
| 2. ดร.สุรศักดิ์ | โตประสิทธิ์ | กรรมการ |

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813



ที่ ศษ 0546.14/รปม.015

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ธีรอกิตต์กัญญา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำโครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาชนกร อัครจันทร์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัดศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิง” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

- | | | |
|-----------------|-------------|---------|
| 1. ดร.ศรัณย์ | จิตาจารย์ | ประธาน |
| 2. ดร.สุรศักดิ์ | โตประสิทธิ์ | กรรมการ |

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัย ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

อ.ป.น.ร.

(อาจารย์ธานี นทร์ คงอินทร์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

✓ ด.ศรัณย์
อ.ป.น.ร.
ว.น.มาลินี ธีรอกิตต์กัญญา
13 ส.ค. 55



ที่ ศธ 0564.14/รปม.71

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระราชวริยาลังการ เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง

เนื่องด้วย พระมหาชนกร อัครจันทร์ รหัส 5261901011 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิง”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786



ที่ ศธ 0564.14/รปม.72

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นพัสการ พระธรรมธัชมนี เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม

เนื่องด้วย พระมหาธนกร อัครจันทร์ รหัส 5261901011 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ปัจจัยของใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนาราม
กับวัดไร่ขิง”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกในเล่มข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์
ได้ถามตามประวัติแล้ว

พระธรรมธัชมนี
เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม
๑๖ ม.ค. ๕๖

อินทร์บุญใส

พจนานุกรมคณะ
(๕๕๕)
16 ม.ค. ๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง

.....

คำชี้แจงประกอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัดศึกษาเปรียบเทียบวัดปทุมวนารามราชวรวิหารกับวัดไร่จิง ในการนี้ใคร่ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอในภาพรวม ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่าน ผู้วิจัยต้องการข้อมูลมาวิเคราะห์ทางวิชาการเท่านั้น

2. แบบสอบถามนี้มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารวัดวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามครั้งนี้

พระมหาชนกร อัครจันทร์

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา นโยบายสาธารณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

1. มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า 2. มัธยมปลาย / ปวช.
 3. อนุปริญญา/ปวส. 4.ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

อาชีพ

- 1.นักเรียน/นักศึกษา 2. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 3. ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย 4. พนักงานบริษัท/ห้างร้าน
 5. อาชีพอิสระ / รับจ้างทั่วไป 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

รายได้ต่อเดือน

1. ไม่เกิน 10,000 บาท 2. 10,001 - 15,000 บาท
 3. 15,001 - 20,000 บาท 4. 20,001 - 25,000 บาท
 5. 25,001 - 30,000 บาท 6. มากกว่า 30,000 บาท

ท่านพำนักอยู่ที่ใด

- 1.พักอาศัยอยู่ใกล้วัด 2. อยู่ไกลจากวัด 3. โปรดระบุ.....

ท่านรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของวัดจากสื่อใด

1. หนังสือพิมพ์ 2. ป้ายโฆษณา 3. วิทยุ
 4. อินเทอร์เน็ต 5. จากการแนะนำ 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ท่านเคยเข้าร่วมทำกิจกรรมใดกับวัดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. มาฟังธรรมในวันพระ 2. ปฏิบัติธรรมรักษาศีล
 3. ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ 4. ร่วมงานบุญที่วัดจัดขึ้น
 5. ร่วมทำบุญกุศล 6. ร่วมทำบุญผ้าป่า
 7. ถวายสังฆทาน 8. อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดปทุมวนารามกับวัดไร่จิง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ท่านเห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5
ท่านเห็นด้วยมาก	หมายถึง	4
ท่านเห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3
ท่านเห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2
ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1

ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัด					
1.1 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์ในวัดมีจริยาวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา					
1.2 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์เทศน์/สอนดี/เข้าใจง่าย					
1.3 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์มีอัธยาศัยต้อนรับญาติโยมเป็นอย่างดี					
1.4 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิต					
1.5 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจ					
2. ด้านกิจกรรมหรือหลักปฏิบัติของวัด					
2.1 ท่านเข้าวัดเพื่อฟังธรรมเป็นประจำ					
2.2 ท่านเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีลอยู่เสมอ					
2.3 ท่านเข้าวัดเพื่อบริจาคเงินบำรุงวัดเป็นประจำ					
2.4 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำ					
2.5 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ					

ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. ด้านชื่อเสียงของวัด					
3.1 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีความสวยงามทางศิลปกรรม					
3.2 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม					
3.3 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่สำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่					
3.4 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์					
3.5 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไป					
4. ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์					
4.1 ท่านเข้าวัดเพราะต้องการเข้าบูชาวัตถุมงคล					
4.2 ท่านเข้าวัดเพื่อต้องการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์					
4.3 ท่านเข้าวัดเพื่อบนบานขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลโชคลาภ					
4.4 ท่านเข้าวัดเพราะต้องการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิต					
4.5 ท่านเข้าวัดเพราะเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา					
5. ด้านการประชาสัมพันธ์					
5.1 ท่านได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับวัดจากสื่อต่างๆ มากน้อยเพียงใด					
5.2 วัดได้แสดงธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ มากน้อยเพียงใด					
5.3 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารของวัดจากคนที่มาเข้าวัดมากน้อยเพียงใด					

ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5.4 ท่านเห็นว่าวัดได้ทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดได้อย่างกว้างขวาง					
5.5 ท่านเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์ของวัด					

ตอนที่ 3 ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิง

ความสำเร็จในการบริหารวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านสาธารณูปการ					
1.1 ท่านเห็นว่าวัดมีการก่อสร้างอาคารเสนาสนะและห้องน้ำอย่างเพียงพอ					
1.2 วัดก่อสร้างสถานปฏิบัติธรรมและศาลาประกอบพิธีกรรมอย่างเพียงพอ					
1.3 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากน้อยเพียงใด					
1.4 วัดมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด					
1.5 วัดมีการทำนุบำรุงซ่อมแซมกุฏิวิหาร อาคารที่ชำรุดทรุดโทรมอยู่เสมอ					
2. ด้านการเผยแผ่					
2.1 วัดมีการเผยแผ่ข้อมูลทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ					
2.2 ท่านเห็นว่าวัดมีการแสดงธรรมแก่ประชาชนประจำทุกวันพระ					

ความสำเร็จในการบริหารวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มา	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.3 ท่านเห็นว่าภายในวัดมีมุมเรียนรู้พระพุทธศาสนา เช่นมุมหนังสือ/ห้องสมุด ป้ายพุทธภาษิต เป็นต้นมากน้อยเพียงใด					
2.4 ท่านเห็นว่ามีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติธรรม แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป อยู่เสมอ					
2.5 วัดมีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ					
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
3.1 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดสถานที่ในวัดเพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษามากน้อยเพียงใด					
3.2 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดตั้ง โรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่างๆ เช่นศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้นในวัด					
3.3 ท่านเห็นว่าวัดสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐและเอกชนเป็นอย่างดี					
3.4 ท่านเห็นว่าวัดสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับศึกษาเป็นอย่างดี					
3.5 ท่านเห็นว่าวัดมีห้องสมุดและหรือสื่อบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา					
4. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
4.1 วัดมีการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล และพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ					
4.2 ท่านเห็นว่าวัดอนุญาตให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม					
4.3 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิด					

ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.4 ท่านเห็นว่าวัดร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำ					
4.5 วัดให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติอย่างเหมาะสม					

4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ท่านคิดว่าปัญหาที่คนเข้าวัดน้อยลงเพราะ.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการบริหารวัดให้มีคนเข้าวัดมากขึ้นควรจะ.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์เครื่องมือ

ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

คำชี้แจง การให้คะแนนแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความหรือข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยมีความหมายของการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง ข้อความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจะสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ข้อความไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยจูงใจในการเข้าวัดของพุทธฆราวาสกับวัดไร่ขิง

ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1. ด้านเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัด					
1.1 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์ในวัดมีจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสเคารพศรัทธา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์เทศน์/สอนดี/เข้าใจง่าย	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.3 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์มีธรรมาศดือนรับญาติโยมเป็นอย่างดี	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิต	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 ท่านเข้าวัดเพราะพระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ด้านกิจกรรมหรือหลักปฏิบัติของวัด					
2.1 ท่านเข้าวัดเพื่อฟังธรรมเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.2 ท่านเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมรักษาศีลอยู่เสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 ท่านเข้าวัดเพื่อบริจาคเงินบำรุงวัดเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.5 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
3.ด้านชื่อเสียงของวัด					
3.1 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีความสวยงามทางศิลปกรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่สำคัญที่มีโบราณสถานเก่าแก่	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านเข้าวัดเพราะเป็นวัดที่คนจำนวนมากนิยมไป	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์					
4.1 ท่านเข้าวัดเพราะต้องการเช่าบูชาวัตถุมงคล	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านเข้าวัดเพื่อต้องการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.3 ท่านเข้าวัดเพื่อบนบานขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลโชคลาภ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านเข้าวัดเพราะต้องการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิต	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 ท่านเข้าวัดเพราะเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงในพระพุทธศาสนา	1	1	0	0.66	ใช้ได้
5. ด้านการประชาสัมพันธ์					
5.1 ท่านได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับวัดจากสื่อต่างๆ มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.2 วัดได้แสดงธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เป็นต้นมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.3 ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารของวัดจากคนที่มาเข้าวัดมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
5.4 ท่านเห็นว่าวัดได้ทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดได้อย่างกว้างขวาง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.5 ท่านเข้าวัดเพราะการประชาสัมพันธ์ของวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

2. ความสำเร็จในการบริหารวัดของวัดปทุมวนารามกับวัดไร่ขิง

ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1. ด้านสาธารณูปการ					
1.1 ท่านเห็นว่าวัดมีการก่อสร้างอาคารเสนาสนะและห้องน้ำอย่างเพียงพอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 วัดก่อสร้างสถานปฏิบัติธรรมและศาลาประกอบพิธีกรรมอย่างเพียงพอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.3 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 วัดมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 วัดมีการทำนุบำรุงซ่อมแซมกุฏิวิหาร อาคารที่ชำรุดทรุดโทรมอยู่เสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ด้านการเผยแผ่					
2.1 วัดมีการเผยแผ่ข้อมูลทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.2 ท่านเห็นว่าวัดมีการแสดงธรรมแก่ประชาชนประจำทุกวันพระ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 ท่านเห็นว่าภายในวัดมีมุมเรียนรู้พระพุทธศาสนา เช่น มุมหนังสือ/ห้องสมุด ป้ายพุทธภาษิต เป็นต้น	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านเห็นว่ามีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติธรรม แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป อยู่เสมอ	0	1	1	0.66	ใช้ได้

ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
2.5 วัดมีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
3.1 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดสถานที่ในวัดเพื่อใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษามากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดตั้ง โรงเรียน ศูนย์อบรม ชมรมต่างๆ เช่นศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เรียนรู้คุณธรรม เป็นต้นในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านเห็นว่าวัดสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นอย่างดี	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านเห็นว่าวัดส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาในด้านการศึกษา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านเห็นว่าวัดมีห้องสมุดและหรือสื่อบริการเพื่อการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
4.1 วัดมีการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลและพิธีกรรมทางศาสนาแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านเห็นว่าวัดอนุญาตให้ประชาชนใช้บริการสถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.3 ท่านเห็นว่าวัดมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านเห็นว่าวัดร่วมมือกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 วัดให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยธรรมชาติอย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก น

หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ



ที่ ศธ 0563.06/ว 052.57

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
172 ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี
กรุงเทพฯ 10600

26 กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความเพื่อเผยแพร่วารสารวิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21

นมัสการ พระมหาธนกร อัครจันทร์

ตามที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เปิดรับบทความเพื่อตีพิมพ์
ในวารสารเผยแพร่วิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21 ซึ่งเป็นการรวบรวมบทความวิจัยและบทความ
ทางวิชาการทั้งของภายในมหาวิทยาลัยฯ และภายนอกมหาวิทยาลัยฯ และท่านได้ส่งบทความ
เรื่องปัจจัยจูงใจการเข้าวัดของประชาชนกับความสำเร็จในการบริหารวัด ศึกษาเปรียบเทียบ
วัดพุทธมณารามราชวรวิหารกับวัดไร่ขิง เพื่อพิจารณาในการตีพิมพ์เผยแพร่

บัดนี้ ทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้พิจารณารับบทความ
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะได้ดำเนินการตีพิมพ์บทความลงวารสารวิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21
(เดือนตุลาคม 2556 – กันยายน 2557) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย
นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวพรศิริ กองนวล

(ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา)

สถาบันวิจัยและพัฒนา

โทร. 02-8900001 , 02-8901801 ต่อ 2082

โทรสาร. 02-8902303

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระมหาชนกร อัครจันทร์
วัน เดือน ปี เกิด	2 มีนาคม พ.ศ. 2523
สถานที่เกิด	เลขที่ 46 หมู่ที่ 16 ตำบลอากาศ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2550
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดศาลาแดง แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10160